

EER EN LUISTER

Het proces om de havezate Haerst 1786 - 1803

M.L. Hansen (ed.)

EER EN LUISTER

**Het proces om de havezate Haerst
1786 - 1803**

© Uitgegeven door STRENG, Epe 2008

Alle rechten voorbehouden. Niets aan deze uitgave mag op enige manier verveelvoudigd of openbaar gemaakt worden, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Inleiding	7
De correspondentie	15
Bijlage 1	
Advies van de professoren P. Bondam en M. Tijdeman, 5 augustus 1790	53
Bijlage 2	
Antwoord op het verzoekschrift van Johanna Blankvoort-Van Haersolte en Johan Willem Simon van Haersolte, 23 maart 1793	66
Bijlage 3	
Brief van J. I. van Doorninck aan Johan C. van Haersolte	67
Stamboom van de erven van Haerst	68
Gebruikte afkortingen en literatuur	69
Index	70

Inleiding

Het testament van Swier van Haersolte

In de nabijheid van Zwolle bouwde Swier van Haersolte in 1617 een stamhuis voor zijn familie en hij noemde het Haerst. De naam was geïnspireerd op de naam van het gebied, Haerst geheten. Vóór de vijftiende eeuw werd het ook Haersolte genoemd, aan die naam hadden de voorouders van Swier hun familienaam ontleend. De familie Van Haersolte is sedert de veertiende eeuw in Zwolle en omgeving te traceren en maakte in de aanvang van de zeventiende eeuw een opmars een van de belangrijkste families van Overijssel te worden. Swier vond het blijkbaar nodig de belangrijkheid van de familie te benadrukken door de bouw van een prestigieuze havezate. Haerst werd gebouwd op bijna verdwenen fundamente van een oud kasteel, ook dat verhoogde de status van het huis, tijdens de bouw werden nog enige hellebaarden gevonden.¹ Haerst voldeed aan alle voorwaarden waar een adellijke woning aan moest voldoen: het werd van steen gebouwd, er lag een gracht omheen en het vertegenwoordigde ruimschoots de waarde die van een havezate met bijbehorende erven, katersteden en landerijen werd vereist, het was het op een na grootste huis van Salland. Kort na de bouw werd Swier van Haersolte verschreven in de ridderschap van Overijssel, een voortzetting van zijn glansrijke carrière. Hij werd in Overijssel een trouwe steunpilaar van prins Frederik Hendrik.

In zijn testament legde Swier van Haersolte tot Haerst een fidei-commis op Haerst om te voorkomen dat het familiehuis in vreemde handen zou raken. Hij bepaalde dat het goed Haerst zou vererven op zijn oudste zoon Rutger en vervolgens op diens zonen, met voorrang van de oudste. De erfgenaam behoorde - indien getrouwd - een adellijke huwelijkspartner te hebben. Hij voorzag de mogelijkheid dat Rutger slechts dochters na zou laten, een schrikbeeld 't welck Godt verhoede'. Ook de dochters konden het goed alleen erven als zij getrouwd zouden zijn met een edelman. Mocht Rutger zonder nageslacht komen te overlijden - dat was het allerzwartste scenario - dan zou Haerst vererven op het nageslacht van een jongere zoon van Swier onder dezelfde voorwaarden: de oudste zoon had voorrang op de jongere, zonen gingen voor dochters en de erfgenaam moest - indien getrouwd - een edelman of edelvrouw als huwelijkspartner hebben.²

Het testament van Rutger van Haersolte

Rutger van Haersolte tot Haerst kreeg geen kinderen. In het testament dat hij de eerste november 1674 maakte, schonk hij enige legaten en regelde de 'lyfting zyne boedels' voor zijn vrouw en hij splitste zijn bezit in Veluwse en Overijsselse goederen. Zijn Veluwse goederen liet hij na aan de oudste zoon van zijn broer Simon, de Overijsselse goederen waren bestemd voor de nazaten van zijn broer Anthony. Wat de goederen van Haerst betrof hield Rutger zich aan de bepalingen in het testament van zijn vader en voegde er nog iets aan toe: de nadrukkelijke begeerte de goederen zo lang mogelijk in de familie Van Haersolte te houden. Hij stelde als voorwaarde dat indien een nog ongehuwde vrouw zou erven zij 'aen eene vanden naeme van Haersolte' zou trouwen.

Rutger van Haersolte hield rekening met de mogelijkheid dat er geen waardige - lees adellijke - erfgenaam voorhanden zou zijn en voegde de clausule toe dat als de nazaten van zijn broer Anthony's enige zoon, Rutger van Haersolte tot Herxen³, binnen de vierde graad zonder adellijke erfgenamen bleven, de goederen in hun geheel naar de decendenten van zijn broer Simon zouden gaan. Het fidei-commis bleef in dat geval van kracht. Rutger van Haersolte tot Haerst voorzag in zijn testament ook de mogelijkheid dat onder de decendenten van zijn broer Simon geen zuiver adellijke erfgenaam te vinden was, in dat geval vererfde de goederen weer op de Van Haersoltes die van Anthony afstamden en was het fidei-commis 'caducq'.

1 CBG FA Van Haersolte, inv. nr. 11. Van der Aa, *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden*.

2 Gevers en Mensema, *De havezaten in Salland*, 436.

3 Anthony's oudste zoon was in maart 1674 kinderloos overleden.

Zoals de juristen rond 1800 opmerkten, wenste de testateur ‘zorgvuldig voor de eer en luister van zyn oud adelyk geslagt te waken’. Rutger van Haersolte tot Haerst had ‘in het gantsch beloop des Testaments in het oog gehouden, en met klare woorden beschreven’ dat het zijn ‘zeer ernstelyk begeerte’ was dat de goederen zo lang mogelijk ‘by den naam en familie van Haersolte zullen verblyven’. De erfenis was door hem ‘gefideicommitteert’ van de eerste successie af tot en met de vierde graad. Voor de erfgenaam gold dat hij of zij ‘aan geen andere als adellijke vrouwen of mans van vaders en moeders zijde’ getrouwd mochten zijn wat wilde zeggen dat de huwelijkspartners minstens twee adellijke kwartieren moesten hebben. Was dat niet het geval dan was de erfenis verbeurd tot profijt van de meest naaste in graad, steeds volgens het principe oudere zoon voor jongere zoon en zonen voor dochters. De eis dat een ongehuwde erfgename moest trouwen met een Van Haersolte leverde een discussie op. De tegenstanders vonden het fidei-commis ‘hatelyk en belemmerend voor de vryheid van huwelyken’. De eis was echter niet door enige wet verboden en daarmee volkomen legaal. De voorstanders vonden de beperkte huwelijkskeuze niet zo’n zware eis want er waren genoeg adellijke kandidaten. Bovendien had men de keuze tussen een niet-adellijke partner of de erfenis, het was maar net wat het zwaarste woog, huwelijksgeluk of bezit, welzijn of welvaart.

De laatste erfgenamen in rechte lijn

Eind achttiende eeuw was Haerst in het bezit van een nazaat van Anthony: Rutger van Haersolte tot Haerst en Toutenburg, hij overleed op Haerst in 1786. Zijn broers en zusters waren, net zoals hij, kinderloos overleden. Zijn echtgenote, zijn Friese nicht Anna Elisabeth van Haersolte, had als weduwe geen rechten op Haerst en als familielid kwam zij niet voor de erfenis in aanmerking. Zes weken na het overlijden van haar man overlegde zij een inventaris van de boedel en keerde naar Friesland terug.

Een nazaat in de meest direkte lijn van Anthony was Tjalling Homme van Haersolte, van vaderszijde was hij een achterneef en van moederszijde een volle neef van de laatste bezitter van Haerst. Maar Tjalling Homme woonde in Friesland en was een oude man, zijn kinderen waren overleden en hij toonde geen belangstelling voor de erfenis zodat de opvolgers in het fidei-commis elders gezocht dienden te worden.

Assuera Lucia van Heerdt-van Haersolte en Johanna Blankvoort-van Haersolte

De juristen twijfelden wie nu de gerechtigde erfgenaam was omdat de tekst in het testament uit 1674 voor tweeërlei uitleg vatbaar was. Hadden de naasten van de oudste, van de eerste erfgenamen het recht of had de testateur met ‘de naaste in graad’ het dichtsbijzijnde familielid van de laatste bezitter van Haerst bedoeld? Het dilemma loste vanzelf op doordat de oudste erfgenamen niet ‘opkwamen’ en hun erfrecht verloren. Men speurde naar het dichtsbijzijnde familielid van Rutger van Haersolte tot Haerst en Toutenburg. De genealogie doorpluizend kwam men uit bij Assuera Lucia van Haersolte, zij was een volle nicht van de overledene en erfgename van zijn onbelaste goederen, zij was in de erfopvolging van de fidei-commissaire goederen van Haerst de eerstvolgende in lijn. Op zes januari 1787 eiste Assuera Lucia van Haersolte de erfenis van Haerst op maar haar familielid Johanna van Haersolte stuitte de overdracht. Johanna’s grootmoeder was een dochter van Simon wiens nakomelingen gerechtigd werden als er geen volwaardige erfgenamen in de branche van Anthony gevonden werden. Die volwaardigheid was het gevoelige onderwerp waarover de beide dames het oneens waren, het leidde tot een langdurig en kostbaar proces.

De crediteuren

Nog voordat het proces voor de schepenbank van Zwolle een aanvang nam, verzochten enige crediteuren van de laatst overleden eigenaar van Haerst betaling van openstaande schulden. De crediteuren voerden aan dat het fidei-commis niet langer rechtsgeldig was. Volgens hen hadden de dames geen van beiden recht op de erfenis van Haerst, de crediteuren waren van mening dat de

testateur voor erfopvolging alleen de decendenten van de oudste zoon van Simon had bedoeld en omdat deze kinderloos overleed was het fidei-commis met zijn dood 'uit' en ze legden een claim op de goederen. Nee - wierpen de advocaten van de familie tegen - de testateur had de tweede zoon van Simon zelfs bij name genoemd als opvolger in de erfenis waarna de eis van de crediteuren tot verkoop van de goederen werd afgewezen.

De eerste procedure van het proces

De voorbereidingen tot het proces tussen Assuera Lucia van Haersolte, douairière Van Heerdt en Johanna van Haersolte, douairière Blankvoort namen meer dan twee jaar in beslag. Op vier april 1789 werd de eerste zitting gehouden. 'Ter ener zijde' waren Assuera en haar dochter en haar schoonzoon Van Dongen aanwezig. Uiteraard liet de tegenpartij, Johanna, geen verstek gaan. De partijen leverden hun bewijsmateriaal en hun op schrift gestelde argumenten in. In de deductie van Assuera stond dat de havezate Haerst met alles wat daarbij behoorde, zich in de erfenis van Rutger van Haersolte tot Haerst en Toutenburg bevond. Dat feit werd door niemand ontkend. Zij vervolgde dat zij de erfgename van zijn vrije goederen was. Dat werd net zo min ontkend. Echter, dat zij de erfgename van de fidei-commissaire goederen was - zoals ze vervolgens beweerde - werd door Johanna tegengesproken. Assuera toonde daarop aan een kleinkind in rechte mannelijke lijn van Rutger van Haersolte tot Herxen te zijn en dat zij daarmee de rechtmatige opvolgster in de fidei-commissaire goederen was. Zij was familie in de derde graad en daarom was het fidei-commis niet ten einde zoals de crediteuren beweerden. Zij kon niet vrij over de goederen beslissen.

Maar er was meer aan de hand. Assuera voldeed niet aan één van de condities die volgens de wensen van Rutger van Haersolte tot Haerst noodzakelijk waren. Wijlen haar echtgenoot was wel van adel maar haar inmiddels allang overleden schoonmoeder - Johanna Sippina van Molenschot - was niet van adellijke afkomst. Haar man had dus niet de vereiste twee adellijke kwartieren. Haar tegenstandster had rustig het juiste moment afgewacht en zij had zich goed voorbereid. Zij betoogde dat de laatste erflater kinderloos was overleden en dat er geen andere nazaten waren komen opdagen dan Assuera Lucia van Heerdt-van Haersolte en zichzelf, Johanna Blankvoort-van Haersolte. Assuera viel als erfgename af omdat haar schoonmoeder 'eene burger Dame' was geweest. Om haar tegenstandster alle wind uit de zeilen te nemen liet Johanna twee heren uit Friesland komen die goed thuis waren in de genealogie, waarna niemand meer kon beweren dat Van Molenschot een adellijke familie was. Zij daarentegen was een nazaat van Simon van Haersolte in de derde graad, ze was een dochter van twee adellijke ouders en ten overvloede benadrukte zij dat drie van haar vier kwartieren Van Haersolte waren. Om haar argumenten kracht bij te zetten leende Johanna van haar broer een boek met de genealogie van de familie Van Haersolte.

De rechtbank van Zwolle deed een uitspraak: de eerste procedure had geen bevredigende oplossing opgeleverd. Zij verordonneerde een tweede procedure waarvan na afloop twee vragen beantwoord moesten zijn. De eerste vraag luidde of er nog iemand was die aan de uitdrukkelijke wens van Rutger van Haersolte tot Haerst voldeed en gerechtigd was in het fidei-commis op te volgen. Deze persoon zou als fidei-commissair erfgenaam de voorkeur genieten boven alle andere familieleden. De tweede vraag luidde: was het fidei-commis nog geldig voor een volgende generatie of was het beëindigd.

De tweede procedure van het proces

Op dertien juni 1789 werden de papieren overlegd die ook bij de vorige procedure waren gebruikt en Johanna voegde daar het bewijs van adeldom van haar overleden man aan toe. Het was een kloek geschreven genealogie van de Blankvoorts.⁴ Maar was Johanna's schoonmoeder wel van adel?

Ter verdediging paste Assuera dezelfde taktiek toe: als Johanna beweerde dat de schoonmoeder van Assuera niet adellijk was dan moest Johanna maar eens bewijzen dat háár schoonmoeder -

4 HCO FA Van Haersolte (237.1), inv. nr. 429.

Gerhardina Johanna Blankvoort geboren Schimmelpenninck - van adellijke familie was. Mogelijk heeft Assuera gehoopt dat de schoonmoeder van haar tegenstandster afstamde uit de onadellijke tak van de familie maar de rechter oordeelde blijkbaar anders hoewel de bewijzen niet eensluidend zijn.⁵

Op achttien juli werd een zitting gehouden waar Assuera wederom een poging ondernam alle andere in het fideï-commis gerechtigde erfgenamen uit te schakelen. Zij voerde - in navolging van de crediteuren - aan dat Johanna, als nazaat van Simons dochter, geen recht op de erfenis had omdat zij nooit tot de opvolging in het fideï-commis geroepen was geweest. Volgens Assuera stond in het testament dat in het geval er geen adellijke erfgenamen van Rutger van Haersolte tot Herxen waren, de goederen niet moesten devolveren op de nakomelingen van Simon maar enkel op de oudste zoon van Simon en diens adellijke decenten. Simons oudste zoon was ongehuwd gebleven en was dus zonder wettig nageslacht overleden. Vervolgens wees Assuera op mogelijk andere erfgenamen: als Johanna erfrecht had dan waren er vele anderen ook gerechtigd, namelijk alle kindskinderen van Simons dochter.⁶ Johanna kon onmogelijk beweren dat zij de oudste was, laat staan de oudste zoon. Assuera betwijfelde ook of de nakomelingen van een dochterszoon voorrang hadden op de descendenten van een dochtersdochter van Simon van Haersolte waarna Assuera trachtte ook deze erfgenamen uit de vrouwelijke lijn uit te sluiten, namelijk de nazaten van Anthony van Haersoltes dochter, gehuwd met Van Pallandt. In het testament werd het woord 'gelykvals' gebruikt en indien men het woord een andere betekenis toeschreef dan tot nu toe was gedaan - zo legden de heren professoren uit - dan waren de nazaten Van Pallandt eerder gerechtigd tot de erfenis dan Johanna van Haersolte. De verdediging van Assuera was ver gezocht en na 'eenige wezentlyke obstaculen' begreep zij dat de rechtbank niet onder de indruk van haar argumenten was en zij betrok haar dochter in het proces.

Johanna Sippina Van Dongen-van Heerdt

Als Assuera van de erfenis werd uitgesloten maakte haar dochter, Johanna Sippina van Heerdt, wellicht nog een kans. Zij probeerde de rechters ervan te overtuigen dat haar dochter in haar plaats kwam als zijnde het meest nabij in graad zowel aan de laatste erflater als aan haar, de 'uitgeslotene Dame'. Haar schoonzoon Van Dongen - die namens zijn vrouw aan het proces deelnam - verzocht de havezate Haerst aan hem en zijn vrouw toe te wijzen. Als argument voerde hij aan dat zijn schoonmoeder ten tijde van haar huwelijk de naaste in graad van de laatste overleden erflater was, veel nader dan Johanna, en als zijn schoonmoeder niet kon erven was zijn vrouw de naaste 'in grade', een dochter erfde *ex jure familia* (op grond van familierecht) van haar moeder. Door het huwelijk van Assuera met een man met slechts één adellijk kwartier had haar dochter haar erfrecht niet verloren, zo betoogde hij. De tegenpartij stelde daarop dat Assuera bij de geboorte van haar dochter het vermogen tot erven had moeten hebben en dat zij dat niet had, dus kon haar dochter niet erven. De heer Van Dongen protesteerde tegen het argument dat zijn schoonmoeder haar recht al voor de geboorte van haar dochter verloren had, het erfrecht was toen al op de naaste in graad overgegaan en dat was haar dochter. Kinderen konden immers ook voor hun geboorte een *spes successionis* (de hoop op te volgen) krijgen. Hij wees vervolgens op de eis van Rutger van Haersolte tot Haerst dat de erfgenaam gehuwd moest zijn met een partner met een adellijke vader en een adellijke moeder. Van Dongen zag geen reden die woorden verder uit te breiden, hij toonde aan dat zijn vader en moeder beiden van adel waren en dat zijn vrouw daarmee aan de eisen van de testateur voldeed. Volgens hem had Rutger van Haersolte tot Haerst bedoeld dat de goederen nooit op een onvoldoende adellijke erfgenaam over konden gaan, hij had de goederen in zuiver adellijke handen willen houden. Aan die voorwaarde werd door zijn vrouw voldaan. Hij meende dat men de kinderen niet voor de (mis)dadens van de ouders

5 Van Doorninck noemt haar Schimmelpenninck van der Oije in zijn *Geslachtkundige aantekeningen*, 354. Maar in 1757 werden twee dochters van Blankvoort tot Benthuis als stiftsjuffers afgewezen omdat de 'qualificatie van 't Quartier van Schimmelpenninck' ondeugdelijk was (CBG FA Van Haersolte, inv. nr. 37).

6 Simons dochter was gehuwd met Anthony van Haersolte tot Elsen, het echtpaar had tien kinderen gehad. Hun zoon Anthony Swier van Haersolte tot Elsen had zeven kinderen waarvan Johanna het vijfde was.

mocht laten boeten. Dat zou een hard oordeel zijn, temeer daar hij en zijn vrouw conform de wil van de erflater hadden gehandeld.

Van Dongen deed nog een laatste poging de rechtszaak in het voordeel van zijn vrouw te laten uitvallen. In het testament van Rutger van Haersolte tot Haerst, zo zei hij, was de passage over de naaste in graad voor meerdere uitleg vatbaar. Was de uitsluiting in het voordeel van de naaste in graad, dan konden dat ook de kinderen zijn en dus had de erflater bedoeld dat ook de naasten van de uitgesloten konden erven. Het was duidelijk de bedoeling geweest de goederen van Haerst in de eerste plaats na te laten aan de decendenten van Rutger van Haersolte tot Herxen en niet zozeer aan iemand met de naam Van Haersolte. Bovendien, besloot hij zijn betoog, was Johanna van Haersolte net zoals zijn schoonmoeder buiten de familie getrouwd.

Voor Johanna van Haersolte was het net zo min gemakkelijk overtuigende bewijzen aan te voeren. Zij hield de rechtbank voor dat alle argumenten die de tegenpartij te berde bracht haar van de erfenis uit te sluiten ook opgingen voor de dochter van Assuera. Johanna werd geholpen door twee rechtsgeleerden die omstandig aantoonde dat Assuera bij de geboorte van haar dochter de *facultas succedendi* (mogelijkheid tot opvolging) had moeten hebben, anders kon haar dochter niet erven. Tenzij de dochter uit zichzelf erfrecht had maar daar was geen sprake van daar zij uit een door de testateur afkeurenswaardig huwelijk was geboren. De dochter van Assuera was ‘geene zoodanige egte adelyke dame’ als welke de erflater in gedachten had, ‘dewyl gelyke gelyken voortbrengt’.

Het advies van twee professoren

Op negentien september datzelfde jaar volgde weer een debat. De argumenten van de procederende partijen waren onveranderd. Een week later boog de schepensbank zich nogmaals over alle beschikbare documenten en na een maand tekenden de schout en de advocaten van beide partijen een inventaris, en de erfenis van de havezate *cum suis* werd als fidei-commissair beschouwd. Er kwamen drie pretendentes op: de beide douairières Johanna en Assuera en de dochter van de laatste.

De rechtbank had de hulp ingeroepen van twee professoren: Pieter Bondam en Meinard Tijdeman. De beide heren onderzochten het originele testament van Rutger van Haersolte tot Haerst, zij toetsten het testament aan de wet en plozen alle voorradige documenten na. Ze probeerden te begrijpen wat de testateur tussen de regels door had willen zeggen, ze zochten naar het uitgangspunt en naar de bedoeling van de testateur om de tekst te interpreteren. De ‘ouden’ wilden nog wel eens onnauwkeurig of dubbelzinnig zijn maar door de twijfelachtige passages te vergelijken met andere plaatsen in het testament kon de juiste interpretatie gemaakt worden, bovendien was de testateur jurist geweest, hij had het testament waarschijnlijk zelf opgesteld en geschreven zodat hij het anders gezegd zou hebben als hij het anders bedoeld had. De professoren sloegen er vele dikke en oude boeken op na, zochten steun bij de leer van Voetius en voor het antwoord op de kwestie van familiegraden gingen zij te rade bij de beroemde Simon van Leeuwen. Om de argumenten nog meer overtuiging (en cachet) mee te geven, beriepen de professoren zich op een beroemde jurisprudentie uit de veertiende eeuw. Het gepretendeerde recht van Assuera’s dochter was te vergelijken met de claim van de Engelse koning Edward de Derde op de Franse troon. Edward was een graad nader verwant aan de overleden koning van Frankrijk dan Philips van Valois maar Edward leidde zijn recht af van zijn moeder die zelf nooit het recht van opvolging had gehad.⁷ Zij verwezen naar Baldus de Ubaldis die de koninklijke zaak destijds had beschreven, ze verwezen ook naar diverse rechtsgeleerde auteurs als om eventueel protest bij voorbaat de kop in te drukken. Na zorgvuldig onderzoek kwamen de heren tot de slotsom dat de claim van Assuera zwak stond en dat Johanna’s argumenten sterk waren. Zij tekenden hun advies op twee maart 1790.

De vraag was niet wie Rutger van Haersolte tot Haerst voor zijn ‘regte adelyke lyfserfgenamen’ hield want uit het testament bleek dat de erflater erop gesteld was dat zijn goederen in zijn familie bleven en dat niemand van de Van Haersoltes zich mesailleerde, dat wilde zeggen huwelijkspartners

7 De redenering was indrukwekkend maar niet correct, de aanspraken van Edward werden niet geweigerd op grond van de Salische Wet die geen vrouwelijk erfrecht toestond maar omdat de Fransen geen Engelse koning op de Franse troon wensten (Tuchman, *De waanzinnige 14de eeuw*, 67).

met minder dan twee adellijke kwartieren kozen. De erfenis kwam Assuera derhalve niet toe want met haar echtgenoot had zij ook diens niet-adellijke moeder geaccepteerd. Haar dochter kon het erfrecht alleen van haar moeder geërfd hebben maar die had dat recht al verloren voordat haar dochter was geboren. Van een rechteloze moeder kon de dochter geen recht erven, zij werd door ‘de Natuur der zaak’ uitgesloten, dat waren de duidelijke regels van het recht en dat was de wil van de testateur. Eveneens was, bij het ontbreken van adellijke nazaten van Rutger van Haersolte tot Herxen, volgens de wil van de testateur het fidei-commis voor die branche beëindigd. De rechten gingen over op de nazaten van Simon van Haersolte. Johanna bestreed het argument van Assuera dat afstammelingen van Simons dochter geen erfrecht hadden, de erflater had van decendenten van zijn broer Simon gesproken zonder dat hij dochters uitsloot. En of er nog meer gerechtigden waren deed niet ter zake zolang er niemand ‘opgekomen’ was. Wie zich niet meldde, deed afstand van zijn of haar recht. Dat kon echter aan Assuera en haar dochter geen recht geven. De professoren hadden diverse hypothetische situaties opgesomd waarin de oudste zoon van Simon zonder decendenten bleef waarna het fidei-commis eindigde, ‘een ieder begrypt ligtelyk, hoe zeer eene zodanige gedwongene uitlegging tegen de ware zin en meening van den testateur zou aanlopen’ en ze kwamen tot de slotsom dat de goederen zo lang mogelijk in handen van iemand van de familie met de naam Van Haersolte behoorde te blijven. Dat was een reden te meer de dochter van Assuera uit te sluiten, zij had de naam Van Haersolte nooit gedragen. Ook in afstand stond Assuera’s dochter een graad verder van de testateur af dan Johanna. Kortom, zo besloten de professoren hun lange requisitoir, Assuera voldeed niet aan de ‘expresse conditie, bij testament opgelegd’. Door haar huwelijk had zij niet alleen voor zichzelf van de erfenis afgezien maar ook voor haar decendenten. Of Johanna van Haersolte daarentegen recht van erven had werd door de professoren beantwoord met een volmondig ja, naar eer en geweten en volgens de letter en de geest van het testament. De rechtbank was het met de professoren eens, de uitspraak was op achttien september 1790 in het voordeel van Johanna. Zij aanvaardde de erfenis onder overlegging van inventaris. Beide partijen betaalden de eigen kosten van het proces.

Jan van Haersolte

Het huis Haerst verkeerde na jarenlange leegstand in een slechte staat, toch verhuisde Johanna naar de havezate. Haar huis in de Kamperstraat te Zwolle werd verhuurd.⁸ In 1793 werd zij verzocht enige schulden te voldoen. Om aan geld te komen wilde zij de bomen bij het huis die ‘niet meer op voordeel’ stonden en het erve Het Blik in de buurschap Haerst verkopen. Toen bleek dat ze het familiestamhuis wilde nalaten aan haar dochter Anthonia Blankvoort, greep haar neef Jan van Haersolte in. Met de verkoop van de bomen en van het erve had hij weinig moeite, maar dat zijn nicht Anthonia de goederen van Haerst ging erven, vond hij onterecht. Hij wilde het familiegoed voor de familie Van Haersolte behouden en stelde de vraag of ‘tante Blankvoort’ vrij was over de erfenis te beschikken of nog door het fidei-commis was gebonden? Zijn tante meende het eerste maar zag blijkbaar op korte termijn geen mogelijkheid de rechten van haar neef te ontzenuwen. Tante en neef kwamen wel overeen de verkoop door te zetten, de ‘gelibelleerde’ bomen en het erve Het Blik werden verkocht.⁹

Het idee van Jan van Haersolte om Haerst te behouden vond weinig enthousiasme bij de andere familieleden. Zijn vader Coenraad van Haersolte voelde niets voor een gerechtelijke procedure tegen zijn zus. Hij vond haar een ‘onhandelbare’ vrouw. Jan zocht daarom steun bij zijn broers maar werd alleen gesteund door zijn broer Frits maar waarschijnlijk door gebrek aan contanten trok deze zich terug. Halverwege 1795 had Jan een reden zich uit het proces terug te trekken: Jan van Haersolte trouwde met een burger-meisje en volgens het fidei-commis was hij daardoor als erfgenaam uitgesloten. Jan was het proces ten behoeve van allen begonnen en meende dat zijn broers en zusters het nu van hem over dienden te nemen, maar geen van hen stond te popelen. Zijn broer Willem kon geen pretenties op Haerst laten gelden omdat zijn vrouw al evenmin van adel was en raadde aan om hun oudste broer Anthony Frederik in te schakelen. Hij hoopte dat Jan of Anthony Frederik het met

8 RAD FA De Milly van Heiden, inv. nr. 440¹⁴.

9 HCO ORAZ inv. nr. 97.

tante konden schikken, zelf kon hij beter geen bemiddelingspoging wagen omdat hij niet goed met haar kon opschieten.

Ems van Haersolte

Nadat zijn broers het hadden laten afweten stelde Jan voor dat een van de zusters het proces zou overnemen. Coenradina, de oudste, kwam niet in aanmerking omdat een van de kwartieren van haar man niet adellijk was. Ems was nog niet getrouwd en sprong voorzichtig met haar bescheiden inkomsten om, op Jans verzoek tot overname reageerde zij uiterst behoedzaam. Ze vroeg de bescheiden op en dat veroorzaakte de eerste wrijving tussen broer en zus. Jan wilde de papieren wel aan Ems overhandigen maar pas nadat zij het proces overgenomen had en mits zij de kosten die Jan voor de papieren had gemaakt, betaalde. Ems schreef naar haar vader om raad want zij wilde zonder zijn goedkeuring niets doen. Het antwoord van Papa bleef uit. Na acht maanden kreeg zij nieuws van Jan, hij berichtte dat hij met de oude heer 'breedvoerig' over het onderwerp gesproken en Papa had gezegd dat Ems geen antwoord op haar vraag zou krijgen. Papa wilde niets met het proces van doen hebben, ongeacht wie van zijn kinderen erbij betrokken waren. Hij gaf geen raad en al helemaal geen geld. Jan had hij, toen deze het proces begon, ook niet geholpen en hij vreesde onenigheid tussen zijn kinderen als hij de een wel en de ander niet hielp. Papa vreesde ook verwijten als het proces - mede door zijn raad - slecht afliep en hij aangesproken zou worden om aan de gemaakte kosten mee te betalen. Jan had begrip voor het standpunt van zijn vader, maar op de houding van zijn zus reageerde hij geprikkeld. Ems had maanden de tijd gehad om er over te denken. Jan begreep niet waarom zij nu zo veel waarde aan de mening van hun vader hechtte. Zij luisterde toch beter naar de raad van andere mensen, verweet hij haar kittelorig. Jan verlangde, niet voor de eerste keer, een 'Catagorisch Antwoord' van zijn zus. Ems stapte naar hun broer Willem voor advies, daarna liet zij Jan 'klip en klaar' weten dat zij van het proces afzag. Zij stelde voor dat hun zusters Annabet of Toontje het proces overnamen. De zusters Carolina en Philippina kwamen niet in aanmerking omdat ook zij met burgers waren getrouwd.

Annabet van Haersolte

Toontje wilde geen last van het proces hebben, maar wilde haar rechten bij die van Annabet voegen. Annabet vroeg Willem een acte op te sturen, zodat de afstand gerechtelijk geregeld kon worden. Willem liet een model klaarmaken en stuurde het op. Annabet had net zomin als Ems voldoende eigen middelen om het proces te voeren. Ook Annabet durfde niets te ondernemen voordat zij zich verzekerd wist van haar vaders medewerking. Maar Jan wist wat zijn vader van het proces dacht! Hij voorzag dat hij de dupe zou worden en verzocht Annabet niet te wachten op Papa's antwoord. Hij kon geen uitstel meer lijden en vroeg Willem om hulp. De verhouding tussen de impulsieve Jan en de bedaarde Willem kwam onder druk te staan. Jan benadrukte dat 'het belang van een zuster niet moet prevaleeren boven dat van een broeder'. Steeds weer verdacht Jan zijn broer Willem ervan Annabet op te stoken. De ene keer om het proces niet over te nemen, de andere keer om de kosten op hem te verhalen, dan weer hem te dreigen met een tweede proces over de onkosten. Tot Jans grote verontwaardiging waren er adviezen bij een advocaat gevraagd en wel op Jans kosten. Jan was er van overtuigd dat Annabet zo iets niet zou doen, maar Willem wel. De verwijten vlogen Willem om de oren en deze was er zo door geraakt dat hij zijn antwoord uitstelde tot hij rustig kon reageren, toch beloofde Willem dat hij de belangen van Jan naar beste kunnen zou behartigen. Jan wantrouwde Willem zozeer dat hij steeds weer weigerde de papieren betreffende de zaak op te sturen en schreef ongeduldig een zeer 'energique' brief: als Annabet het proces met de onkosten niet overnam, dan was hij de dupe. Willem begreep wel dat Jan bang was het kind van de rekening te worden en vestigde zijn hoop op de goede verhouding tussen hun vader en Jan. Jan was de enige die de oude heer kon bewegen hulp te bieden, maar Jan was echter niet van zins er een reisje naar Utrecht aan te spenderen. Maar omdat hij 'thans op een zeer goede en voor my aangename voet' met zijn vader was en hem wekelijks schreef, wilde hij het schriftelijk wel aan de orde stellen. Het lukte Jan inderdaad zijn vader te bewegen borg te staan voor Annabet, maar zij wilde meer zekerheid en vroeg Jan aan Papa te

vragen of die niet alle onkosten van het proces op zich wilde nemen. Het leek Jan een héél slecht idee, nog enige druk en Papa deed helemaal niet meer mee. Het was al prachtig dat hij borg stond. Als Annabet het proces verloor, en er moest betaald worden, wie deed dat dan? Papa toch! Annabet had er geen geld voor. Dat had Papa ook bedacht en hij gaf Annabet de raad enige aandelen te verkopen.

Toen ontving Jan bericht van Willem. De voorzichtige manier waarop Willem zich uitdrukte, wekte bij Jan de indruk dat Ems wellicht toch geen afstand deed zodat Annabet het proces misschien niet overnam. Alle twijfels waren weer terug. Jan eiste een notariële akte en stelde een ultimatum. Hij gaf Annabet drie weken de tijd om een besluit te nemen en schreef een venijnige brief aan Willem: de advocaat die op Jans kosten was ingeschakeld, wilde hij niet betalen. Dat mocht Annabet doen, Willem kon het haar meteen zeggen, zij logeerde dezer dagen toch bij Willem op Den Doorn. Jan klaagde zijn leed bij zijn vader, ook Papa begreep niets van de ommezwaai in Zwolle. Jan vroeg Anthony Frederik zijn belangen te behartigen. Anthony Frederik ging voor ruggespraak naar Den Doorn en besprak in Zwolle een accoord met tante Blankvoort. Alle nieuwe afspraken konden alleen met Jans toestemming doorgaan, liet hij geruststellend weten. De eerste week van juli 1797 ontving Jan tot zijn grote opluchting een positief antwoord: Annabet nam het proces over op de voorwaarden zoals haar vader die had aangeraden. Jan liet Annabet weten dat hij alle papieren zou opsturen, maar deed het niet.

Temidden van het juridische rumoer overleed Johanna Blankvoort-van Haersolte op de zevende augustus 1797. Eind augustus ontving een verbijsterde Annabet een brief van Jan ‘met wat nieuws daer wy nimmer van gesproken hebben’. Hij stelde opnieuw een ultimatum. Annabet reageerde geïrriteerd. Zij was Jan zo veel mogelijk tegemoet gekomen, had haar ‘eygen belangens uyt het oog gehouden’ en hoopte van harte dat hij niet met nog meer onbillijke eisen kwam. Zij wilde nu eindelijk ook eens alle papieren hebben. Jan stuurde alle papieren naar Annabet en Annabet kwam haar broer volledig tegemoet. Iedereen was tevreden met het accoord. Annabet vroeg haar vader om de genealogie van de familie die zij in de loop van het proces nodig zou kunnen hebben.

Het einde van het proces en van de havezate Haerst

Het proces om Haerst eindigde een paar jaar later weinig bevredigend voor de Van Haersoltes. Na alle moeite kreeg Annabet het recht van verschrijving toegewezen, een recht dat na de Bataafse revolutie geen waarde meer had. Hun nicht Anthonia Blankvoort werd eigenaresse van Haerst en zij liet het huis in 1803 afbreken. De zoon van Willem van Haersolte tot de Doorn kocht met stukjes en beetjes voormalige delen van het landgoed terug en hij noemde zich Van Haersolte tot Haerst.¹⁰

Verantwoording

Aan het advies van de professoren Bondam en Tijdeman (Bijlage 1) zijn door de beide heren teksten met verwijzingstekens toegevoegd. Deze teksten zijn in de transcriptie op de door de professoren aangegeven plaatsen tussengevoegd en staan tussen punt-haken. De toevoegingen tussen vierkante haken zijn van de editor.

De archiefstukken bevinden zich in het Historisch Centrum Overijssel, ORAZ inv. nr. 97 en in het familiearchief Van Haersolte (237.1), inv. nrs. 7, 11, 16, 27, 40, 41, 42, 62, 63, 64, 320, 353 en 429.

10 Gevers en Mensema, *De havezaten in Salland*, 437. Hansen, *Akelige tijden*, 21-24.

De correspondentie

1. Brief van Johanna Blankvoort-Van Haersolte aan Coenraad W. van Haersolte, 6 oktober 1789.

De Heer van Deventer¹ heeft m[i]j kennis gegeven UHWGB[orene] aan syn WEDL[e] geschreven had, om de Genealogie van my te rug te eijsten, om aan UHWGB toe te sende, dog also deselve nu nog seer benodigt ben, by het opstellen, en overgeven van de stukken die na staan overgegeven te worden, om aan 2 onpartydige Advocaten te verzenden, ik hoop nu binnen kort een eind van de prossedure sal zijn, so verzoeke UHWGB[orene] my de genealogie nog wat te laten, sal sorg dragen dat deselve geen letsel komt, en UHWGB[orene] die sodra niet meer benodigt weer te rug senden, maar mede sult verpligten de geene die met veel hoogagting blyft

Hoog Wel Geboren Heer en Broer
Zwol den 6
Octob[er] 1789

UHWGB Onderd[anige] Dienaresse
Douairiere Van Blanckvoort
Geb[oren] Van Haersolte

Aantekeningen:

enkel, kant 1 beschreven, kant 2 blanco.

1. Salomon van Deventer, procureur te Zwolle.

2. Brief van Coenraad W. van Haersolte aan Johan W.S. van Haersolte, 6 januari 1797.

Mijn Zoon!

Ik hebbe met seer veel plaisier UE[deles] goede welstand, benevens die van UW liever vrouw¹ vernomen, en dat zij gelukkig in haar zwange[r]schap² voortgaat, het geen mij van harten aangenaam is, kunnende UE[delen] beijde verzekert zijn, dat wij met plaisier peters over UW de aanstaande jonge borene kind sullen worden, kunnende UE[delen] uyt de namen van ons kiezen diegene, de welke UE[delen] het liefste is, om aan het kind te geven.

Sende hier nevens de toegesondene Lijst der pensioen trekkende leden³ in de societeit *Magnos et parvos* & c., waar in UE[dele] ½ praebende⁴ heeft, die ik UW ten vollen overgeve, hopende dat de selve nog wat mag acsesseren.⁵

ons voornemens is in dese maand sonder verhinderinge eens in de Haag⁶ bij UW te komen, verlangende om UW beijde eens te zien.

Verzoeke dat gij zo goed wilt zijn van voor mij tegens Februari een seer goede trouwe, en brave knegt, die seer goed parrujken op ken maken, en goed dient, te zien te bekomen en te huuren, synde het loon 80, 90, ja 100 g[u]l[den.] 14 gul[den] voor broeken en dito van wassen en lieverij na mijn gewoonte, het is niet nodig de knegt hier bij ons eerst te senden om te sien, of te spreken, latende alles aan UE[dele] over. Weest alle beijde van onse liefde verzekert en dat ik ben

Utrecht den 6 Jan[uari] 1797

UW Seer toegenegen
vader.
C:W:Van Haersolte

Aantekeningen:

dubbelgevouwen, kant 1 beschreven, kant 2 t/m 4 blanco.

1. Johan W.S. van Haersolte en Anna T.J. Bangeman waren op 8 juli 1795 getrouwd.
2. Op 26 januari 1797 werd een dochtertje geboren dat nog diezelfde dag overleed.
3. De Nationale Vergadering stelde lijsten samen van allen die tijdens het oude bewind een pensioen hadden, om 'onwaardigen' daarvan te schrappen (Fritschy, *De patriotten en de financiën*, 92).
4. Een prebende is een rente uit (van oorsprong) kerkelijke goederen.
5. Accessie: gebiedsvergroting door aanwas. Hier bedoeld: opleveren.
6. Johan W.S. van Haersolte en Anna T.J. Bangeman woonden in Den Haag aan de Kneuterdijk.

3. Brief van Emerentia P.C. van Haersolte aan Johan W.S. van Haersolte, 8 maart 1797.

Geachte Broeder!

in antwoord op UHWGB[orenes] brief van den 22 feb[ruari] dient, dat ik deselve al Eerder zoude beantwoord hebben, indien ik door onpasselykheid daar in niet belet was.

UE[dele] vraagt my een Categorisch antwoord, om te weeten of ik het begonnen proces van Haarst wil voortsetten.¹

[Ik] moet UE[dele] daar op melden, dat ik mij daar niet over verklaaren kan, vermits ik geheel onkundig in die zaak ben.

alvoorens versoeke [ik U,] mij de noodige Elucidatie² te geeven omtrend 't fidecomis, en my te melden hoe of M[e[v[rouw] van Blancvoord³, zig in de possessie heeft kunnen stellen, vermits zo als ik gehoord heb, volgens Testament, moet 't fidecomis koomen aan Haersolte, en zo 't aan een Dogter koomt, dan moet die aan een van die naam getrouwt zijn, hoe is dit dan met M[e]v[rouw] van Blancvoort.

meld my ook of 't fidecomis met my uyt is, en in welk een graad wy worden gerekend, indien ik het Proces wilde vervolgen, is 't billijk dat ik alles overneeme van uw, met de kosten die gij gemaakt hebt. eer ik daar toe overga, moet UE[dele] mij opgeeven, welke kosten er gemaak[t] zyn, en hoe veel die zig bedraagen en hoe ver [2] de saak gevorderd is,

ik hebbe voor acht maanden aan myn vader⁴ over die zaak geschreeven, om te weeten wat of ZHWGB[orene] mij raad in die saak de doen. ik heb geen antwoord bekoomen, ik zoude niet gaarne iets doen sonder zyn goed vinden, en aprobatie;

indien myn gezondheid het had toe gelaaten, zoude ik met myn Oom⁵ na Utrecht gegaan zyn, om met myn vader over die zaak te kunnen spreken, maar belet zynde door een swaare Rhumatisme die rys te doen, moet ik afwagten of myn vader my op myne brieven zal antwoorden; en uw antwoord en de noodige Elucidatien te gemoet zien, om my dan na kennis van saaken te pepaalen wat te doen.

hier meede meen ik, voor ditmaal uw brief beantwoord te hebben. na myne Complimenten aan UE[deles] Echtgenoot⁶ verzogt te hebben noeme my met toegeneegentheid, en agting

UE[deles] onderd[anige] Dienaresse

Harderwyck den 8 maart

1797

en zuster

E.P.C. van *Haersolte*

Aantekeningen:

dubbelgevouwen, kant 1 en 2 beschreven, kant 3 blanco, kant 4 adres: à Monsieur / Monsieur J.W.S. De Haersolte / à / *La Haije*

1. De havezate Haerst - een paar kilometer ten noorden van Zwolle gelegen - was in 1617 door Swier van Haersolte gebouwd. Het erfgoed was bezwaard met een fidei commis. Johan W.S. van Haersolte wilde zich uit de procedure terugtrekken, hij had zijn zus Emerentia P.C. van Haersolte gevraagd zijn pretenties over te nemen. Voor meer informatie over het proces verwijs ik naar de inleiding.

2. Elucidatie: opheldering, toelichting van een tekst.
3. Hun tante Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
4. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.
5. Hun oom Frederik B. van der Capellen van Rijsselt.
6. Anna T.J. Bangeman.

4. Brief van Johan W.S. van Haersolte aan Emerentia P.C. van Haersolte, 16 maart 1797.

Emsje

G[eliefde] Z[uster]

U brief van den 8 deeser is mij zeer wel geworden; dog in plaats van mij Cathégorisch op de zaak in questie te antwo[or]den, zie ik, dat gy nog zeer indecief¹ zyt, en zoo gy zegt, om dat gy van de zaak niet genoeg onderrigt zyt; zulks is myn schuld niet, gy hebt ruim 6 maanden tyds gehad, om U op die zaak te kunnen bedenken,

en gy hebt altoos schriftelyke of mondelinge elucidatie genoeg kunnen krygen, van myn Procureur te Zwolle², die U wel elucidaties mag geeven, ten minsten zoo veel als gy nodig hebt om U te kunnen decideeren, ofschoon hy U of aan niemand eenige papieren, advysen of documenten mag overgeeven, om dat my

zulks, indien ik gedwongen wierd door U, om in een minnelyke schikking met tante blankvoort³ te koomen, tot groot nadeel zou kunnen zyn, dus kan of zal ik hier in nimmer koomen, ten zy gy u gedecideert hebt; om de zaak van my met alle kosten overteneemen; ten anderen zegt gy, dat gy U niet decideeren kunt, voor dat gy voor agt maanden reeds geschreeven hebt, om te weeten wat of hy u raaden zou om in deeze zaak te doen; hierop moet ik remarqueren, dat Papa⁴ juist nu hier in den haag zynde, ik hem deese articul gecommuniceerd hebt; waarop hy my [2] geantwoord heeft; dat hy uw hierop nimmer zoude antwoorden, dat hy zig met die zaak; toen ik het begonnen heb, ook niet gemeleerd⁵, of geraden had, en het zeeker nu met U ook niet zoude doen, om dat men naderhand niet zou kunnen zeggen, dat het zoo het onverhoopt ongelukkig uitviel, [da]t gy het op zyn raad gedaan had, en daaruit zou willen deduceeren, dat hy ook de kosten zou moeten betalen; en meer diergelyke redenen, die ik alle moet approbeeren, want hy heeft met my niet anders gehandelt, dus is dit nu ook geen reeden meer om U niet te kunnen decideeren, en om de zaak langer uit te stellen, daarby weet ik zeer wel, dat de raad van oom van rysselt⁶ en anderen menschen by U meer invloed zal hebben, als die van Papa. Ik herhaal der halven nogmaals myn instantelyk verzoek, en solliciteer om de zaak nu niet langer te dilayeeeren⁷, want hoe langer het duurt hoe nadeeliger voor my; om mij binnen 3 weken Cathégorisch te antwoorden, of gy de zaak wilt overneemen, zoo als ik U in myn vorige [brief] gemelt hebt, of niet, ik zal intussen myne schikkingen maaken, dat ik, ingeval gy mij op die tyd niet antwoord, of de zaak niet wilde overneemen, als dan de zaak finaal met tante zal afmaken; en ingeval gy de zaak wilt overneemen, en gy daarvan een gerigtelyke declaratoir⁸ zult gegeeven hebben, zal ik maken dat de Proc[ureu]r grevenstein U alle papieren, advysen enz[ovoort] zal overgeeven, en dan zal ik U ook nog een meenigte papieren, advysen; deese zaak betreffende, verzenden. Gy schynt de zaak niet te begrypen, de vraag is niet of tante het wettig bezit, dog op wie het na haar dood moet koomen, en of zy, die sustuneert⁹ op haar dogter¹⁰ met die haar voorkennis boomen, enz[ovoort] zo verkoopen mag, zo als zy reeds gedaan heeft, dit is enkel de questie die nu gedecideert moet worden; het fideicommis is met u uit.

denkt gy dat zy het thans onwettig bezet, dan kan dat een ander nimmer funest worden. de kosten die er gemaakt zyn, kan u de procureur opgeeven, die hy u dan niet opgeeft, zal ik u nader melden.

ik blyve in verwagting dat gy de zaak nu niet langer op de lange baan zult schryven, maar my antwoorden. gy weet nu myn intentie, en die zal ik zeer *zeeker* uitvoeren.

noeme my met agting u dienaar en br[oer]

Aantekeningen:

conceptbrief, enkel, kant 1 en 2 beschreven.

1. Indecisie: besluiteloosheid.
2. Henricus Grevenstein, procureur te Zwolle.
3. Hun tante Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
4. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.
5. Mêleren: mengen; zich ermee bemoeien.
6. Hun oom Frederik B. van der Capellen van Rijsselt.
7. Derailleren: ontsporen.
8. Declaratoir: rechtsverklarende uitspraak van een rechter.
9. Sustineren: zich beroepen op.
10. Anthonia C.W.A. Blankvoort.

**5. Brief van A.C.Willem van Haersolte tot den Doorn aan Johan W.S. van Haersolte,
25 maart 1797.**

Le[e]uwarden den 25 Maart 1797

Waarde Broeder!

Gij zult verwondert zijn misschien dat ik uwe laatste [brief] tot nog toe onbeantwoord heb gelaaten, ik heb zulks met opzet gedaan, om dat ik niet ontkennen kan dat myn dezelve getroffen heeft, bij rijpe overweeging is het beeter dat ik zwijge, want door het eene woord kooft het andere, dat eindelyk op eene finaale verwydering tusschen ons zoude uitloopen, ik zal het dus kroppen en er uw nimmer over schryven, spreek ik uw eens vroeg of laat, dan wil ik wel met bedaardheid spreken, en dan twyfel ik niet of gij zult bekennen dat gij mijn onregt doet; hier van genoeg -¹

Uw brief die gij aan Ems² geschreeven heb, heeft ze myn gezonden en verzogt haar myne gedagten en goeden raad meede te deelen, dat ik gedaan heb in dezelve smaak als uw brief, en haar tot Slot gezegt zo gij 't Proces niet wilt opvatten & ziet er geregtelyk van af dan zal Anne Bet³ het overneemen, ik heb nog geen antwoord ontfangen. zyt verzekert waarde Broeder daar [waar] ik uwe belangens behartigen kan, dat ik het doen zal: Wij zyn thans hier om Willem⁴ bij Slothouwer⁵ te brengen. hij is zeer vergenoegd, aanstaande Vrydag vertrekken [2] wij weer na Zwolle, 't afscheid van Willem zal vrees ik traanen kosten: Wij groeten uw en uw Vrouw⁶ op 't minzaamst, en ik ben altoos

Uw heilw[ensende] Broeder

A:C:W:V Haersolte

Aantekeningen:

dubbelgevouwen, kant 1 en 2 beschreven, kant 3 blanco, kant 4 adres: Aan den Burger / J:W:S: Van Haersolte / Lid van de Nationale Vergadering / in / *S'Hage*

1. Het is onduidelijk of A.C. Willem van Haersolte tot den Doorn hier doelt op de irritaties die ontstonden over de overnamen van het proces om de havezate Haerst, of dat het een onenigheid over politieke inzichten tussen de broers betrof. Zij waren beiden lid van de Nationale Vergadering.
2. Hun zus Emerentia P.C. van Haersolte.
3. Hun zus Anna E. van Haersolte.
4. Zijn zoon, de dertien-jarige C. Willem A. van Haersolte.
5. Niet getraceerd. Waarschijnlijk familie of een kennis van Juliana D.H.M. d'Arnaud, de echtgenote van A.C. Willem van Haersolte tot den Doorn. Zij was uit Leeuwarden afkomstig.
6. Anna T.J. Bangeman.

6. Brief van Emerentia P.C. van Haersolte aan Johan W.S. van Haersolte, 26 maart 1797.

Geachte Broeder!

uw Brief van den 16 dezer is mij geworden, UE[dele] verlangt by herhaling een Catagorisch Antwoord van mij, of ik het proces wegens Haarst wil overneemen dan niet; my niet willende inlaaten in een zaak, daar ik niets van ken, en mij de versogte opening omtrend het proces en de kosten die er reeds gemaakt zyn, schynen geweigerd te worden, ben ik geresolveerd om er van af te zien, en het aan myne zusters die op mij volgen¹ overtelaaten, waar van ik haar kennis zal geeven, en indien het vereijst word by eene Gerigtelyke acte afstand van doen,² hier meede hebbe [ik] UE[deles] brief beantwoord, en noeme my verders met agting

Geachte Broeder

UW Gehoorsame D[ienstwillige] Dienaresse en
Zuster E.P.C. van Haersolte

Harderwijk den 26 maart

1797.

Aantekeningen:

enkel, adres: à Monsieur / Monsieur J W De Haersolte / à / *La Haije* / Franco / *Amsterdam*

1. Hun zusters Anna E. en Anthonia van Haersolte. Hun zusters Carolina I.E.C. en Philippina R. van Haersolte kwamen niet voor de erfenis in aanmerking omdat zij met burgers waren getrouwd.
2. Het fideï-commis dat op de vererving van de havezate Haerst lag, bepaalde de erfgenaam. Pas als deze de erfenis weigerde, kwam de volgende erfgenaam in aanmerking.

7. Brief van A.C.Willem van Haersolte tot den Doorn aan Johan W.S. van Haersolte, 4 april 1797.

Zwolle den 4 April 1797

Waarde Broeder!

Gepasseerde zaterdag avond ben ik in eene volmaakte welstand met mijn Vrouw¹ hier te rug gekoomen, na Willem² fris en gezond te Leeuwarden gelaten te hebben, eergisteren ontving ik de uwe van den 28 Maart en daar uit zag ik met leedweezen dat gij zeedert veertien dagen ziek waart, ik hoop van harte dat gij spoedig hersteld zult zyn. - Thans kan ik uw melden als dat ik ook een zeer vriendelyken brief van onze zuster Emsje³ heb gehad, dus het tegendeel van de uwe, zij meldt mijn dat zij van haare pretensie op Haarst geregtelyk wil afzien, en verzoekt mijn, ten dien einde haar zo een acte overtezenden die zij dan geregtelyk passeeren zal, ik heb heeden aan Ravestein⁴ verzogt myn zo een model klaar te maaken, het geen ik haar dan direct zal verzenden: Wat nu Anne Bet⁵ aanbelangt zo den Ouden Heer⁶ haar niet te gemoed wil koomen, kan zij 't proces niet van uw overneemen nog vervolgen, dewijl zij daar toe geene middelen heeft. dog zij zal er den Ouden Heer over schryven, ik twyfel niet of den Ouden Heer zal zulks wel doen, te meer als gij hem er ook over schryft of nog beeter dat gij hem er over ging spreken, want ik vrees dat hij zomwylen op de brieven niet antwoorden zal, en zo gij hem spreekt zal dat wel gaan, dewijl hij uw zeer genegen is - [2] dus moeten wij nu eerst afwagten het antwoord van den Ouden Heer, ik raad uw volstrekt om na Utrecht⁷ te gaan en zelven met hem te spreken: Verzoeken onze Complimenten aan uw Vrouw⁸ en daar ik thans niets meer te melden hebbe noeme ik mijn

Uw heilw[ensende] Broeder
ACW Van Haersolte

Aantekeningen:

dubbelgevouwen, kant 1 en 2 beschreven, kant 3 blanco, kant 4 adres: Aan den Burger / J:W:S: Van Haersolte / Lid van de Nationale Vergade- / ring woonende op de KneuterDyk / in / S'Hage

1. Zijn vrouw Juliane D.H.M. d'Arnaud.
2. Zijn zoon C.Willem A. van Haersolte.
3. Hun zus Emerentia P.C. van Haersolte.
4. H.W. Ravestein, advocaat te Zwolle.
5. Hun zus Anna E. van Haersolte.
6. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.
7. Hun vader woonde in Utrecht aan het Koningsplein.
8. Anna T.J. Bangeman.

**8. Brief van Johan W.S. van Haersolte aan A.C.Willem van Haersolte tot den Doorn,
7 april 1797.**

7 april 1797.

Willem.

u brief van den 4 deeser is mij zeer wel geworden.

Gy schryft my dat anna beth¹ het proces van mij niet zal kunnen overnemen, ten zy den ouden Heer² haar daarin te gemoet komt, om dat zy geene middelen heeft;

en dat ik na Utrecht moest gaan om den ouden Heer daarover te spreken; dit is by my zoo veel, als of zy my ronduit declareerde, dat zy het niet wil overnemen, want zy weet zeer wel dat den ouden Heer niet[s] voor haar zal doen, *hetgeen* hy voor my en Emsje³ niet heeft willen doen, dus doet dat schryven niet af, en ik zal er zeer zeker geen reis om na Utrecht gaan doen, want ik weet dat zulks vergeeffs zou zijn, om dat ik hem, toen Hy in de gepasseerde maand hier 14 dagen in den Haag geweest is, er hem breedvoerig over gesproken heeft, om dat Emsje hem maar simpel om raad gevraagd had, wat te doen, zonder eens te vragen, zoo als annabeth nu doen zou, om haar te gemoet te koomen, en die my ook schreef dat zy zig niet kon decideeren, voordat zy antwoord van papa had; toen heeft hy my geantwoord, ik zal Emsje nog iemand van myn kinderen, nooit op die vragen antwoorden, want ik wil [2] er absoluut niets hoegenaamd mede te doen hebben, nog my over uitlaaten, veel minder my direct of indirect mede bemoejen, want toen gy het begonnen hebt, heb ik [mij] al voorgenoomen, zo als ik ook gedaan heb, om er my hoegenaamt niet mede te bemoejen. of te raden, en zoo zal ik ook met myn andere kinderen handelen. ik heb zulks toen ook al aan Emsje geschreeven, want hy wilde haar niet antwoorden.

Anna beth zal geen antwoord van hem krygen, of zo zy 't al krygt, dat ik evenwel niet gelooff, zal het in alle opzichten declinetooir⁴ zyn; en myn reis daarvoor zal niets uitwerken, dog ik wil er hem wel over schryven, te meer daar ik hem thans tog weekelyks schryf, dog, ofschoon ik thans op een zeer goede en voor my aangename voet met hem ben, dat my zeer veel plaaisier doet, ben ik zeker dat zulks vrugteloos zal zyn. ik verzoek u derhalven te inst[ig]leeren, by anna beth, dat zy zig tog decideert, of zy het overneemt of niet, en het dog niet op de lange baan schuift met op antwoord te wagten van den ouden heer, want al dit talmen is en kan niet dan nadeelig voor mij zyn, ik voorzie dat zy weigeren zal, om het overteneemen, dus ben ik alreeds bedugt [3] geweest, om middelen uit te denken, en om prepositien te doen, aan tante⁵ om het onder de hand met haar af te maken, ik heb ten dien einde al een brief aan haar in gereedheid; dog ik zal die niet verzenden, voor dat zig annabeth en toto⁶ ook, zoo annabeth er van ziet, zullen gedecideert hebben, het welk ik verwacht dat zeker uiterlyk van deese maand zal zyn, want anders gaat myn brief aan tante af; weest zoo goed en verzoek grevenstein⁷ uit myn naam, dat hy tog zyn reekening opmaakt, en mij toezendt, alsmede dat hy alle papieren, advysen als anderzints deese zaak concerneerende, by elkanderen in gereedheid legt, om dat ik die by het afzenden van den brief aan tante absoluut nodig zal hebben. gy zult my hiermede ten uitersten verpligten, ik zal er hem in de aanstaande week ook over schryven. ik weet niet, waarom of

annabeth de zaak niet zou kunnen overneemen, zonder dat onse vader haar daarin te gemoet komt, daar is geen questie van geweest, toen ik het proces begon, en ik was zeer zeeker toen minder vermogend als zy nu is, want ik had niets als schulden, en zy heeft van haar eigen; toen Frits⁸ het van my over zoude neemen, was daar immers ook geen questie van, en nu het annabeth [4] zal overneemen, nu moet haar den ouden Heer te gemoet koomen, wat of hier voor pleit, en wat voor regtvaardigheid hier in is, betuig ik niet te begrypen; ik hoop dat den ouden Heer meer voor haar zal doen, als hy voor my en Emsje heeft willen doen, dog ik vrees, dat hy ons alle gelyk zal behandelen; dus voorzie ik klaar, dat ik de dupe er van zal worden, zo dit gebeurt, dan moet ik my zien te redden, en dan zal het myn zaak weder op nieuw worden. Ik voorzie ingeval den ouden Heer nergens in wil koomen, dat anna beth my dan nadere proposities zal doen, om het wel te willen overneemen byv[oorbeeld], dog niet met alle onkosten, maar wel gedeeltelyk, dog hierop ben ik al gedecideerd, daar kan nog zal ik niet inkoomen, want Frits en Emsje zouden het immers gaaf overgenoomen hebben, en waarom zy dan ook niet, is myn situatie omtrent het finantieele op den duur beeter als die van haar, ik geloof het tegendeel. indien ik er met het proces overtegeeven aan een van de zusters, er niet geheel schadeloos kan afkoomen, en tog geld zal moeten betalen, dan ben ik gedecideert om dan liever wat meer te geeven en het dadelyk met tante aftemaken; ik geloof dat gy my in dit alles zult gelyk geeven, en met my toestemmen, dat het belang van een zuster niet moet prevaleeren boven dat van een broeder, en ik verwagt van U uit dien hoofde, dat gy myn belang juist zoo veel als dat van de zusters in alles zult in het oog houden, ja ik houd my hiervan overtuigd. *noël*.⁹

Ik ben tegenswoordig weder zoo ver hersteld, dat ik, indien het weeder wat gunstiger word, als het thans is, in de aanstaande week weder hoop te kunnen uitgaan. onse complimenten aan Jule¹⁰ en verders aan de Zusters¹¹, en ik ben
u heilw[ensende] Br[oer]

P:S: hiernevens een uittreksel van de brief zoals ik aan papa geschreeven heb, dus kunt gy zien, dat ik myn best by hem doe; want zulks is voor ons beider voordeel; dog ik ben zeeker dat er niets van koomen zal. misschien antwoord hij mij op dit sujet¹² niet eens, net zoo min als annabeth.

Aantekeningen:

conceptbrief, dubbelgevouwen, kant 1 t/m 4 beschreven.

1. Hun zus Anna E. van Haersolte.
2. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.
3. Hun zus Emerentia P.C. van Haersolte.
4. Declineren: afwijzen.
5. Hun tante Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
6. Hun zus Anthonia van Haersolte.
7. H. Grevenstein, procureur te Zwolle.
8. Hun broer Frederik B. van Haersolte.
9. Noël. Niet nader getraceerde opmerking.
10. Juliane D.H.M. d'Arnaud, echtgenote van A.C.Willem van Haersolte tot den Doorn.
11. Hun zusters Anna E. en Anthonia van Haersolte, zij woonden in Zwolle.
12. Sujet: punt.

9. Brief van A.C.Willem van Haersolte tot den Doorn aan Johan W.S. van Haersolte, 28 april 1797.

Doorn den 28 April 1797

Waarde Broeder!

Dat ik de uwe van den 8 deezer tot nu toe onbeantwoord heb gelaaten moet gij niet aan myn wyten, want ik heb direct na de ontfangst dezelve aan Anne Bet¹ gezonden, met verzoek van mijn haar antwoord doen geworden zo spoedig mogelyk, eindelyk heeft Toto² mijn deeze week de brief weeder

gegeven en heeft mijn namens Anne Bet gezegt dat zij nog geen antwoord van Papa³ had, dat zij geen geld had ingeval ze het proces verloor en Papa haar niet te gemoet kwam, dat ook in alle geval het eerst te pas kwam na de doot van Mevrouw Blankvoort⁴, maar zo Papa wilde, dat zij dan 't proces wel wilde overnemen, dat zij volkoomen afhankelijk van den Ouden Heer⁵ was, en diergelyke raisonnementen⁶ meer, ik heb haar het myne gezegt, en dus per slot niets finaals gedecideert: Nu weet ik niet Waarde Broeder wat uw in deezen te raaden, ik wenschte wel dat gij er op een of ander manier zo min kostbaar mogelyk er af was, en dat Mevrouw Blankvoort in eene redelyke schikking wilde koomen, ze is op nieuws te veel op mijn verbittert, anders wilde [2] ik haar wel spreken, als den Ontfanger⁷ het wagten konde die zoude zeeker het geschikste er toe zyn om met haar voor uw te handelen: De Procureur Grevenstein is er niet geschikt toe en ook zyn het al wederom kosten, ik heb hem nog van geen Rekening gesproken dewyl dat tyd genoeg is als de zaak afgemaakt is, laat dus uwe gedagten daar eens over gaan, en schryft er over aan den Onfanger. ik zal 't hem ook schryven en persuadeeren⁸ van hier te koomen, maar na dat ik haar ken vrees ik dat zij onhandelbaar zal weezen, ten zij gij alle gemaakte kosten betaald, en die zijn van haar kant *geloof ik vrij groot* want zij heeft twee kostbaare Advyzen in Gelderland genoomen, spreekt er ook eens over met myn braven Vriend van Marle⁹ en Bezier¹⁰, de eerste heeft er als raadsman in gedient en de andere is er Advocaat in geweest, geeft haar opening in de zaak zo als die thans zit en vraagt *haar raad hoe het aanteleggen dat gij van [het] Proces afkoopt*, als men nagaat wat is het ongelukkig dat den Ouden Heer er zig niet meede bemoeijen wil, zo hij het niet en doet zyt gij het kind van de Rekening, ik in uw plaats zynde probeerde ik 't nog eens, hij mogt eens veranderen, niet voor de Zusters maar voor uw, nu heb ik alles gezegt wat ik er op weet, doet nu het geen gij [3] het beste oordeelt, kon ik uw in deezen van dienst weezen zyt verzekert dat ik het doen zoude -

Met genoegen heb ik weer vernoomen dat gij volkomen hersteld zyt, ik wensch uw met uwe beminde¹¹ uit [de] grond van mijn hart een bestendige gezondheid, en groet Zuster onzent wegen: Ik ben altoos

T[otus] T[uus] q[uem] N[ovisti]

P:S: Zo dra de deliberatien over de constitutie¹² zyn afgelopen hebt de vriendelykheid mijn te zenden de Decreeten & - zo gij wat Nieuwe heb houde ik myn gerecommandeert, want ik heb geen cor[r]espondentie, lees de Haarlemmer Courant, en leeft stilletjes, zie weinig menschen. in de volgende week koopt Anne Bet, en myn Vriend van Ingen¹³ bij ons logeeren: Willem¹⁴ is thans fris en gezond en zeer vergenoegd te Leeuwarden

Adieu

Aantekeningen:

dubbelgevouwen, kant 1 t/m 3 beschreven, kant 4 adres: Aan den Burger / J:W:S: Van Haersolte / Lid van de Nationale / Vergadering / in / *S'Hage*

1. Hun zus Anna E. van Haersolte.
2. Hun zus Anthonia van Haersolte.
3. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.
4. Hun tante Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
5. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.
6. Raisonnement: redenering, betoog.
7. Hun broer Anthony F.R.E. van Haersolte van Staverden was ontvanger-generaal van Veluwe.
8. Persuaderen: overreden.
9. Gerrit W. van Marle uit Zwolle was lid van de Nationale Vergadering.
10. A. G. Bezier was lid van het Comité der Marine.
11. Anna T.J. Bangeman, echtgenote van Johan W.S. van Haersolte.
12. In de Nationale Vergadering - waar beide broers lid van waren - werd gewerkt aan de grondwet.
13. Mogelijk Johan O. van Ingen (1747-1802), burgemeester te Kampen en eigenaar van IJsselvliet gelegen tussen Zwolle en Kampen; of Herman van Ingen (1751-1811), geboren te Leeuwarden, predikant te Hasselt (Anspach, 'De familie Van Ingen', 14, 24).
14. Zijn zoon C. Willem A. van Haersolte.

10. Brief van Johan W.S. van Haersolte aan Coenraad W. van Haersolte, 2 mei 1797.

2 Mey 97

Z[eer] W[aarde] V[ader]

Gisteren is hier eindelyk de officieele tyding ingekoomen van het derectoire¹ te Parys dat de preliminaairen van de vrede² tusschen de fransche republiek en de keyzer³ geteekent zyn, de articulen zyn nog niet bekend; dog er is geen twyffel aan, of zy zyn zeer voordeelig voor de franschen en voor ons. God geeven dat de finaale vrede nu schielyk tot stand mag koomen, dan zullen wy ook schielyk weeten wat ons lot zal zyn; het is thans ten minsten een groote troost dat het gruwelyk bloedvergieten een einde genoomen heeft, de keyzerlyken hebben aan den Rhyn, voor dat aldaar bekend was, dat de preliminaairen geteekend waaren, allerysselykst klop gehad van de franschen.

Ik ben thans byna volkomen weder herstelt, en ga dagelyks weder uit, dog s'avonds moet ik nog in huis blyven, om de koude noorde wind; dog met het mooye weder dat wy nu [te] wagten hebben, denk ik spoedig geheel herstelt te zyn.

[2] Ik had gehoopt een gunstig antwoord van U te zullen ontfangen op myn laaste [brief] omtrent het proces van Haarst; zeedert die tyd is die zaak voor mij oneindig erger geworden, anna beth⁴ en toto⁵ willen gedecideert het proces van mij niet overneemen, om dat zy niet in staat zyn, zoo zy zeggen om het te kunnen doen, wat moet nu natuurlyk het gevolg zyn, iets dat niet alleen hard voor my zal zyn, maar zelfs onregtvaardig en ongelukkig voor my; namentlyk nu geen mensch van de familie het proces van my wil overneemen, nu zal ik het wel moeten zoeken aftemaaken met tante⁶, die wel weetende dat het geen mensch wil overneemen van my zeer difficul in het afmaken zal zyn. wie weet dus, wat mij zulks kan en zal kosten, en nu vraag ik, hoe of dit van de zusters gehandelt is, is het billyk en regtvaardig, dat ik de kosten van een proces zal betalen daar ik voor my nimmer eenig voordeel van kan hebben⁷, en daar ik het niet alleen begonnen heb ten mynen voordeele, maar natuurlyk ook voor diegeene van de familie, die als ik het kwam te verwerven, er regt op krygen zou [3] en dus ook voor de zusters; Gy zult met my toestemmen, dat deese behandeling van de zusters omtrent my niet is, zoo als onder broeders en zusters diende plaat[s] te hebben, en dus ook voelen, de onbillykheid en onregtvaardigheid, om er my, die er nimmer eenig voordeel van kan hebben voor te laten zitten, en dit is nu evenwel het geval tot myn ongeluk; waerde papa er is dus niets anders over na myn gedagten om deese onregtvaardigheid voor te koomen, waarom ik U dan ook by deesen op het ernstigste verzoeken, als om dat gy of annabeth [mij] te gemoet komt, op dat zy het proces van my overneeme, want hierdoor zult gy annabeth niet alleen bevoordeelen, maar alle van de familie die pretentie op haar[s]t kunnen maken, en my vooral, die anders voor niets alleen alle de kosten zal moeten dragen, zonder eenig voordeel immer ervan te kunnen genieten terwyl naderhand een van de zusters, na doode van tante, het goed zal krygen, en dan zal ik de kosten betaalt hebben, of anders verzoek ik U op het ernstigst of om my, by de schikking en afmaking [4] van dat proces met tante, de kosten te willen betalen, en zulks ons alle gezamentlyk toe te reekenen, want dan is immers niets billyker, als dat wy het gezamentlyk betalen; ik ben overtuigd waerde papa, dat gy dit myn ernstig verzoek, allerbillykst en regtvaardig zult vinden; en bid u derhalven nogmaals om mij tog in deesen te redden en te helpen, want anders komt het op my alleen neder, en dit zoud gy tog niet willen; ik zal derhalven met ongeduld u decisie en antwoord in deese te gemoet zien, wel verzekerd zynde, dat het niet als billyk en regtvaardig zal zyn, en dus tot myn voordeel; en hoe eerder ik dat antwoord ontfangen mag, hoe voordeeliger het zal zyn, want er verlopen van tyd tot tyd termynen, en dus worden de kosten dagelyks vermeerderd.

myn lieve antje⁸ is welvaarende, zy maakt u duizend complimenten, zy schryft heeden ook aan mama⁹, met de kamenier.

ik recommandeer my in U vaderlyke protectie, en ben met waare gevoelens van eerbied en opregte liefde.

uw lief[heb]bende zoon.

Aantekeningen:

conceptbrief, dubbelgevouwen, kant 1 t/m 4 beschreven.

1. Directoire: college van ministers.
2. De vrede van Campo Formio maakte een einde aan de oorlog die op 20 april 1792 door Frankrijk aan de keizer was verklaard (Palmer en Colton, *A history of the modern world*, 402, 424).
3. Frans II van Habsburg (1792-1835), tot 1806 keizer van het Heilige Roomse Rijk.
4. Zijn zus Anna E. van Haersolte.
5. Zijn zus Anthonia van Haersolte.
6. Zijn tante Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
7. Johan W.S. van Haersolte was getrouwd met een niet-adellijk meisje en kon daardoor de havezate Haerst niet erven.
8. Zijn vrouw Anna T.J. Bangeman.
9. Zijn stiefmoeder Maria J. Hannodiau.

11. Brief van Anna E. van Haersolte aan Johan W.S. van Haersolte, 10 mei 1797.

Zwolle Den 10 May

Waarde Broede[r];

Uwe mesieve aan myn Broer van de Doorn¹ geschreven, heb ik volgens den inhoud van denselven, Uwe intentie wegens het overnemen van het proces vernome als ook de bepaalde tyd van drie weken die Uw my geeft om my daaromtrent² te decideren. dog U zal met my wel begrypen, ik zulks niet kan doen, voor al eer mijn Zuster Emsje³ geregtelyk afstand heeft gedaan, van desselfe pretentie daaromtrent⁴, ik heb reeds enige tyd geleden, daar over aan Emsje geschreven, en sulks versogt, dog tot nog toe geen antwoord bekomen, en dit moet immers voor af gaan. wanneer ik nu dit bewijs van Emsje ontfangen hebbe, dat dezelve daar van renonceert⁵, zal ik U zulks ten eersten melden; in dit geval zoude ik zeker niet gaarn van mijn recht afzien, en het proces, volgens den brief van Papa⁶ ontfangen, [van] U willen overnemen, dog aan den andere kant, zoude ik my niet gaarn inwikkelen, daar myne omstandighede sulks ook niet permitteren, in een proces, dat kosbaar en zomwylen ten nadelen zoude konnen uitvallen. het is waar, de brief van Papa om Borg te blyven, stelt my daar omtrent, wel enigszins gerust, dog niet volkomen dewijl vroeg of laat zulks ten mijnen nadelen, wanneer ik niet reusseeerde, zoude zyn; daarom hadde ik wel gewenscht [dat] papa sig aan my gedeclareerd hadde, de gehele kosten, op het proces lopende indien het zelve ten mijnen nadelen, mogte uitvallen, voor desselfs rekening te willen nemen en deselve volgens de decisie te sullen betaalen, ik geeve Uw in bedenking, of zulks niet het besten, voor mij en ons allen zoude zyn, en versoeke nu Papa daar toe te willen overhalen, en zulks voor my te willen uitwerken, en zodra⁷ ik [2] van Papa een brief van desen inhoud Ontfangen heb, ben ik gedecideert, het proces met al desselfs kosten, van U direct over te neemen, veele Compl[imenten] van onse Broeders en Zusters alhier aan Uw en Uwe waarde Egtgenote⁸ insonderheid van die zeg⁹ noem; Uw liefde hebbe[nde] zuster A: E: van *Haersolte*

Aantekeningen:

dubbelgevouwen, kant 1 en 2 beschreven, kant 3 blanco, kant 4 adres: Monsieur / Monsieur De Haersolte; Membre / de la Convention Nationale; Sur le / kneuterdijk; / à / *La Haye*

1. A.C. Willem van Haersolte tot den Doorn.
2. Er staat: daarontrents.
3. Emerentia P.C. van Haersolte.
4. Er staat: daaromtaent.
5. Renonceren: afstand doen.
6. Coenraad W. van Haersolte.
7. Er staat: si dar.

8. Anna T.J. Bangeman.
9. Er staat: zeg.

12. Brief van Coenraad W. van Haersolte aan Anna E. van Haersolte, 16 mei 1797.

myn Dogter

Ik kan UE[dele] wel aanraden het proces van UE[dele] broeder Jan¹ over het fideicommis van Haarst tegens de Vrouw van Blanckvoort² over te nemen, en door te setten. ten eersten, denkende vast, dat gij het sult moeten winnen, gij moet met Jan over alles spreken die de saak kent, en alle papieren onder sig heeft.

Wat aangaat het geld, dat gij nodig sult hebben, sulks moet gij van UW moeders erfportie³ nemen, of daar toe bij provisie geld negotieren, willende wel borge voor UE[dele] blijven, so sulks gevraagd word, het geen ik niet denke, gij kunt ook obligatien tot onder-pand geven. Gij moet mij ten eersten antwoorden en UW resolutie melden. Blijve inmiddels

Utrecht den 16 *Maij* 1797

UW Seer toegenegen
Vader.

Aantekeningen:

enkel, kant 1 beschreven, kant 2 blanco.

1. Johan W.S. van Haersolte.
2. Zijn zus Johanna Blankvoort-Van Haersolte, tante van Anna E. van Haersolte.
3. De erfenis van zijn eerste vrouw Luthera A.A. van der Capellen was in 1779 verdeeld.

13. Brief van Coenraad W. van Haersolte aan Johan W.S. van Haersolte, 16 mei 1797.

Het is mij seer aangenaam, dat gij wederom herstelt zijt, en dat uw lieve Vrouw¹ ook welvarent is, wenshende van herten continuatie, synde wij ook nog gezond. Sende UE[dele] hier nevens copie van de brief, die ik aan anna Betjen² geschreven hebbe, nu moeten wij afwagten wat zij sal antwoorden, en doen, hopende, dat zij het proces van UW sal overnemen.

Toontjen³ is bij de Heer van Rijssel⁴ op Rodesteijn gelogeert, hebbende haar er nog niet kunnen overspreken.

Wij maken UW veel complimenten en ben altyd

Utrecht den 16 *Maij* 1797

UW: Seer toegenegen
Vader.
C:W:Van Haersolte

Aantekeningen:

enkelzijdig, kant 1 beschreven, kant 2 blanco.

1. Anna T.J. Bangeman.
2. Zijn dochter Anna E. van Haersolte.
3. Zijn dochter Anthonia van Haersolte.
4. Zijn zwager Frederik B. van der Capellen van Rijsselt, oom van Anthonia van Haersolte.

14. Brief van Johan W.S. van Haersolte aan A.C. Willem van Haersolte tot den Doorn, circa 20 mei 1797.

*Willem.*¹

Op ontfangst van u laaste [brief] heb ik direct een zeer energieke brief aan den ouden Heer² geschreeven, omtrent het proces van Haarst, om dat Anna beth³ schynt het proces niet te willen overneemen, ik heb hem in de eerste plaats de billykheid voor oogen gestelt, dat hy haar tegemoet kwam, en in de tweede plaats zeer ampel gedeclareert, dat het gevolg voor my anders ongelukkig en onregtvaardig zou zyn, want dat ik het dan zou moeten afmaaken; enfin woensdag heb ik het genoeg gehad, om het nevensgaande antwoord aan annabeth van hem te ontvangen; dus twyffel ik nu geenzints, of zy zal dat gereedelyk en ten spoedigsten met alle kosten overneemen, ik verzoeke u by deesen om te effectueeren, dat zulks nu ook ten spoedigsten geschied, of indien zy nu onverhoopt het nog niet wilde overneemen, dat zy dan schriftelyk declareert van zulks niet te willen doen, dan kan en zal ik den ouden Heer voor my eigen moeten schryven [2] om te zien, wat hy by een afmaking met tante⁴, voor my doen zal.

dog my dunkt nu dat anna beth niet meer hesiteeren⁵ kan, of het direct overteneemen, want zy kan nu geen reedenen hebben om het te weigeren, ik bid U dus, maakt nu dat ik van die zaak af kom.

Gy weet apparent al, dat frits⁶ met leentje⁷ reeds 40 uren van parys waren om herwaards te koomen; hier nevens zyn laaste brief. ik heb hem met veel moeite 3 maanden verlof bezorgt, dog die verloopen zynde zal ik hem wel weder 3 maanden bezorgen.

Aantekeningen:

conceptbrief, enkel, kant 1 en 2 beschreven.

1. Zijn broer A.C. Willem van Haersolte tot den Doorn.
2. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.
3. Hun zus Anna E. van Haersolte.
4. Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
5. Hesiteeren: aarzelen.
6. Hun broer Frederik B. van Haersolte.
7. P.Hélène C. van der Capellen, echtgenote van Frederik B. van Haersolte.

15. Brief van Anna E. van Haersolte aan Coenraad W. van Haersolte, 23 mei 1797.

Zwolle den 23 Majj 1797

Hoog Wel Gebooren Heer en Zeer Geliefde Papa;

Ik heb Uw zeer aengenaeme brief Wel ontfangen, en uyt de zelve met veel genoeg gezien dat UHWGB[orene] my Uw goede raed wel heeft willen mededeelen; ik ben dus daer op geresolveerd om het proces te anvaerden, indien Emsje¹ er nu geregelyk van wil afsien, ik heb my geïnformeerd hoe

veel de kosten van de proceduure reede bedraegen, aen de kant van jan² 2 hondert g[u]l[den] en van Tante Blankvoort³ 500 G[u]l[den] en dan zal het nog te besien staen of Tante zig zal vergenoegen dat ik de proceduure van jan overneeme, volgens regt kan zy vergen dat het proces van nieuws begonnen word, het geen voor my veel in de kosten zal scheelen, was Uw zoo goed niet om Uw als Borg voor my aen te presentereen dan zoude ik er van moeten afzien, want het weynige dat ik heb zoude daer niet toerykende toe zyn, en heb het wel tot myn onderhoud noodig, te meer daer ik nu myne halve Probende ook moet missen;
 dus myn lieve Papa zal ik van Uw goedheyd gebruyk maeken en zal Emsje, en myn Broer jan kennis van myn voorneem geeven;
 ik wensch dat het een gelukkige Uytslag mag hebben;
 [2] versoeke myne Complimenten aen Mama⁴ en Mitje⁵, ik recommandeere my in Uw aenhoudende vrindschap en noeme my met alle kindelyke liefde

Hoog Wel Gebooren Heer en zeer Geliefde Papa UHWGB[orenes] Onderdaenige
 Dinaresse en gehoorsaeme
 Dogter; A E van Haersolte

Aantekeningen:

dubbelgevouwen, kant 1 en 2 beschreven, kant 3 blanco, kant 4 adres: Monsieur / Monsieur De Haersolte Logez / Chez Monsieur Halwijn sur la Place / Roijale / a / *Utrecht*.

1. Haar zus Emerentia P.C. van Haersolte.
2. Haar broer Johan W.S. van Haersolte.
3. Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
4. Haar stiefmoeder Maria J. Hannodiau.
5. Haar stiefzusje Wilhelmina M. van Haersolte.

16. Brief van Anna E. van Haersolte aan Coenraad W. van Haersolte, 30 mei 1797.

Zwolle Den 30 Maij
 1797

Hoog Wel Gebooren Heer en Zeer Geliefde Papa.

ik hoope dat UHWGB[orene] beneevens Mama¹ en Mitje² in eene volmaakte welstant moog genieten.
 ik ben door S.'Heeren goedheyd nog welvaerende,
 my lieve Papa, myn vriendelyk versoeck is by deeze om eenig Geld te moogen hebben als meede voor my zuster Toontje³. Zy heeft versogt haer portie maer by de myne te voegen om dat zulks het makkelykst is; myn lieve Papa ik versoeck het geld maer te sturen by myn Zuster Groskamp⁴. Zy woont tans aan de melkMark[t]⁵;
 hier neevens is weeder de reekening van de Heer Schuls⁶. al verscheyde maelen heeft hy my lastig gevallen voor het geld. UHWGB[orene] zult my Pleesier doen om het zelve te willen betalen als meede van de appoteker Stuurman⁷ te Campen.
 ik heb nog geen antwoord van myn Zuster Emsje⁸, of zy nu geregtelyk van de pretentie van Haerst afzie[t], het geen ik volgens haer zeggen tog verwagte;
 ik hoop dat Uw myne voorige Brief wel zult ontffangen hebben, waer ik Uw melt als dat van voorneemens ben om het Proces te aenvaerden, ik heb intusschen een advocaet daer oover gesproken, om hier in billyk en ook niet ten nadeele van myn zelven te handelen, den advocaet zegt volgens regt dat ik niet verplicht ben om de kosten die tot nu toe gemaakt zyn te Betaalen, dewyl jan⁹ het zelven verwerkt heeft door Zyn Huwelyk¹⁰, en zoo Mevrouw Blankvoort¹¹ het proces wilde Continueren was het iets anders; maer haer advocaeten zeggen dat zy zulks niet moet doen, maer

geheel van nieuws het Proces te moeten beginnen;
 UHWGB[orene] begrypt ligt als dat het myn Zaek dus niet is om de kosten van Mevrouw Blankvoort te betaalen, het is ongelukkig voor hem en ik wenschte [2] wel hem hier in te gemoet te kunnen koomen; maer om ten genoegen van myn Broer zulk een zaek op een losse grond te beginnen schynt my wat onvoorzigtig zouden weesen, schoon jan susteneert dat ik de kosten moet ooverneemen, en anders een schikking met Tante wil maeken, dat is zyn zaek,
 maer ik behoude altoos myn regt om als op volger van jan en Emsje, het Proces te anvaerden, en zoo UHWGB[orene] my zulks op zoo eene wyze het nog blyft aenraeden dan ben ik nog gedecideert, om het voor te zetten, ik wenschte wel dat dit met jan in der minne konde geschikt worden,
 zoo ik in de verplichting koome om jan kosten te moeten betaalen dan zoude resolveeren om er van af te zien, ik wil reedelyk weezen en wil jan wel schriftelyk belooven dat zoo het proces ten voordeele van myn uytvalt hem dan de kosten tot een duyt toe te willen betaalen, my dunkt: dat is genereus van my gehandelt, voor dat ik jan myne finaele besluyt meldt Zoo versoeke ik om myn Uw goede raed te willen meededeelen, want het is moeijelyk om myne belangens met die van jan oover eene te brengen; ik versoeke myne Compliment aen Mama en Mitje te willen maeken en ik beveele myn in Uw aenhoudende vrindschap en noeme my met alle kinderlyk liefde:

Hoog Wel Gebooren Heer en Zeer Geliefde Papa:

UHWGB[orenes] Onderdaenige
 Dinaresse en gehoorsaem
 Dogter; A:E: van Haersolte

Aantekeningen:

enkel, kant 1 en 2 beschreven.

1. Haar stiefmoeder Maria J. Hannodiau.
2. Haar stiefzusje Wilhelmina M. van Haersolte.
3. Anthonia van Haersolte.
4. Philippina R. van Haersolte was gehuwd met H. Groskamp.
5. De Melkmarkt te Zwolle.
6. Niet nader getraceerd.
7. Niet nader getraceerd.
8. Emerentia P.C. van Haersolte.
9. Haar broer Johan W.S. van Haersolte.
10. Door zijn huwelijk met de niet-adellijke Anna T.J. Bangeman was Johan W.S. van Haersolte zelf verantwoordelijk dat hij zijn aanspraken op de havezate Haerst verloren had.
11. Haar tante Johanna Blankvoort-Van Haersolte.

**17. Brief van A.C.Willem van Haersolte tot den Doorn aan Johan W.S. van Haersolte,
 3 juni 1797.**

Doorn den 3 junij 1797

Waarde Broeder!

De uwe van gepasseerde Zaterdag is mijn wel geworden en met genoegen daar uit gezien dat gij volkoomen hersteld ben, en dat zuster¹ ook welvaarende is, Verders tot antwoord dient dat Anne Bet² direct toen zij de brief van den ouden Heer³ ontving aan Emsien⁴ geschreeven heeft zo zij van 't proces afziet om dan zo spoedig mogelyk een geregtelyke Acte daar van overtezenden, want dan zal Anne Beth zo als mijn voorkoomt 't Proces van uw overneemen met de kosten van dien, zij heeft reeds met een Advocaat daar over gesproken, en ik heb namens uw (dewijl uw Advocaat Besier⁵ in den Haag is) met Just van der Linde⁶ gesproken, want grevenstein⁷ weet er niet veel van, en zonder Advocaat kan

't niet geschieden, ik heb hem dan verzogt dewijl hij van de zaak niets en wist om alle stukken na te zien, en als dan met Van der Gronde⁸ en Mevrouw Blankvoort⁹ te spreken, en haar te zeggen en voortstellen door dien gij uw regt verwerkt hebt, als meede uw Broeder Frits¹⁰, onze zuster Anne Bet het proces tegens haar zal [2] assumeeren¹¹ even als uw Broeder Frits heeft gedaan. dat zulks de kortste weg is en voor beide partijen het voordeelgste om een afdoening van zaaken te krijgen, dog na dat ik van ter zyde verneem zal zij daar niet in koomen (want zij heeft tot nog toe! toen Frits 't proces van uw overgenomen heeft geen genoegen genomen) zij of haar Advocaaten zeggen, "meent een ander als J:W:S: van Haersolte regt te hebben, die moet dan van nieuws 't proces beginnen, ik houde myn aan hem; dus voorzie ik dat als Anne Bet nu al 't proces met de kosten van uw overneemt (namentlyk die tot den dag toe dat zij 't overneemt gemaakt zyn) zij 't proces van begin af aan weeder zal moeten entameeren¹², dat is nog geen zaak! maar dan zal Mevrouw Blankvoort uw altoos ingeval namentlyk als zij geen genoegen neemt dat uw zuster 't proces assumeert, uw een apart proces zal aandoen over haare kosten, door dien zij souteneert¹³ dat gij die betaalen moet, met alle deskundigen daar ik er meede overgesproken heb, zyn van gedagten dat zij zulks verliezen moet, maar intusschen is het voor uw onaangenaam een proces te krijgen, daar gij van de zaak ten principale afzijt, door dien Anne Bet zo dra [3] zij antwoord van Emsien heeft, zekerlyk 't proces met uwe gemaakte kosten zal overnemen, enfin wij moeten nu eerst afwagten het resultaat van de conferentie die van der Linde met van de Gronde en Mev[rouw] Blankvoort over de assumptie zal hebben, misschien bedenk zij zig wel en dan zijn mijne hier vooren gemelde zwarigheden overtollig geweest, dog dat zal wel wat aanhouden dewijl van der Linde mijn gezegt heeft dat Besier in deeze Maand te Zwolle koomt, en dan wilde hij eerst voor af met hem spreken door dien hij bediende van uw was, dog dat doet aan de zaak ten principaale niets. als Anne Bet de Acte van renunciatie van Emsje ontvangen heeft, kan zij alle uwe stukken overnemen met de kosten van dien: Besier is nog in den Haag. communiceert hem deezzen, en raadpleegt eens met hem, wat gij kunt doen en moet in 't werk stellen, ten einde nu Mevrouw Blankvoort (als uw zuster¹⁴ 't proces van Haarst weeder opvat) niet kan aanspreken over de betaling van haare kosten, en zegt hem dan ook zo hij in de Provincie koomt dat hij vooral alle de papieren rakende de procedure meede brengt, om aan van der Linde te geeven die [4] Anne Bet ook voor haar Advocaat wil nemen en maakt hem duizent complimenten mynent weegen: In de volgende week of agt dagen laater ga ik een plaisier reisje doen na de Vloot in Texel in gezelschap van Tegelaar, ten Caten, en Berkhout¹⁵. zo dra de deliberation over de constitutie¹⁶ zyn afgelopen zend mijn dan ten eersten de Decreeten, waar meede gij mijn ten hoogsten zult verpligten, want ik ben met de Dagbladen uitgescheiden, in een woord ik lees over de handelingen der N[ationale] Vergadering niet als de Haarl[emmer] Courant. het verveelde myn, maar heb ik de Decreeten dan kan ik 't nieuwe Plan van constitutie aan een stuk weg leezen, dus vergeet het niet zo dra 't gedrukt is en uitgedeelt, myn een en ander te zenden: On[t]vang de Complimenten van mijn Vrouw¹⁷, groet Zuster¹⁸ onzent wegen: Waar meede ik myn noeme

T[otus] T[uus] q[uem] N[ovisti]

Aantekeningen:

dubbelgevouwen, kant 1 t/m 4 beschreven.

1. Zijn schoonzus Anna T.J. Bangeman.
2. Hun zus Anna E. van Haersolte.
3. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.
4. Hun zus Emerentia P.C. van Haersolte.
5. A.G. Bezier uit Deventer, advocaat van Johan W.S. van Haersolte. Bezier verbleef als lid van het Comité van de Marine in Den Haag.
6. J. van der Linde, advocaat te Zwolle.
7. H. Grevenstein, procureur te Zwolle.
8. W.S. van der Gronden, advocaat van Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
9. Hun tante Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
10. Frederik B. van Haersolte.
11. Assumeren: aannemen; assumptie: het assumeren.
12. Entameren: een begin maken.

13. Souteneren: onderhouden.
14. Anna E. van Haersolte.
15. N.N. de Tegelaar uit Zwolle, H. ten Caten uit Groningen, en W.H. Teding van Berkhout uit Den Haag, waarschijnlijk alle drie collegae uit de Nationale Vergadering (De Gou, *Dagboek*, 11, 67, 235).
16. A.C.Willem van Haersolte tot den Doorn was net zoals zijn broer Johan W.S. van Haersolte lid van de Nationale Vergadering waar over de constitutie, de grondwet, werd vergaderd.
17. Juliane D.H.M. d'Arnaud.
18. Zijn schoonzus Anna T.J. Bangeman.

18. Brief van Johan W.S. van Haersolte aan Coenraad W. van Haersolte, 6 juni 1797.

6 Juny

Z[eer] W[aarde] V[ader]

Annabeth¹ schynt nog niet zeer greegig te zyn, om het proces van haarst met alle de kosten van my te willen overneemen; heeden heb ik ten dien opzichte een brief van Willem² ontfangen waaruit ik gezien heb, dat het plan van annabeth en haar raadslieden is om *ingeval* tante³ wil hebben, dat zy het proces continueert, dan van my alles over te neemen met de kosten die van myn kant gemaakt zyn, dog *ingeval* tante zulks niet wil, dan zal men er my voor laten zitten, daarby komt dat *ingeval* zy het al overneemt van my, en dat tante blankvoort zal zeggen dat de kosten van haar kant gedaan tegens mij in dat proces, [aan] haar door my zullen moeten betaalt worden; hieruit volgt weder een lang duurig en kostbaar proces voort, indien ik die kosten niet betalen wil, dat ik welligt zou kunnen verliezen; en annabeth wil met deese kosten niet te doen hebben, maar voor my reekening laten, dees zoude ik op die manier van het proces omtrent de successie van haarst af koomen, dog ik zou de onkosten moeten betalen van de kant van tante blankvoort, die ten minsten 10 maal grooter [2] zyn als van myn kant, onder anderen weet ik dat zy een advies heeft, dat haar honderd ducaaten kost; ik vraag U zou zulks regtvaardig zijn. ik voor my ben overtuigd, dat Gy by het aanraden van annabeth om die zaak v[an] haar[s]t met de kosten van mij overteneemen, en *ingeval* zo het gevordert wierd, wel borg voor haar wilde blyven, nimmer met die raad beöogt hebt als dat ik de voornaamste onkosten nog zou moeten betaalen; maar wel dat zy alles zonder onderscheid van wat kosten voor haar reekening zou neemen, en dat ik er schaadeloos zou afkoomen. uit dat oogpunt Waerde papa, heb ik u antwoord aan anna beth beschouwd. en, daarop heden aan willem geschreeven, met verzoek van communicatie aan annabeth, daar ik zag dat men de zaak tog op de lange baan zocht te schuyven, en my voor de voornaamste kosten, *ingeval* de kosten van tante betaalt moesten worden, te laten opdraayen; dat ik haar 3 weken tyd gaf om zig by een gerigtelyke acte te decideeren; of zy het proces van Haarst van my met alle kosten hoegenaamt, mitsgaders die van de kant van tante blankvoort, indien die betaalt moesten worden, van my wilde overneemen of niet.

[3] Nu verwacht ik dat zy het proces eenvoudig zal overneemen, zonder de bygevoegde Clause omtrent de kosten van tante, dog dan zal ik haar geen papieren hoegenaamt die zaak betreffende afgeeven, welke ik thans alle onder my heb; want, ik ben overtuigd, dat ik byna en zeeker met minder kosten het proces met tante zou kunnen afmaken onder hand, als *haar* kosten zyn; Waerde Vader, ik verzoek U derhalven by deesen op het vriendelykst, om *ingeval* anna beth van U mogt vergen, om borg voor haar te zyn, om zulks dan niet te doen, als op voorwaarde dat zy alles voor haar reekening neemt, waaronder ook de onkosten van de kant van tante *ingeval* zy betaalt moeten worden, want, ik herhaal het, anders zoude ik misschien tien maal meer moeten betalen als zy die het proces overnam, en dit is zeeker by het aanraden aan annabeth om het proces met de kosten van my overteneemen nimmer geweest. dus twyffel ik niet of Gy zult *ingeval* anna beth het op die voet niet van my wil overneemen, en ik dan de zaak met tante in der minne zal moeten schikken [4] my wel te hulp zult koomen; want Gy kunt zulks, immers by U testament als anders begeeven, dat die kosten gedragen zullen worden door die eenige regt zullen hebben op Haarst, of die er bezitter van

zal zyn, en dit dunkt my onder verbetering zou zeer billyk zyn. In alle geval Waerde Papa, [ik] verlaat my in deesen geheel op U.

het spyt my, dat annabeth of laat ik liever zeggen haar raadslieden, want zy is te opregt en er niet in staat toe, daar ben ik van verzekert, in deese zaak met zulk draayeryen omgaan, zoals onder anderen ook met een advocaat aan te neemen op myn kosten, om met de advocaten van tante te Consuleeren; of zy wel zou willen hebben dat anna beth het proces vervolgde, en over meer zaaken, dat is immers natuurlyk ten kosten van Anna beth, en meer diergelyke gevallen, die ver van opregt en openhartig zooals broeders en zusters onder elkanderen moesten handelen te zyn; verder neerkomen om my in de luuren te leggen, en mij te laten betalen, dog ik herhaal anna beth is hier toe niet in staat, dog dit komt altemaal uit willem zyn koker, op instigatie van zyn vrouw⁴, die een [5] hekel aan mij heeft, dog hierdoor zou ik de dupe worden.

Ik weet niet beeter of ik heb u reeds geschreeven, dat de constitutie⁵ eindelyk af is, zy zal den 8 august[us] aan het volk ter goed of afkeuring gepresenteerd worden; zo dra ze afgedrukt is, zal ik u een exemplaar zenden.

Pasteur en lestevenon⁶ zyn van Parys terug. meyer⁷, onse minister aldaar is gerappelleerd, en vos van nyerwal⁸ gaat hem eerstdaags remplaceeren.

Men spreekt thans sterk dat onse vloot met een groot getal transportscheepen, waarop tien a 12 duizend man troupes zo nationaale als franschen zullen zyn, in zee zal loopen, om gecombineerd met de franschen een landing in Zeeland te onderneemen. de generaal daendels⁹ en den admiraal de winter¹⁰ zyn na Parys geweest¹¹, en weder terug gekoomen, en men zegt dat zulks geweest is, om dat plan te combineeren met de franschen, de tyd zal leeren wat hier van [waar] is.

anders is hier geen nieuws, myn lieve antje¹² maakt u veel Complimenten, en ik ben met alle ware agting en eerbied

u gehoorzaam[e] en liefhebbende zoon

Aantekeningen:

conceptbrief, dubbelgevouwen, kant 1 t/m 4 beschreven; enkel, kant 1 beschreven, kant 2 blanco.

Bovenaan het enkele vel staat de notitie: Papa 6 Junij.

1. Zijn zus Anna E. van Haersolte.
2. Zijn broer A.C.Willem van Haersolte tot den Doorn.
3. Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
4. Juliane D.H.M. d'Arnaud.
5. De nieuwe grondwet die de Nationale Vergadering had goedgekeurd.
6. J.D. Pasteur en W.A. Lestevenon waren als een extra ordinaris commissie naar Parijs gezonden, zij waren teruggekomen met het bericht dat men in Parijs niet gesteld was op minister J. Blaauw en dat men minister J. Valkenaer noch in Parijs noch in Spanje wilde hebben (De Gou, *Dagboek*, 76).
7. C. Meyer, minister plenipotentiaris in Frankrijk. Hij was op 20 februari 1795 benoemd - samen met J. Blaauw - en werd op 25 juli 1796 teruggeroepen (De Gou, *Dagboek*, 28, 241).
8. J.A. de Vos van Steenwijk tot Nijerwal, aangehuwde neef van de Van Haersoltes.
9. H.W. Daendels, vice-admiraal bij de Bataafse Marine.
10. J.W. de Winter, als vice-admiraal opperbevelhebber van de Bataafse vloot.
11. H.W. Daendels en J.W. de Winter werden door het Comité te Lande naar Parijs gezonden om het Directoire tot meer spoed te manen (Van 't Veer, *Daendels*, 58, 65).
12. Zijn vrouw Anna T.J. Bangeman.

**19. Brief van Johan W.S. van Haersolte aan A.C.Willem van Haersolte tot den Doorn,
6 juni 1797.**

6 Juny

Willem

Ik hoop dat gy myn brief van laastleeden Zaturdag wel zult ontvangen hebben.

Ik haast my om U de Uwe van den 1 deeser te beantwoorden; dewyl my die zeer wel ligt geeft, omtrent het overnemen van het proces van haarst door Annabeth¹. Ik wil wel bekennen dat ik zeer verwondert ben, dat men die zaak nu zoo zoekt te draayen, dat ik by slot van reekening, ofschoon anna beth het proces van my overnam, en ik alle papieren overgaf, en den ouden Heere² door myn toedoen durf ik zeggen Borg bleef voor haar, ik evenwel dan nog, de meeste kosten zou moeten betalen; namentlyk die van de kant van tante blankvoort³, die oneindig grooter zyn als die van myn kant. of anders een nieuw kostbaar en langsduurig proces te entameeren. want ik zie zulks klaar uit U brief, waarin Gy met zoo veel woorden zegt; Indien Emsje⁴ er van *wil afzien*; dat ik dagt dat volgens u vorig schryven, en het schryven van haar zelfs aan my, zy lang gedaan had, en er maar alleen de gerigtelyke acte aan mankeerde; verders dan zal anna beth zoals *het u voorkomt*, dus nog niet zeker, het proces met de kosten van dien van my overnemen; vervolgens zal van der linde⁵ alle de stukken van haarst nazien *voor myn rekening* NB:; dus niet op kosten van annabeth of die het proces van my zal overnemen, maar voor myn *rekening*; verders [2] zegt gy dat ik zeker een apart proces zal krygen met tante over de kosten van haar kant; ingeval anna beth nu al het proces overnam van my met de kosten, namentlyk die kosten die gemaakt zyn, tot de dag toe dat zy het overneemt. NB; dus geen anderen.

Uit al het hier voorengemelde dat Gy my in U brief schryft, maak ik voor my op; dat anna beth of die haar zaak zoo sterk ter harte namen, niet van zints zyn om de geheele zaak van h[aerst] met alle de kosten van die hoegenaamd zonder uitzondering, van my overteneemen; maar mij voor de voor-naamste zaak omtrent *de* pretentie van haarst zelf af ben, my dan nog met een tweede proces te laten zitten, omtrent de gemaakte kosten van de kant van tante; want ik merk uit u brief zeer klaar, dat gy die twee zaaken zeer denkelyk onderscheid, den eene zou anna beth misschien nu overnemen, dog de andere moest een advocaat ten mynen kosten overgesproken worden, en myn belangen ten dien opzigten blyven waarneemen; dus zie ik dat ik de dupe van de historie zou worden [3] indien zulks doorging, dit is iets dat men zeker uitgevonden heeft, na dat anna beth aan den ouden Heer geschreeven had, want die schryf zy juist als in het idee zynde, dat zy by het overnemen van het proces misschien de onkosten van tante haar advocaaten ook zal moeten betalen, want den ouden Heer heeft my de origineele brief van anna beth gezonden, daar in zegt Zy met zoo veel woorden. *Ik ben geresolveerd om het proces van haarst te aanvaarden; ik heb my geïnformeerd, hoe veel de kosten van de procedure reeds bedragen, aan de kant van Jan⁶ 200 guld[en] en aan die van tante 100 guld[en] nu zal het nog te zien staan of tante zig zal vergenoegen dat ik de procedure van Jan overneeme en voortzette, volgens rigt kan zy vergen dat het proces van nieuw begonnen werd, hetgeen voor my veel in de kosten zou scheelen. enz[ovoort]*

nu vraag ik U of anna beth niet in het idee was, om alles zonder onderscheid te moeten betalen, want waarom anders zig geïnformeerd op de onkosten van tante haar kant, en die opgegeeven; dus alles te zaamen genoomen; zie ik klaar, dat nu het plan is, dat anna beth in geval tante wel wil hebben, dat zy het proces continueert, van my zal overnemen de zaak met myn kosten; dog dat ik zal moeten [4] opdraayen, of op nieuws procedeeeren, voor alle de kosten van tante haar kant; Is dit billyk, is dit regtvaardig! Neen hier zal ik zeker nimmer inkoomen, en ik ben ook wel zeker dat den ouden Heer veels te regtvaardig is, om borg te willen blyven op die conditien; de vraag is deese, of anna beth *het proces van haarst van my met alle de kosten, niet alleen van myn kant*, maar ook indien die van tantes kant gemaakt, betaalt moeten worden, enz[ovoort] wil overnemen, Ja en Neen, zo ja dan moet my, zulks by een gerigtelyke acte in duidelyke en geen dubbeldezinige woorden uitgedrukt, *gepasseerd*, aan my toegezonden worden; ik zal van myn kant wel zorgen, dat onsen ouden Heer voor die tyd geen borg voor haar blyft, wil zy zulks niet, waarop zy zig schielyk decideeren kan, waartoe ik haar ten overvloede nog 3 weeken geef; dan word het myn zaak weeder, en die 3 weeken verlopen zynde, kom ik zeer zeker nergens in met haar maar zal dan de zaak met tante zelve wel schikken, en ook wel vinden, ten minste zekerder met mindere kosten, als ik het nu zou moeten vinden, volgens ulieder

plan. daar ik tog in alle opzigten het kind van de rekening zou zyn, door alle kosten van tante van haar kant te moeten betalen. [5] Gy spreekt verders, dat ik met besier⁷ over die zaak zou spreken, en dat hy tog te Zwoll moet koomen, dat daarom van der linde zoo lang zou wagten, om met de advocaten van tante te spreken; om dat hy Besier eerst wilde spreken; ik kan tog niet denken, dat al dat consuleeren, spreken, en weerspreken, en het aanneemen van een nieuw advocaat in deese zaak, ten mynen kosten zou zyn, ingeval anna beth het proces niet wilde overneemen, hier zoude ik zeeker zeer hard tegens protesteeren, want zulks moet ik in alle geval ten haare kosten zyn zulks declareere ik U by deese, en verzoek U daaraan indagtig te zyn, want zoo lang zy zig niet by een gerigtelyke acte omtrent de overneeming waartoe 3 weeken bepaald zyn, hier bovengemeld, gedecideert heeft, wil ik absoluut in geen kosten hoegenaamt koomen, en dus moet Gy daartoe hoegenaamt geen kosten aanwenden van myn kant, wil zy elucidaties, propositien aan tante laten doen, advisen neemen, met de advocaten van tante laten confereeren, dit strekt alles tot haar elucidatie, dus ook op haar kosten.

verders zegt gy dat anna beth alle de stukken van haarst van my zal overneemen zo dra zy de acte van renunciatie van Emsje ontfangen zal hebben; en verders dat ik met Bezier moet consuleeren, wat van myn kant te doen, indien anna beth het proces van my overneemt, omtrent de betaling van de kosten van de kant van tante, [6] dog gy begrypt nu klaar, dat het spreken met besier hier over volgens myn sustenu vervalt, want ik wil in eens van alles af zyn hoegenaamt, en de zaak niet uit zyn geheel gebragt hebben, dat my naderhand by een schikking met tante tot groot nadeel zou kunnen zyn. dog volgens u sustenu, zou ik al had annabeth het proces van my overgenoomen nog honderden [guldens] aan of voor tante moeten betalen, of op nieuws weder een langduurig en kostbaar proces moeten beginnen. en daar ik daar absoluut niet aan wil, en dan liever de zaak direct met tante wil afmaken, zoo vervalt deese conferentie met bezier van zelve.

verders zoude ik aan Bezier zeggen dat hy alle papieren rakende die zaak medebragt; zulks is ook vergeefs, want ik geloof niet, dat hy er eenige van belang onder zig heeft; ik heb na veel moeite aangewend te hebben, byna alle papieren weder onder my waaronder ook alle de authentique advisen, van Nessink⁸, Hultman⁹ en meer anderen, daar ik van agteren zeer verheugd over ben; want ik zal zeer zeeker, zoo als gy ligt begrypt, die nimmer afgeven, als op de bovengemelde conditien van overneeming van de geheele zaak met alle de kosten. zie hier met alle openhartigheid myne gedagten over deese zaak geuit, ik hoop dat [7] anna beth van haar kant, of haar raadsliden in deezen, ook zoo openhartig en ongeveinsd my binnen den bepaalden tyd van drie weeken, hunne gedagten zullen mededeelen.

voor 't overige refereer ik my aan myn laasten [brief], zo ten op zigt van de constitutie als van de dagbladen; Ik hoop dat Gy U wel op u reisje na texel zult amuseeren.

myn vrou¹⁰ en ik maken u en Jule¹¹ veel complimenten, als meede aan annabeth, die ik hoor dat by u op den doorn logeert.

Aantekeningen:

conceptbrief, twee in elkaar gelegen dubbelgevouwen bladen, kant 1 t/m 7 beschreven, kant 8 blanco.

1. Hun zus Anna E. van Haersolte.
2. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.
3. Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
4. Hun zus Emerentia P.C. van Haersolte.
5. J. van der Linde, advocaat van Anna E. van Haersolte.
6. Johan W.S. van Haersolte.
7. A.G. Bezier, advocaat van Johan W.S. van Haersolte.
8. Niet nader getraceerd.
9. C.G. Hultman werd ook betrokken in het proces van de familie Van Haersolte om de havezate Weldam. Hij tipte Johan W.S. van Haersolte voor een functie in de Nationale Vergadering.
10. Anna T.J. Bangeman.
11. Zijn schoonzus Juliane D.H.M. d'Arnaud.

20. Brief van Johan W.S. van Haersolte aan Anna E. van Haersolte, 12 juni 1797.Anna beth¹

den 12 Juny 97

U brief van den 10 Mey in antwoord op de myne aan Willem² geschreeven, heb ik zeer wel ontvangen; ik refereer my in alle opzigten aan die brief, waaruit gy met ronde taal myn manier van denken omtrent de zaak in haarst zult gezien hebben, en het geen ik daarin geschreeven heb, zal in alle gevallen ten sterksten myn rigtsnoer zyn dat ik zal volgen, en hoegenaamd geen ander, vooral omtrent de termyn van drie weeken.

Gy schryft my dat Emsje³ u tot nog toe niet geantwoord heeft, veel min u een acte van renunciatie van het proces van haarst gezonden heeft; my dunkt indien gy haar nog eens serieus schreef, dat ik van u vorderde, dat gy u binnen 3 weeken aan my decideeren moest, of dat ik anders de zaak met tante⁴ zoude afmaken, en dat gy zulks niet kon doen, voor dat zy er gerigtelyk afstand deed, van de pretentie van haarst; ik ben overtuigd dat Emsje dan niet zoo onbillyk zou zyn, om zulks niet te willen doen, voor U; daar zy my in een brief van den 16 maart met ronde woorden geschreeven heb; en welke brief ik desnoods zou kunnen produceeren, ingeval zy het nodig was, dat nog wel mogelyk is, [2] namentlyk ik ben geresolveerd om er van aftezien, en het aan myn andere zusters die op my volgen overtelaaten, waarvan ik haar kennis zal geeven, en indien het vereischt word, *by een gerigtelyke acte afstand van doen*.

Hieruit blykt klaar, dat zy er niet alleen van af ziet, en er u ook kennis van heeft geeven, dog dat zy zulks by een gerigtelyke acte doen zal. Dus kan ik niet denken dat zy u dit nu zou weigeren, want zulks zou ter kwade trouw gehandelt zyn van haar, en dit kan ik niet gelooven, dat zy doen zou.

dus doet het antwoord en de gerigtelyke afstand van Emsje by my niets af, maar ik moet dit alles eer aanzien, als een pretext om de zaak slapende te houden, en dit alles doet mij persisteren by de termyn van 3 weeken of uiterlyk 4 weeken, en by den inhoud in myn brief aan Willem op het overneemen van de geheele zaak, niet alleen met myn kosten, maar ook van die van tante haar kant, indien die betaalt moeten worden, met de kosten die daarop mogten kunnen loopen, want ik wil niet gedeeltelyk van die onaangename zaak voor my af zyn, maar geheel, en ik wil de zaak niet uit zyn geheel gebragt hebben, tot myn nadeel.

[3] Verders verzoekt gy my, om my voor U by papa⁵ te interesseeren, dat hy U zeekerheid gaf, dat hy alle kosten, van het proces, zoo het ten uwen nadeele uitviel, voor zyn reekening nam; Waerde annebeth, ik heb U getoond door myn voorig schryven aan Papa, en waarop hy ook gedeclareerd heeft, wel borg voor u willen blyven, dat ik alles voor U by hem doen wil; dog dit verzoek dat gy van myn vergd, kan ik niet doen, om dat ik overtuigd ben, dat zulks een zeer kwaad effect zoude hebben, en daardoor misschien juist het tegendeel bewerkt zou worden, namentlyk dat hy al dat gemaal over die zaak moede wordende, ook zyn gepresenteerde borg zou intrekken, ik voor my geloof, Ja ben overtuigd, als ik onse vader wel ken, dat dit een verkeerde uitwerking by hem zoude hebben; en my dunkt ook aan de andere kant dat gy van hem niet meer pretendeeren kunt, als hy u aanbied, indien gy het proces al eens verliezen mogt, dat immers niet te denken is, dan is hij immers borg voor het geld, dat het kost, en wie betaelt dan, gy zyt immers onvermogend, dus komt het dan nog op hem neder; geloof my, profiteert van zyn aangepresenteerde borg, en draalt er niet mede, of doet hem geen nieuwe propositien daaromtrent, of ik voorzie, dat hy by slot nergens in koomen zal.

[4] Ik verlaat my dus, na dit alles aan U hierbovengemeld gezegt te hebben, dat Gy ten spoedigsten zult decideeren, met ronde woorden, zoals in myn brief aan Willem uitgedrukt; omtrent het overneemen, wanneer ik U alle de papieren zal verzenden, en zyt verzekert dat ik in alle gevalle altoos myn uiterste best zal doen voor U, by onse vader; dog Gy kunt immers van my niet vergen, dat ik U een proces zal overgeeven en by slot van reekening de kosten van dat proces van de kant van tante, het mag uitvallen zo het wil, en waarvan ik tog nimmer eenig voordeel kan hebben, voor myn reekening zou neemen, dit zou immers onbillyk zyn?

Aantekeningen:

conceptbrief, dubbelgevouwen, kant 1 t/m 4 beschreven.

1. Zijn zus Anna E. van Haersolte.
2. Hun broer A.C.Willem van Haersolte tot den Doorn.
3. Hun zus Emerentia P.C. van Haersolte.
4. Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
5. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.

21. Brief van Coenraad W. van Haersolte aan Johan W.S. van Haersolte, 15 juni 1797.

Mijn Zoon!

Hier nevens een brief van A[nna] E[lisabeth]¹, waar op ik niet antwoorden kan voor dat ik UW gedagten daar omtrent wete, ik zie wel, dat zij de raad van andere menschen wat volgt, dog dat zij nog niet onlelijk ten uwen opsigten denkt. wij sullen met plaisier UW bij ons verwagten, verzoekende ten eersten te melden de tijd, op welke gij bij ons wilt komen, sijnde het thans buijten seer aangenaam, wij souden wel inclineren om na Soesdijk eenige dagen te gaan, alwaar het aangenaam is. Bij UW komst alhier sullen wij elkanderen wel nader spreken, maakt veel complimenten aan antjen² van ons, blijvende inmiddels

UW Seer toegenegen Vader!

C.W:Van Haersolte

Utrecht den 15 Juni 1797

Aantekeningen:

enkel, kant 1 beschreven, kant 2 blanco.

1. Zijn dochter Anna E. van Haersolte.
2. Zijn schoondochter Anna T.J. Bangeman.

22. Brief van Coenraad W. van Haersolte aan Anna E. van Haersolte, 27 juni 1797.

Mijn Dogter!

Tot antwoord op UW laaste missieve dient, dat ik seer verwondert ben, dat gij verandert syt omtrent het overnemen der kosten door Jan¹ gemaakt, mij dunkt dat het seer redelijk en billijk is, dat gij die kosten van Jan overneemt, sijnde het ten uijtersten billijk, dat gij, die het voordeel wel genieten, de kosten ook moet betalen, het geen UW eigen gemoed, so gij daarmede raadpleegt, een selfs sal seggen. wat betreft egter de kosten die de vrouw van Blankvoort² gemaakt heeft, so die betaalt moeten worden, dan gij en Jan provisioneel ieder voor de helft diende te betalen, dog gij de zaak winnende dan *UE[dele] alleen*, zulks doen. dat is al wederom seer billijk, vertrouwende, dat gij bij, na dese overweginge, met ter syde stelling van andere verkeerde raadgevingen te vallen het bovenstaande sult approberen. Maakt ons compliment aan de H'Heer en Vrou van den Doren.³
Blijvende intussen.

Utrecht den 27 Juni 1797

Aantekeningen:

copiebrief, enkel, kant 1 beschreven, kant 2 blanco.

1. Zijn zoon Johan W.S. van Haersolte.
2. Zijn zus Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
3. Zijn zoon en schoondochter A.C. Willem van Haersolte tot den Doorn en Juliane D.H.M. d'Arnaud.

23. Brief van Coenraad W. van Haersolte aan Johan W.S. van Haersolte, 27 juni 1797.

Myn Zoon!

Het is ons seer aangenaam, dat gij welvarent sijt, wij zijn ook nog gesont, en sullen uw in het midden van de andere maand met plaisir hier verwagten, versoeckende de pricise dag te melden om de kamer voor UW te kunnen bespreken, sijnde het gedurig hier seer vol.

Hier nevens copie der brief aan annebetjen¹ geschreven, vertrouwende, dat die na UW genoeg zal zijn. Antonij Freder[ik]² heeft mij gesezt, dat hij den 15 Juli in den Doorn³ zal gaan, om te proberen met de Vrouw van Blankvoort⁴ een accoort voor annebetjen over Haarst te maken, het geen niet kwaat was, maar ik vrese, dat hij met die onhandelbare vrouw sulks niet treffen zal. maakt ons complimenten aan UW Vrouw⁵, en blijve altijd UW

toegenegen Vader.

C:W:Van Haersolte

Utrecht den 27 Juni 1797

Aantekeningen:

dubbelgevouwen, kant 1 beschreven, kant 2 en 3 blanco, kant 4 adres: Aan den Burger / J:W:S: Van Haersolte, wo-, / nende op de Kneutersdijk. / in / s'Hage

1. Zijn dochter Anna E. van Haersolte.
2. Zijn zoon Anthony F.R.E. van Haersolte van Staverden.
3. Het landgoed van Coenraad W. van Haersoltes zoon A.C.Willem van Haersolte, bij Zwolle.
4. Zijn zus Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
5. Anna T.J. Bangeman.

24. Brief van Johan W.S. van Haersolte aan Coenraad W. van Haersolte, 30 juni 1797.

30 Juny 1797.

Zeër w[aarde] vader

Deze voor my aangename brief alsmede de Copie van de brief door U aan Ann[a] Beth¹ geschreeven, zyn my op zijn tyd beiden zeer wel geworden. Ik kan niet nalaten om U myn hartgrondige dank in deezen te betuigen, omtrent het antwoord dat gy aan Ann[a] beth gegeven hebt, door haar aanteraden, van myn kosten overteneemen, en dat wy dan provisioneel de kosten van tante². haar kant gemaakt ingeval zy betaalt moeten worden, ieder de helft zullen geeven, dog ingeval zy het proces wint, dan zy[n] de kosten alleen; ik hoop nu, dat zy meer na u raad in deesen zal luisteren, als na de verkeerde raad van anderen, zoals gij ook te regt in u brief aan haar zegt; ik zal nu haar antwoord moeten afwagten dat denkelyk niet eerder zal koomen voor dat ant[honij] fred[erik]³ met tante over die zaak gesproken heeft, ik denk dat tante in geen schikking zal willen koomen, en dan voorzie ik dat ann[a] beth de zaak niet zal [2] willen overneemen; dog dit zyn maar gissingen. ik zal dus nu haar antwoord moeten afwagten.

Ik heb verders uit u brief gezien, dat Gy ons in het midden der volgende maand zult verwagten; ons plan is, om den 15 July zynde Zaterdag avond, te Utrecht by U te koomen. het is my volstrekt onmogelyk om eerder te kunnen komen wegens de veelvuldige Commissien⁴ daar ik in ben, en wegens de absentie van de meenigte lieden uit de vergadering⁵.

Hier is geen nieuws, onze vloot zal denkelyk binnen 3 a 4 dagen, met eenige duizende troupes op een expeditie gaan, gecombineerd met de franschen, die uit duinkerken in zee zullen loopen, de generaal hoche⁶ die de franschen commandeeren zal, is eergisteren hier geweest, men weet niet met zekerheid waar het opgemeent is, dog men denkt op Zeeland, den Hemel geef, dat onse vloot niet zoo verloren ga, als die van lucas van de Laak⁷; moogt zy reusseeren, dan konde er schielyk een voordeelige vrede voor ons met Engeland uit volgen.

[3] Myn lieve vrouw⁸ is welvarend, en maakt U veel Complimenten; verders blyve ik met alle agting en eerbied

u liefhebbende zoon.

Aantekeningen:

conceptbrief, dubbelgevouwen, kant 1 t/m 3 beschreven, kant 4 blanco.

1. Zijn zus Anna E. van Haersolte.
2. Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
3. Zijn broer Anthony F.R.E. van Haersolte van Staverden
4. Johan W.S. van Haersolte was lid van de Nationale Vergadering en lid van het Comité te Lande. In mei 1797 was hij benoemd tot raad en muntmeester-generaal (HCO FA Van Haersolte (237.1), inv. nr. 52; Elias, *Volksrepresentanten*, 100).
5. De Nationale Vergadering.
6. Niet getraceerd.
7. Niet getraceerd.
8. Anna T.J. Bangeman.

25. Brief van Anna E. van Haersolte aan Johan W.S. van Haersolte, 1 juli 1797.

Zwolle den 1 jully 1797

Waerde Broeder;

Ik heb Uw brief wel ontfangen en hoope Uw door deeze een voldoende antwoord te geeven, ik heb voor eenige daegen het versogte Certificaet¹ van Emsje² ontfangen, dat zy van alle pretentie aengaende Haerst afsiet, dus [is] al eene Zwaerigheyd weg genoomen;

ik heb my vaeder³ myne Zwaerigheeden medegedeelt omtrent het oovernemen van 't proces en hem nogmaels om raet gevraagd het geen Uw moogelyk bewust is,

Zie hier het geen Papa my meld, dat het hem billyk voorkomt dat de kosten door Uw gemaakt, door my oovergenoomen moeten worden, en wat betreft de kosten die de vrouw van Blankvoort⁴ gemaakt heeft, dat gy en ik die provisioneel ieder voor de helfte diende te betaelen, dog zoo ik de zaak winnende dat dan de kosten alleen op my moeste vallen:

om nu kort te gaen myn lieve Broer kan ik Uw melden dat ik van voorneemens ben om de raed van Papa te volgen;

en dus gedecideert om op de zoo eevengenoemde Conditien het proces van Uw ooverteneemen, ik hoop dat Uw niet langer op Uw stuk sult blyven staen en met my genoegen neemen zult met de gemelde intensie van Papa, soo ja dan is de zaak tusschen ons beslist, en weest dan zoo goed om my een voldoende bewys hier van te geeven dat Uw hier genoegen in neemt, dat af gedaen zynde zoo versoeek ik alle papieren & advysen die uw in handen heeft, en recomandeere my verder zoo gy [2] my eenige elusidatie omtrent de saek kunt geeven, en vertrouwe dat Uw my altoos de vrindschap zult

doen om Uw by Papa voor my te interesseeren;

ik hoop als dat Uw beneevens Uw lieve vrouw⁵ welvaerende zult weesen aen wi[e]n ik myne Complimenten versoeck; myn Broer en Zuster Montanus⁶ als meede Philipina⁷ maeken Uw hunne Complimenten.

ik recommandeere my in Uw vrindschap en noeme my uw liefhebbende

Suster, A:E: *van Haersolte*

Aantekeningen:

dubbelgevouwen, kant 1 en 2 beschreven, kant 3 blanco, kant 4 adres: Monsieur / Monsieur De Haersolte de la / Convention Nationale; / Sur le kneuterdijk / à / *La Haye*

1. Een officiële afstandsverklaring van het proces om de havezate Haerst.
2. Hun zus Emerentia P.C. van Haersolte.
3. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.
4. Hun tante Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
5. Anna T.J. Bangeman.
6. Hun zwager A. Montanus en diens vrouw Carolina I.E.C. van Haersolte.
7. Hun zus Philippina R. van Haersolte.

26. Brief van Johan W.S. van Haersolte aan Anthony F.R.E. van Haersolte van Staverden, 2 juli 1797.

den ontfanger.¹

den 2 July

Zeër W[aarde] Br[oer]

Volgens het schryven van Papa² zult gy den 15 deeser na den doorn³ gaan, om te zien of Gy voor a[nna]b[eth]⁴ met tante blankvoort⁵ een schikking kunt maken omtrent de affaire van het proces van haarst.

Waerde Broeder; ik bid U by die onderhandeling myn belang niet uit het oog te verliezen, door een schikking te maken ten voordeele van a[nna]b[eth] en ten mynen nadeele of waardoor zomwylen de zaak voor my uit haar geheel gebragt wierd; gy weet apparent dat den ouden Heer⁶ aan a[nna]b[eth] gepresenteerd heeft, om borg te willen blyven voor de gelden die zy van noden mogt hebben, om het proces van my overteneemen, en verder door te zetten, dog hy heeft haar ook geschreeven op den 27 deeser, dat zy de zaak en de papieren van my moest overneemen met alle de kosten van myn kant gemaakt, en dat wij de kosten van tante haar kant gemaakt, indien die door ons betaalt moesten worden, provisioneel ieder de helft zoude [2] betalen, dog in geval zy het proces won, dan zy alleen; en ik vind dit alles zeer billyk, daar hy immers borg voor haar wil blyven. a[nna]b[eth] haar plan is zulks in het geheel niet. zy wilde wel het proces overneemen, of van voren af aan beginnen, en al de papieren daartoe betrekkelyk van mij hebben; en my dan voor de kosten laten zitten, zo van myn kant, als van die van de kant van tante, en dan die ook betaalt moeten worden; en ik zou zulks zeer onbillyk vinden; ik bid u derhalven by de onderhandelingen met tante ook myn belang waarteneemen en ik denk ten minsten, dat ik, als er een schikking plaats heeft, er ook *voor eens* ingekent zal worden, want ik heb er immers het grootste belang by, verders verzoek ik U, dat die schikking niet zoo gemaakt word, dat ingeval ik er geen genoegen mee neeme kan, en dat zy ten myne nadeele zy dat daar door de zaak niet uit zyn geheel gebragt word, want de weg voor my, om een schikking met tante te maken moet overblyven [3] anders zal ik niet in die schikking treden, en zonder my toestemming hoop ik tog niet dat het plan zal zyn om een schikking te maken, ten voordeele van a[nna]b[eth] en ten mynen nadeele; het is evenwel mogelyk Ja het zou my niet verwonderen, dat er lieden zyn, die zulks wel gaarne zouden willen dog ik ben wel verzekert, dat gy daar nimmer in zult koomen, maar wel dat gy myn belang in deesen, zoals gy in alle myne zaaken gedaan hebt, zult behartigen, en hier verlaat ik my dan ook volkomen op in de zin, ik heb gedagt om U dit te moeten schryven voor u vertrek na den

doorn, op dat gy daar niet door andere menschen ten voordeele van a[nna]b[eth] zoud worden ingenoomen, want zulks verwacht ik zeker, en ik heb zeer gegronde reedenen om zulks stellig te kunnen zeggen.

op den 7 augustus zal men dan weder overgaan om representanten te kiezen voor een tweede nat[ionale] vergad[ering].⁷ er zal zeker al weeder sterk [onleesbaar] worden, om heden na den thans heerschende smaak te doen stemmen, ik voor my geloof niet, dat ik ligt weder ingekoosen zal worden, ik [4] denk dat daar wel voor gezorgd zal worden⁸; ik *kan* ook niet zeggen dat ik er opgesteld zou zijn, vooral indien ik voor zag dat de constitutie verworpen zou worden; ik weet zelfs niet wat ik wensche, en dit moment om gekosen te worden of niet, er is voor my veel voor en veel teegen, word ik niet weder ingekosen, dan zoude ik weder na het Committe te lande gaan, daar zie ik sterk tegens op, want dat collegie heeft zoo veel op zyn hoorrens, en is in het geheel in geen goede reuk wegens hare verrigtingen⁹, daar zy verantwoordelyk voor zyn, daar ben ik nu buiten; en wenschte er daarom ook wel buiten te blyven, om die reeden zoude ik wel weder gekosen willen worden; ik laat het volkomen aan U over, wilt gy voor my werken onder de hand, en ziet gy kans om te reusseeren, doet het, ik zal het u dank weten, alleen om dat ik schrik om weder na het committee te lande te gaan, om reeden hier boven gemeld; schryft mij hier U gedagten eens over.

Aantekeningen:

conceptbrief, dubbelgevouwen, kant 1 t/m 4 beschreven.

1. Zijn broer Anthony F.R.E. van Haersolte van Staverden was ontvanger-generaal van Veluwe.
2. Coenraad W. van Haersolte.
3. Het landgoed van hun broer A.C.Willem van Haersolte tot den Doorn.
4. Hun zus Anna E. van Haersolte.
5. Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
6. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.
7. De Eerste Nationale Vergadering was ontbonden. Voor de Tweede Nationale Vergadering waren Johan W.S. en zijn broer A.C.Willem van Haersolte tot den Doorn verkiesbaar.
8. Er bestond jaloezie over de ambten en commissiën van Johan W.S. van Haersolte.
9. Diverse leden van het Comité te Lande werden van corruptie verdacht.

27. Brief van Johan W.S. van Haersolte aan Anna E. van Haersolte, 4 juli 1797.

Annabeth¹

den 4 July.

W[el]E[dele] Z[uster]

U brief van den 1 deeser is my zeer wel geworden; ik zal u deesen spoedig kort, en met myn gewoone rondborstigheid beantwoorden.

Ik wil wel bekennen, dat als ik myn belang alleen in het oog hield; ik dan nog veel zwaarigheden moest maken, om in het accoord te koomen, dat Gy my voorslaat, zo als uw vader² u zulks in zyn laaste brief aanraad; dog ik wil ook niet al te sterk op myn stuk staan, in verwagting dat gy dan nu ook ten spoedigsten en zonder eenige verdere bedenkingen aan myn verzoek zult gelieven te voldoen, kunnende gy van myn kant verzekert zyn, dat ik U als dan alle mogelyke papieren, en elucidatien zal geeven, en grevenstein³ gelasten, om U alle papieren enz[ovoort] ook ter hand te stellen, in een woord, weest verzekert dat ik u alle mogelyke hulp, en elucidatie zal geeven.

Ik verzoek U derhalven, dat gy my een gerigtelyk declaratooir verzend, waar in gy declareert, dat Gy het proces dat tussen tante blankvoort⁴ en my hangende is, omtrent de verkoop van boomen⁵, en de successie van het fideicommiss enz[ovoort] [2] met al de kosten, zo van advocaten en verdere bediendens in deese gebruikt, als mede de kosten van de advyzen, en generaarlyk alle de kosten, die mogten gemaakt zyn in deese processe van myn kant, dat gy dat alles voor u rekening neemt, zonder dat ik immer gehouden kan worden, daar een eenige penning toe te moeten betalen, en wat aangaat de

kosten van tante haar kant in deese gemaakt, ingeval die betaalt moeten worden, neemt Gy aan, om niet alleen provisioneel de helft van dien dadelyk te betalen, en ik gehouden om de andere helft te betalen; alsmede ieder de helft der te makene kosten om deese betaling voor te koomen, en ingeval Gy immer het proces tegens tante of haare testateuren mogt winnen, dat gy dan my de helft der gemaekte kosten zult restitueeren.

Ik twyffel geenzints of gy zult mij diergelyk een declaratoir voor mij[n] Securiteit wel geeven willen, en gij kunt my dan ook maar een declaratoir verzenden, het geen gy maar moet laten opstellen, en waarin ook gemeld worden de bovengemelde conditien waarop Gy het proces en de kosten van mij overneemt [3] en waarby ik aanneeme om U alle papieren hoegenaamt tot die zaak betrekkelijk dadelyk te zullen overgeeven, en alle verdere elucidaties en openingen te geeven; enz[ovoort.] Zo dra na deese beide declaratoiren, in order zyn gebragt, waerde zuster, en wederzyds geteekend, dan is de zaak in het minnelijke en op billyke gronden en voorwaarden tussen ons beiden gevonden; het zal my tot een groot genoegen verstreken, dat die zaak zoo minnelyk tussen ons geschikt is, daar ik u wel wil bekennen, dat ik zulks niet gedacht had, om dat ik reedenen dagt te hebben, dat er lieden tussenwerkten, die misschien liever hadden gezien, dat wij het niet eens waren geworden, dog hun plan is nu mislukt, en ik hoop, dat het nu verder tot ons beider genoegen geeindigt zal worden.

myn vrouw⁶ maakt u veel complimenten, ik heb het genoegen om U te kunnen melden, dat zy weder in de derde maand van haar zwangerschap is⁷; wy verzoeken u beiden om onse complimenten te maaken aan Philippine en groscamp⁸ en aan caroline en [4] montanus⁹; ik hoop niet dat hy met zyn bataillon ingescheept zal worden, zulks zou onaangenaam voor Caroline zyn.

ik recommandeere my verder in U vriendschap en noeme mij

u lief hebbende Br[oer]

Aantekeningen:

conceptbrief, dubbelgevouwen, kant 1 t/m 4 beschreven.

1. Zijn zus Anna E. van Haersolte.
2. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.
3. H. Grevestein, procureur te Zwolle.
4. Hun tante Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
5. Zie Bijlage 2.
6. Anna T.J. Bangeman.
7. Anna T.J. Bangeman was op 26 januari 1797 bevallen van een dochttertje dat diezelfde dag nog overleed. Daarna had zij een miskraam gehad. Op 21 januari 1798 zou zij bevallen van een dochter.
8. Hun zus Philippine R. van Haersolte en haar man H. Groskamp.
9. Hun zus Carolina I.E.C. van Haersolte en haar man A. Montanus.

28. Brief van Johan W.S. van Haersolte aan Coenraad W. van Haersolte, 6 juli 1797.

6 July 97.

Z[eer] W[aarde] V[ader]

Zeedert myn laaste [brief] heb ik antwoord van Annabeth¹ ontfangen; waarvan ik u de Copie hiernevens zend:

Hier uit zult Gy zien, dat zy, tot myn groot genoegen gedecideert is om het proces van my overte-nemen, op de Conditien zo als gy haar in u laaste [brief] hebt aangeraden, te weeten, dat zy het proces van my zal overnemen met alle de kosten van myn kant gemaakt, en wat betreft de kosten van tante² haar kant gemaakt, dat wy die ieder, indien zy betaalt moeten worden, provisioneel voor de helft zullen betaalen, dog ingeval zy het proces wint, dan zy[n] die ook voor haar alleen.

Ik heb haar hierop geantwoord, dat ik dan, om maar een einde aan die voor my zoo onaangename zaak te maaken; het op die bovengemelde voorwaarden zoude overgeeven; dat ik haar maar verzogt om my het bovenstaande accoord by een gerigtelyke acte geliefde toe te zenden, en my dan [2] teevens over te zenden, een certificaat dat ik dan teekenen zal, waarby ik haar het proces overdrage enz[ovoort.] verders beloof ik haar, dat zoo dra ik bovenstaande gerigtelyke acte van haar ontvangen heb, dat ik haar dan dadelyk alle de papieren die ik onder my heb, die zaak betrekkelyk zal verzenden, en myn bediendens te zullen gelasten, om haar alle stukken ook ter hand te stellen, en verders dat zy aan haar alle mogelyke elucidatien in deesen moeten geeven, zo als ik van myn kant ook altyd bereid zal zyn aan haar te geeven.

Nu denk ik, waerde papa, dat zy my eerstdaags die acte zal toezenden; en dan is de zaak zoo verre voor my afgedaan. Ik zal verheugd zyn, als het zoo ver is, en altoos met dankbaarheid erkennen, de goedheid en bereidvaardigheid die gy in deesen wel hebt willen hebben, met haar dus te raden, want anders was ik [er] nooit zo wel afgekoomen.

[3]Ik hoop dat gij de ses haringen die ik u gezonden heb, wel zult ontfangen hebben, het waaren de eersten die ik kon krygen; ik zal u in het laast van deese of begin van de volgende week een tonnetje zenden.

myn dierbare antje³ is by continuatie vry wel, zy maak[t] U, als mede aan mama⁴ veel Complimenten. wy zyn beide verheugd dat de tyd, dat wy u zullen zien zo naby is.

Hier is geen nieuws hoegenaamt, de expeditie zal haar voortgang hebben, de troupes zyn reeds ingescheept, [met] de eerste goede wind gaat de vloot in Zee.⁵

voor het overige blyve ik met alle waare agting

U liefhebbende Zoon

Aantekeningen:

conceptbrief, dubbelgevouwen, kant 1 t/m 3 beschreven, kant 4 blanco.

1. Zijn zus Anna E. van Haersolte.
2. Zijn tante Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
3. Zijn vrouw Anna T.J. Bangeman was zwanger.
4. Zijn stiefmoeder Maria J. Hannodiau.
5. De gezamenlijke vloot van Frankrijk en de Republiek lag op de rede van Texel klaar voor een invasie in Engeland.

29. Brief van Johan W.S. van Haersolte aan Coenraad W. van Haersolte, 17 juli 1797.

Z[eer] W[el] E[dele]

Ik heb [Uw] zeer vriendelyke brief, van den 15 deser zeer wel ontfangen en met de brief van Zuster A[nna] E[lisabeth]¹ aan U geschreeven, ik bedancke UE[dele] wel voor de Communicatie van dien.

Ik zie uit die brief, dat ingeval tante Johanna van Haersolte² niet wil hebben, dat zy het proces vervolgen zal maar weder van vooren aan zal moeten beginnen (iets dat van wel te voor zal zyn) dat zij dan niet alleen, niets met de kosten van de kant van tante wil te doen hebben, maar zelfs zwaarigheede maaken om de kosten van myn kant gemaakt voor haar reekening te neemen, dog zy my wel verzeekering geeven, dat ingeval zy het proces wint, dat zy van myn kosten betalen zal; dog zy spreekt niets van de kosten van tante, haar kant, die ik dus natuurlyk altyd zou moeten betalen. ik wil wel bekennen, dat ik immer getwyffelt heb of het sprak van zelfs dat ingeval HE[dele] het proces met de daartoe behoorende stukken van myn overnam, zy dan ook de kosten van dien zou betalen, zy schynt volgens haar schryven aan my ook in dat ide[e] te zyn geweest, dog nu weder verandert, dat zoo ik altoos voor alle de kosten blyven zitten [2] los van myn kant, als voor die van de kant van tante blankvoort; en ik zoude in die conditien haar het proces ten mynen ondeels of laten voortzetten of op nieuw laten beginnen en haar daarenboven dus voor niets alle de stukken en de adviesen geeven, die

ik onder myn heb, ik ben verzekert, dat op die conditien Emsje³ ook gaarne haar pretentie zou hebben doen gelden, dogt wat heeft haar teruggehouden. juist de kosten van dat ik anders geen papieren of adviesen wilde overgeeven, nu vraag ik of UE[dele] indien zy de zaak wil voortzetten of op nieuw beginnen, zy ook geen adviesen en stukken tot die zaak betrekkelyk zal nodig hebben en of zy die dan niet met zeer groote kosten in zeeker oneindig grooter als die van myn zyn, want ik heb adviesen die my uit vriendschap zyn gegeeven, en dus niets kosten, zal moeten hebben, en zoude ik dat alles dan zonder scha[de]vergoeding maar zoo overgeeven; zou dat billyk zyn. is zulks van my te vorderen; die immers nimmer eenig voordeel van die zaak kan hebben⁴; en is zulks u intentie geweest, toen gy A[nna] E[lisabeth] aanrade om het proces voortzetten en gy U als borg voor haar presenteerde, ik durf byna stellig [3] verzeekeren; dat gy alle deese vragen met neen zult beantwoorden; en met my begrypen zult; dat in alle gevalle vast staat, dat A[nna] E[lisabet] indien zy de zaal kan voort zetten; of van nieuws beginnen moet, en zy wil hebben dat ik de zaak nu laat vaaren, en haar alle de papieren en adviesen die zaak betrekkelyk zal overgeeven, zy alle kosten hoegenaamd van myn kant gemaakt ook overneemen en betaale, het zy; zy het proces wint of verliest. nu en dan wat aangaat de kosten van tante haar kant, indien die betaalt moeten worden door onse kant, dat wy dus provisioneel ieder voor de helft betalen, dog ingeval zy het proces mogt winnen, dan zy alleen. Zie daar Waarde papa, myn testament in deese, ik geloof dat gy het redelyk en billyk zult vinden, en verzoeke u dus, indien Gy zulks approbeert, haar in die trant te antwoorden; Gy kent ligt begrypen, dat ik voor dat er een diergelyke schikking plaats heeft, geen papieren hoegenaamd kan afgeeven als tot myn eigen nadeel, want indien A[nna] E[lisabeth] niet in die schikking wil koomen, dan zal ik of de zaak moeten afmaken, en dan zullen my de adviesen vooral die ik [4] een van [onleesbaar] en die kan ook van waarde zyn, om dat daar inkomt alles wat ten haar nadeelig is, en my dus in de afmaking van voordeel zullen kunnen zyn; of ik zal het proces wat moeten doorzetten, niet omtrent de pretentie van haarst zelf, maar omtrent het verkoopen van boomen⁵ het welk ik gesouteneerd heb dat zy niet mogt doen, zonder myn voorkennis, in de tyd dat ik zulks begreep, had ik er zeeker regt op, dog om met meer; dog met al dat begryp ik dat het best is voor mij dat ik zie van die zaak aftekoomen; en verzoeke daartoe nogmaals U interesses en bystand.

verzoek verders van U antwoord aan A[nna] E[lisabeth] geïnformeert te zyn, om te weeten hoe my verdert in die zaak gedragen.

Antje⁶ had aan mama⁷ geschreeven, dat wy van intentie waaren, om eenige dagen by U te utrecht te koomen passeeren, en volgens U schryven en dat van mama zoude u zulks om het even zyn, wanneer, het zoude my best convenieeren in het midden van de volgende maand July het zy 15 t[ot] 16 à 17 om dat ik dan van myn voornaamste werkzaamheden zou ontlast zyn en dan is het nog mede het aangenaamst van de zoomer, en plaiserig om buiten te zyn. veel later zoude my niet wel convenieeren, om dat den 1 august[us] de grondverg[adering] moeten op koomen, zoo als U bekend is, en dan moet ik zoo als gy begrypen kunt hier zyn, te meer om dat de maand van august[us] de laaste maand van de uit te ryden verg[adering] is, en er van die tyd nog veel zal afgedaan moeten worden.

mama zal u apparent gecommuniceerd hebben, dat myn lieve vrouw, weder in de kraam moet⁸, zulks doet ons beide, zoo als gy begrypen kunt, oneindig veel plaisier, zy is thans geheel gezond, uitgenoomen dat zy braaf misselyk is, dat een natuurlyk gevolg van zwangerheid is, ik hoope dat het deese keer gelukkiger zal uitvallen, als de twee vorige malen⁹, en dat wy nu eens het genoegen mogen hebben, dat zy op haar tyd bevallen mag, van een frisch levendig kind, waarvan Gy en mama volgens belofte, wel peet zult willen zyn.

Ik hoop dat gy het plan van constitutie, dat ik u gezonden hebt, wel zult ontfangen hebben.

Hier is thans geen nieuws hoegenaamt.

myn antje maakt u veel hartelyke complimenten; en ik ben met alle eerbied

u liefh[ebbende] en gehoorz[ame] zoon.

Aantekeningen:

conceptbrief, dubbelgevouwen, kant 1 t/m 4 beschreven.

1. Anna E. van Haersolte had te Zwolle op 15 juli 1797 een concept-acte laten opstellen. Drie dagen later bezegelde zij de (weer aangepaste) acte (HCO FA Van Haersolte (237.1), inv. nr. 63).

2. Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
3. Zijn zus Emerentia P.C. van Haersolte had besloten het proces niet voort te zetten en had haar aanspraken op de erfenis aan haar zus Anna E. van Haersolte overgedragen.
4. Door zijn huwelijk met een niet-adellijke vrouw had Johan W.S. van Haersolte zijn erfrecht op de havezate Haerst verspeeld.
5. Zie bijlage.
6. Zijn vrouw Anna T.J. Bangeman.
7. Zijn stiefmoeder Maria J. Hannodiau.
8. Op 21 januari 1798 werd een dochter geboren.
9. Een dochtertje dat op de dag van de geboorte overleed en een miskraam.

30. Brief van Anna E. van Haersolte aan Johan W.S. van Haersolte, 26 augustus 1797.

Waerde Broeder:

Zwolle den 26 Augustus
1797

Ik heb uw brief wel ontvangen met het neevens gaende papier maer; ik kan het zelve niet teekenen.¹ Uw komt met wat nieuws daer wy nimmer van gesproken hebben, ik ontrek[k]e mij daer om niet aen het geen ik Uw te vooren gemeld heb, maer het geen Uw hier vordert is buyten myn, het neemt niet weg dat ik tog de raed van papa² hier in op volg, dit artikel heb ik aen mijne bediende meedegedeeld maer my komt voor dat dit er nimmer in begreepen is en tot myne prejudicie zoude zyn, dus om Uw de zaak klaar te maeken en my zelve hier in niet genoeg vertrouwende, heb ik de Heer van der Linde³ verzogt om oover die artikels daer ik eenig beswaer in vonde Uw te willen schryven dien ik niet twyffele Uw zelfs onbillyk moet vinden by naedere ooverweeging; my dunkt ik heb dus verre myne eygen belangens uyt het oog gehouden, om wat het moogelyk Uw te gemoet te koomen om onaengenaemheid in voor te koomen, maer moet nu ook niets meerder van myn vorderen. ik verwacht met de eerste post Uw antwoord, en verlang, ik in de moogelykheyd ben om een begin aen de zaak te kunnen maeken.⁴

Caroline⁵ maek Uw veel Compl[i]menten en verlang naer Uw antwoord, en hoop dat Uw Montanus⁶ zult geschreeven hebben:

wy versoecken onze Complimenten aen Uw vrouw⁷, en recommandeere my in Uw vrindschap, en noeme my altoos Uw lief hebbend Zuster:

A:E: van Haersolte

Aantekeningen:

enkel, kant 1 beschreven, kant 2 blanco.

1. Johan W.S. van Haersolte had op 16 augustus 1797 een nieuw concept laten opstellen, waar Anna E. van Haersolte onmiddellijk op reageerde met een aanpassing. Daar had Johan W.S. van Haersolte weer op gereageerd (HCO FA Van Haersolte (237.1), inv. nr. 63). De eruptie van nieuwe overeenkomsten werd waarschijnlijk veroorzaakte door het overlijden van hun tante en erflaatster Johanna Blankvoort-Van Haersolte, zij was op 7 augustus 1797 op de havezate Haerst overleden.
2. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.
3. J. van der Linde, advocaat.
4. Op 31 augustus 1797 ondertekende Anna E. van Haersolte de acte van overname. Zij betaalde alle door Johan W.S. van Haersolte reeds betaalde 'procedures, zo van bediendens, adviezen, gerigtskosten.' De kosten die Johanna Blankvoort-Van Haersolte had gemaakt, werden voor de helft door Johan W.S. van Haersolte en voor de helft door Anna E. van Haersolte vergoed aan de erfgenamen van Johanna Blankvoort-Van Haersolte. Als Anna E. van Haersolte het proces won,

zou zij alle onkosten alsnog voor haar rekening nemen (HCO FA Van Haersolte (237.1), inv. nr. 63).

5. Hun zus Carolina I.E.C. van Haersolte.
6. Hun zwager A. Montanus, echtgenoot van Carolina I.E.C. van Haersolte.
7. Anna T.J. Bangeman.

31. Brief van J.S. Burdelinde aan Johan W.S. van Haersolte, 26 augustus 1797.

Hoog Wel Gebooren Heer !

Uwe Suster, Jonkvrouwe A[nna] E[lisabeth] van Haersolte, die mij tot haaren Bediende verzocht heeft in de door Haar Hoog Geb[orene] te rëntameeren procedure tegen de Erven van wijlen uwe Tante van Blankvoort¹, heeft mij ook geconsuleerd over de door U Hoog Wel Geb[orenes] geconcipeerde concept² die procedure betrekkelijk, tegen aanneeming van haare zijde van alle bereids aangewende en gemaakte kosten te zullen draagen en betalen, waar toe Haar Hoog Geb[orene]n aanteraaden ik ook niet heb gedifficulteerd, dan obstakel is mij voorgekomen haar HWGeb[orene] te kunnen advijseeren, dat Haar HWGeb[orene] zoude aggredueren³ Uwe propositie, dat zij zig aan zoude verbinden, om wanneer de Erven van wijlen Mev[rouw] Blankvoort eens zouden begrijpen, dat bij de reatsumptie⁴ dier procedure de aangewende kosten aan zijde van gez[egde] Uwe Tante vooraf dienden te worden voldaan en waar tegen UHWGeb[orene] dan oppositie wilde doen, in cas van Succumbentie⁵ in die Incidenteele procedure aan Uwe zijde 't zij met condimatie⁶ of compensatie van kosten, zij dan provisioneel de geregte helft en UHWelG[eborene] de andere helft in die kosten zoude draagen en betalen, Zo nog, dat in cas van triumph in de principale procedure, gem[elde] uwe Suster dan alle die kosten ten haren laste zoude nemen; want tog dunkt het mij genoeg te zijn, zo uwe Suster die kosten aanneemt te betalen, die de principaale procedure betreffen, en zou het groote zwaarigheid voor haar HWGeb[o]r[ene] zijn, zig te verbinden ook voor zulke kosten, die nu nog uijt dat Incident zouden kunnen proflueeren en waar mede zij niets te doen heeft en waar uijt Haar HWGeb[orene] ook het minst voordeel niet zouden kunnen trekken. Ik hope dus, dat UHWelgeb[orene] bij nader inzien, dit mede zult begrijpen en dus dat articul uijt gem[elde] acte zult willen roijjeeren, als wanneer meer gem[elde] uwe Suster bereidvaardig zal zijn, die met [2] haaren handtekening te willen bekrachtigen; - ook zou als dan door UHWelgeb[o]r[ene] niet alleen aan Haar Welgeb[orene] dienen te worden uijtgereikt alle stukken, papieren en advijzen, die UHWelg[eborene] van die procedure onder U hebt, maar wel bepaaldelijk, alle *Stukken hoegenaam die tot die procedure betrekking hebben en waar van 't zij aan Uwe zijde het zij aan zijde van Mev[rouw] Blankvoort bij adstructie van dezelve is gebruik gemaakt en die in 't Gerichte ingediend zijn*, zullende UHW-Geb[orene] moeten zorgen, die van Uwe Bediendens te vorderen: ook (zo gezegd) die stukken, die aan zijde van Mev[rouw] Blankvoort gediend zijn en waar van zeker (zo als voor onse Stads en Schouten Rolle gebruikelijk) aan twee zijde copijen genomen zijn. -

Uwe Suster of ik zullen hier op uw antwoord te gemoed zien, daar ik inmiddels de eer heb met alle achting mij te noemen

UWHoogWelGeb[orenes] D[ienst]w[illige] dienaar

Zwolle den 26 Aug[us]t[us] 1797.

J:S: Burdelinde

Aantekeningen:

dubbelgevouwen, kant 1 en 2 beschreven, kant 3 blanco, kant 4 adres: Hoog Wel Gebooren Heer / den Heere J:W:S: van Haersolte / in / S'Hage / S[ous] C[ouwer]

1. Johanna Blankvoort-Van Haersolte was op 7 augustus 1797 op de havezate Haerst overleden.
2. Geconcipeerd concept: acte tot overneming van stukken.

3. Aggradiatie: trapsgewijze verandering, geleidelijke overgang.
4. Re-assumptie: opnieuw toelaten.
5. Succumberen: een burgerlijk proces verliezen.
6. Condiment: toekruid, kruiderij.

32. Brief van Johan W.S. van Haersolte aan Anna E. van Haersolte, 27 augustus 1797.

27 aug[ustus 17]97

W[aarde] Z[uster]

U brief van den 26 deeser is my zeer wel geworden; dog ik heb daar teevens met veel verwondering uitgezien, dat gy veel zwarigheid om het contract zo als ik het u toeg[e]sonden had, te teekenen, als zynde na u gedagten daar in verscheiden zaaken die niet zyn, zoo als gy my geschreeven had, het wel te willen overnemen; ik ben hier over zeer verwondert, en al de raisonnementen van u bediende van der Linde¹ doet by my daaromtrent niets af, want onse geheele contract moet gegrond zyn, niet na het idee of begryp van een derde, maar op de brief die papa² u geschreeven heeft, en op die brief die gy my op den 1 July geschreeven hebt; en als ik die twee brieven, waarvan ik U [een] copie hiernevens zend, vergelyk met wat het accoord zoo als ik het opgesteld heb, en u toegezonden had om te teekenen, dan betuig ik U, dat ik niet zie dat er iets in het contract staat, dat stryd tegens den duidelyken letter van die twee brieven, en ik wil niet hoopen, dat wy elkanderen behoeven te mistrouwen, of zullen kunnen soupconneeren³ [2] om elkanderen te vervangen, dus kan het contract niet te duidelyk zijn; voor het overige al het geen van der linde my schryft, komt niet te pas, als onder anderen het royeeren uit het contract van de periode omtrent de kosten van tante⁴ haar kant; want zulks moet wel degelyk in het contract blyven, volgens u eigen brief en die van papa, die hier tot basis dienen; en dan vinde ik dat het geheele niet te pas komt de remarque van u bediende, omtrent de stukken die ik zou moeten overgeeven, waarin hy wel gesteld hebben, dat ik U niet alleen zal overgeeven alle stukken die ik onder mij heb, maar NB: wel bepaaldelyk; te moeten besorgen alle stukken hoegenaamd tot die zaak betrekkelyk, en waarvan hetzy aan myn zyde het zy aan zyde van tante hy adstructie⁵ van deselve is gebruikt gemaakt, en die in het gerigt ingediend zyn; hier kan ik my niet mede bemoeijen, of ik wil my wel verbinden, zooals natuurlyk is, en zoals ik doen zal, of myn bediendens te gelasten, van aan U of aan U bediende te moeten [3] overgeeven alle stukken die zy onder zig hebben, tot die zaak betrekkelyk, dog niet, zo als u bediende, (zo ik veronderstelle tot zijn gemak) van my requireert. wat aangaat het slot van het contract, namentlyk om in geval gy de zaak by compromis of anderzints mogt koomen te schikken dat gy dan ook alle kosten voor U neemt; zulks is immers billyk, en hier kunt gy ook niet teegen hebben. ziet de twee nevensgaande brieven na, en leest het contract, en gy zult zien dat zy volmaakt overeenkoomen, en ik verzoek u dus voor de laaste maal, om my maar cathégorisch te antwoorden of gy op die voet het contract wilt teekenen of niet, want het nu heeft reeds meer als ses maanden geduurt, en ik voorzie nog wel onaangenaamheeden, en misschien zou ik by slot van reekening er de dupe van worden, dog zyt verzekert dat ik daar voor zorgen zal; ik schryf heeden ook aan myn bediendens hierover; ik verwacht dus, of het contract geteekent terug, en gerigtelyk geattesteert, of anders u finaale wygering, want ik moet u ronduit declareeren, dat ik tot geen [4] ander contract kan of zal koomen, en verwacht dus met de eerste post zeeker u antwoord.

de zaak van montanus⁶ neem ik zeer ter harte, en laat caroline⁷ verzekert zyn, dat ik hun regt zal laten wedervaaren, kan ik niet krygen by het Committe te lande, dan zal ik my voor hem adresseeren bij de N[ationale] verg[adering]⁸

Aantekeningen:

conceptbrief, dubbelgevouwen, kant 1 t/m 4 beschreven.

1. J. van der Linde, advocaat.
2. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.

3. Soupçon: argwaan, verdenking.
4. Hun overleden tante Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
5. Adstructie: toelichting, staving.
6. Hun zwager A. Montanus, echtgenoot van Carolina I.E.C. van Haersolte.
7. Hun zus Carolina I.E.C. van Haersolte.
8. Johan W.S. van Haersolte was lid van de Nationale Vergadering.

33. Brief van Johan W.S. van Haersolte aan Th. ten Dall, 28 augustus 1797.

S'Hagen den 28 Aug[ustus 17]97.

Medeburger!¹

Ik vind my in de verplichting om U te moeten announceeren, dat ik, zoo als gy weeten zult in onderhandeling ben met myn Zuster² omtrent de overneeming van het proces van haarst, waarvan³ Gy van myn kant bediende zyt; dog ik moet u melden dat dit contract⁴ na ses maanden in onderhandeling daarover geweest te zyn, nog op lang na niet is gevonden, ik heb myn Zuster met deese post myn ultimatum gemeld, en hoop dat zy het zoo zal aanneemen, dog ik moet U voor my[n] securiteit in dit moment en voor het vervolg declareeren, en voor zeer nodig U als myn bediende in de eerste plaats gelasten, om hoegenaamd geen papieren tot die zaak betrekkelyk, aan iemand hoegenaamt aftegeeven, in veronderstelling dat gy ze alle nog onder u zult hebben, en er geen hoegenaamd van zult afgegeeven hebben, zoals U in der tyd door myn broeder⁵ zal zyn gezegt, alsmede om hoegenaamd geen elucidaties⁶ te geeven; en ten tweede, niet te gedoogen dat myn Zuster het proces van haarst begint, of doorzet, maar daar moet gy U absoluut met alle gerigtelyke magt [2] tegens verzetten; want ik wil de zaak in zyn geheel houden, en Gy moet dus niet toestaan dat myn Zuster of zelfs van de kant van haarst, eenige stap gedaan word, waardoor ik niet in myn geheel blyft, ik verwacht zulks van U, en verzoek hierop ten spoedigsten U antwoord.

Aantekeningen:

conceptbrief, enkel, kant 1 en 2 beschreven.

1. Th. ten Dall was een advocaat te Den Haag.
2. Anna E. van Haersolte.
3. Er staat: waaren.
4. Er staat: contraat.
5. Anthony F.R.E. of A.C.Willem van Haersolte.
6. Elucidatie: opheldering, toelichting van een tekst.

34. Brief van Anna E. van Haersolte en Carolina I.E.C. van Haersolte aan Johan W.S. van Haersolte, 2 september 1797.

Zwolle den 2 September 1797

Waerde Broeder;

ik heb uw brief met dezelfs papier wel ontfangen, en ik blyve er¹ nog by, dat in dat accoord veel tot myne prejudices is, maer is papa² er meede te vrede dan zal ik het ook weesen, zoude hy myn borg niet weesen voor de benoedige penningen, dan had ik nimmer op zoo een onvoordeelige wyse het proces van uw oover genoomen, maer nu om een ejnd aen de saek te maeken, heb ik uw alles ingewilligt, en zende uw het papier dat door my onderteekend, en geregtelyk gepasseerd is op het

Stadhuys; nu hoop ik dat er geen aanmerkingen meer gemaekt moogen worden, en verwagte nu ook Conform dit papier ook een van uw, en ook geregelyk, en vertrouw nu dat ik hier zoo genereus met uw gehandelt heb, dat UW[eledele] in de eerste plaets alle de papieren zult besorgen, als ook van Papa soeken te krygen de genialogie die thans van veel nut kan syn, en dan nog iets, dewyl het schynt dat uw thans heel groot met Papa syt, dat myn aengenaem is, en veel op hem vermoed, dat uw dan tog tracht, Papa in³ alle gevallen aen te zetten, dat hy syn woord tog houd om myn borg te willen weezen, ik heb zyn brief die ten alle tijden my van dienst kan zyn, want aenders dat dan ik in een ellendig predicament gebragt zoud⁴ zyn; maer vertrouw daer uw nu zoo goed van het proces af komt, my ook niet in verleegentheijd zult laeten zitten daer uw my van dienst kunt zyn, ik verwagt met de eerste post uw geteekend Contract en verdere papieren;

[2] wy versoecken onze Complimenten aen Uw lieve vrouw⁵, de Famille maekt Uw veel Complimenten; en blyve altoos Uw lief hebbende en

zeer toegeneegen Suster

A:E: *van Haersolte*;

Lieve Broer ik heb uw wel veel verpligting dat uw de zaak van myn lieve man⁶ soo behartigd. ik blyf het uw nog aen te beveelen, doet tog uw best dat hem het aengedaene onregt, tog ten eersten gerepareerd worde.

ik hoop dat er nog apparenatie toe is. meld my eens of ik er my meede vleyen mag. Montanus heeft den 17 reeds al een request ingeleeverd zoo als hy uw wel zal gemeld hebben. hebt gy montanus al geschreeven[. In] een brief van den 27 meld hy my nog geen brief van uw ontfangen te hebben alwaer hy zeer naer verlangd, hy was toen ziek. god geeve dat het van geen gevolgen mag weezen, ik⁷ ben intusschen in doodelijke ongerustheyd.

Montanus chagrineerd zig magtig door het sort⁸ dat hem word aengedaen het geen ook zeer hard valt voor iemand die eenige ambitie heeft en daer niets teegen te zeggen valt. adieu, doet uw best. omhelst uw vrouw voor my

et je suis T[out] A V[ous] votre bien

aimie *Caroline*

Aantekeningen:

enkel, kant 1 en 2 beschreven.

1. Het woordje 'er' is in het handschrift van Carolina I.E.C. van Haersolte tussen gevoegd.
2. Hun vader Coenraad W. van Haersolte.
3. Er staat: il.
4. Het woordje 'zoud' is in het handschrift van Carolina I.E.C. van Haersolte tussen gevoegd.
5. Anna T.J. Bangeman.
6. A. Montanus.
7. Er staat: in.
8. Het lot, noodlot.

35. Brief van Th. ten Dall aan Johan W.S. van Haersolte, 15 september 1797.

Waarde Meedeburger!

Kort nadat [ik] d'eer had UWE[dele] te spreken, met een zwaare koorts overvallen zynde, was het my onmogelyk bewuste acte te formeren¹, intusschen was zulks myn eerste werk zoo het mij gepermitteerd was iets te doen, - in 't eerst was ik van opinie een ander instrument daar van te formeeren, dan naderhand kwam mij in de gedagte de eenvoudige welke hier neevens gaat, zoo UWE[dele] zulks approbeerd, en morgte ogtend vroegtydig weete mag, zal ik die in gereedheid laate brengen om, zoo ik niet met de koorts geplaagt worde zoo teegens ½ twaalf of Twaalf uren te

passeeren, wanneer 't zelve nog morgen zoude kunne verzonde worde. blyve als altoos
15 Sept[ember] 1797. *Th. Ten Dall*

Aantekeningen:

enkel, kant 1 beschreven, kant 2 adres: aan de / de H[ee]r van / Haersolte

1. Th. ten Dall was waarschijnlijk een advocaat te Den Haag.

36. Ontvangsbewijs van Anna E. van Haersolte voor Johan W.S. van Haersolte, 23 september 1797.

ontfangen by mij ondergetekende Anna Elisabeth Van Haersolte, van myn Broeder Joan Willem Simon van Haersolte, alle zoodane actens, advysen en processtukken voor zoo verre myn voorn[oemde] Broeder die in bezit of onder zig heeft gehad, betrekkelijk en behorende tot de procedures voor Scholten Gerigte van Zwoller-Carspel tussen myn voorn[oemde] Broeder ter eene en nu wylen vrouwe Douarrierre Blankvoort onze tante¹ ter andre zyde litispending², *alles ingevolge een specifieke Lyst of Notitie daar van geformeerd*, aanneemende mitsdien daarvan zoo en in diervoegen ten spoedigsten gebruik te maaken, als ik ondergeteekende by Acte in dato 31 Augustus deezes Jaars 1797. voor Verteegenwoordigers des Zwolschen volks gepasseerd, mij heb geengageerd.³
Actum Zwolle den 23 September 1797

A:E: Van Haersolte

Aantekeningen:

een kopie, door Johan W.S. van Haersolte geschreven, de datum en de ondertekening zijn door Anna E. van Haersolte geschreven, enkel, kant 1 beschreven, kant 2 blanco; en een (niet opgenomen) vrijwel identieke tweede kopie in een onbekend handschrift, enkel, kant 1 beschreven, kant 2 blanco.

1. Johanna Blankvoort-Van Haersolte.
2. Litispending: het aanhangig zijn van een geding.
3. De acte van 31 augustus 1797 was de definitieve overeenkomst; Anna E. van Haersolte had het proces officieel overgenomen. Zij betaalde alle door haar broer Johan W.S. van Haersolte gemaakte kosten, zij vergoedde aan de erfgenamen van hun tante Johanna Blankvoort-Van Haersolte de door haar gemaakte kosten; de andere helft betaalde Johan W.S. van Haersolte. Hij zou het geld van zijn zus terugkrijgen als zij het proces won of als zij met de erfgenamen van hun tante Johanna Blankvoort-Van Haersolte een compromis sloot (HCO FA Van Haersolte (237.1), inv. nr. 63).

37. Brief van A.C. Willem van Haersolte van den Doorn aan A. Sandberg¹, 26 april 1798.

Doorn den 26 April 1798

Medeburger!

Toen gij gepasseerde jaar namens myn Zuster² interdict heb laten doen aan de Boeren onder Haarst woonende, was er nog een catersteede onverhuurt dog 't zelve moet thans verhuurt weezen want het word bewoont door Hendrik Hendriks, myn Zuster heeft mijn verzogt uw daar kennis van te geeven, want die mejer zal ook een interdict moeten hebben: Zo gij uw Vader³ spreekt wil hem myne

complimenten maaken, en hem zyne belofte herrinneren om eens met de Freulen Blankvoort⁴ te spreken om de zaak 't zij in der minne of bij compromis een spoedig einde te doen neemen, want zo zulks moet blyven voort procedeeën, kan 't nog lang duuren, en de Boeren worden ongelukkig, zo 't uwe beezigheden toelaat, en gij heb lust om een agtermiddag bij mijn buiten te koomen passeeren, zulks zoude mijn byzonder aangenaam zijn, want ik wilde wel eens gaarne met uw over de zaak van Haarst spreken: Intusschen ben ik met agting

Uw heilw[ensende] Medeburger
ACW Van Haersolte

Aantekeningen:

kopiebrief, enkel, kant 1 beschreven, kant 2 blanco.

1. Albertus Sandberg, advocaat te Zwolle.
2. Anna E. van Haersolte.
3. Rudolf Sandberg van 't Laar.
4. Anthonia Blankvoort.

38. Brief van Coenraad W. van Haersolte aan Johan W.S. van Haersolte, 19 augustus 1799.

Mijn Zoon!

De onaangename situatie waar in UE[dele] nog is ten opzichte van UW Ampt of gij het houden sult of niet¹, doet mij seer leet, so UE[dele] een ampt kan krijgen, daar *een personele burgtocht* voor moet gestelt worden, en UE[dele] een goed bestaan van kan hebben, so ben [ik] bereit op UW verzoek borg voor UW te blijven, hope dat UE[dele] dit met Antjen aangenaam sal zijn.

Het weder veranderende, ben wij van voornem[en]s met Sjaantjen² na Soesdijk te gaan voor eenige dagen. ik hope, dat dese [brief] UW, antjen³ en Coentjen⁴ welvarent sult bevinden, gelijk wij ons ook nog doen. Weest versekert van onse agting, en blijve in haast

UW seer toegenegen

Utrecht den 19 Aug[ustus] 1799

Vader
CW.Van Haersolte⁵

Aantekeningen:

dubbelgevouwen rouwbrief⁶, kant 1 beschreven, kant 2 en 3 blanco, kant 4 adres: Monsieur / de J Haersolte

1. Er was een onderzoek gaande naar bezuinigingsmogelijkheden binnen het regeringsapparaat (Boels, *Binnenlandse Zaken*, 167).
2. Mogelijk de gouvernante van zijn dochter Wilhelmina M. van Haersolte.
3. Anna T.J. Bangeman, echtgenote van Johan W.S. van Haersolte.
4. Coenradina W.M.J. van Haersolte, dochter van Johan W.S. van Haersolte.
5. Coenraad W. van Haersolte overleed op 28 augustus 1799 te Soesdijk.
6. Zijn echtgenote Maria J. Hannodiu was op 3 juni 1799 overleden.

**39. Brief van A.C.Willem van Haersolte tot den Doorn aan Johan W.S. van Haersolte,
6 mei 1800.**

Waarde Broeder!

Het voornaamste oogmerk van myn reis is geweest om de familie te bevreedigen, en voornamentlyk uw met onzen Oudsten Broeder¹, dan na uw gehoord en mijn bij een en ander geïnformeert te hebben na uwe gezegdens "alsof den Directeur² oorzaak zoude zyn dat gij uw Ampt kwyt raakte" & heb ik in alles het tegendeel bevonden, en als ik nu daar byvoeg het geene hij van zijn kant gedaan heeft, om zig met uw te verzoenen, geloof ik myn Broeder dat het beeter is dat ik niet bij uw aan huis koome, om dat gij tog voor geen reedenen voor *als* nog in dit geval vatbaar ben, hebt gij myn iets te zeggen of kan ik UHEWGb[orene] van dienst zijn, hebt de vriendelykheid van myn te schryven, maakt intusschen myne Complimenten aan uwe beminde³ en na uw [2] van harte alles goeds toegewenscht te hebben, noeme ik mijn.

UHWGb[orene] gehoorz[ame] Dienaar
en liefhebbende Broeder
A C W Van Haersolte

S'Hage

den 6 Maij 1800

P:S: Ik vertrek heeden na Leiden

Aantekeningen:

dubbelgevouwen, kant 1 en 2 beschreven, kant 3 blanco, kant 4 adres: Den Heere J:W:S: / Van Haersolte / *in 't Voorhout*

1. Anthony F.R.E. van Haersolte van Staverden.
2. Anthony F.R.E. van Haersolte van Staverden was een van de vijf directeuren van het Uitvoerend Bewind dat opdracht had gegeven de bezuinigingsmogelijkheden te onderzoeken. Het rapport was op 29 april 1800 door de Eerste Kamer goedgekeurd en zou eind mei door de Tweede Kamer goedgekeurd worden (Boels, *Binnenlandse Zaken*, 167).
3. Anna T.J. Bangeman, echtgenote van Johan W.S. van Haersolte.

**40. Brief van Johan W.S. van Haersolte aan A.C. Willem van Haersolte tot den Doorn,
13 mei 1800.**

den 13 Mey 1800.

U brief van den 6 deeser verwonderde mij ten uitersten, om dat Gy er my niets minder in zegt, of "ik zoude U geduurende myn verblyf in den Haag, en op u verzoek wel hebben koomen zien, dog om dat Gy my voorgeloogen hebt, en den oudsten Broeder¹ in zyn handelwys omtrent U gelyk heeft, ben ik U niet koomen zien, en geloof dat het beeter is dat ik niet weder by U aan huis kom", (indien gy van dit alles overtuigt zyt, moet ik u gedraa[gin]gen approbeeren, om met geen leugenaar, en dus met geen slecht mensch te willen omgaan of hem te zien. want dan verdien ik zulks niet.)²

Waarlyk een vriend broederlyke blyk van U jegens Ant[honij] Fred[ederik.] hy kon zeeker zulks nooit van U verwacht hebben, die vriendschap gaat zeeker ver, ik kan U daar niets anders en beeter op antwoorden, dat indien het waar is, dat ik U voorgeloogen heb, zoo als gy zegt, en ik niet meer vatbaar voor reedenen ben, zoo als Gy u verder uitdrukt, en gy daarvan overtuigt zyt, zonder mij gehoord te hebben, want zulks hebt gy niet gelieven te doen, anders zoud Gy zeeker na vyf à zes dagen hier geweest te zyn [2] en na dat ik het u verzegt had, wel eens by my gekoomen zyn om my ook eens te

hooren, dog U vertrouwen in Toon³ schynt zoo oneindig groot te zyn dat Gy mij hebt durven veroordeelen zonder mij gehoord te hebben, want Gy hebt my immers hier zynde nergens over-gesproken, en te utregt maar ten halven, daar ik U van meer als een leugen van hem omtrent zyn behandeling jegens my overtuigt hebt; ik herhaal het, dat Gy wel hebt gedaan van uiterlyk niet viendelyk tegens my te zyn, en my te laten loopen, nog my niet meer te willen zien, om dat ik U, zoo gy zegt overtuigt te zyn, U voorgeloogen heb, en dus een slegt mensch ben, en het ongelyk aan my kant is, wel nu, ik zal my de opzegging van U vriendschap op die gronden getroosten, de onpartydige waerelt en onafhangkelyke menschen regtvaardigt myn gedrag in deezen, en zullen zulks altoos moeten doen, dit dan nog meer troost my en wyders myn eigen overtuiging dat ik in dit gevoel wel gehandelt hebt, zal my in myn ongeluk, daar hy my in [3] gestort heeft, voor het vervolg troosten.

Ik moet hier nog herhaalen, dat [als] ik gemerkt had, dat hij my niet onder schyn van vriendschap, zoo valsch behandelt had, maar dat hy het opentlyk gedaan had, dog zyn Character is niet om opentlyk iets te doen, maar wel in het geheim.

ik kan, nog zal mij nimmer weder met hem verzoenen of hy zal my eerst blyken moeten geeven van al het goede dat hy U en anderen menschen wil verzeekeren voor my te willen doen, want tot heeden toe hebben niet als blyken van het tegendeel, en ik kan my zeeker niet verzoenen met iemand, op een oogenblik dat ik myn brood verlies, door toedoen van hem, en hy dus zyn oogmerk bereikt, om my ongelukkig te maken, Neen, dan was ik daartoe in staat, dan moest ik alle gevoel verlooren hebben en gehouden worden voor een onzinnig en laag schepzel, en daar bewaare my den Hemel voor, ja zelfs begeer ik op zoodanige voorwaarde geen post weder [4] al gaf hy mij 6 maal zoo veel inkoomen, als die ik verlooren heb. Neen, wil hy zig weder met my verzoenen, daar ik niet ongeneegen toe ben, dan moet hy my vooraf blyken geeven, dat hy myn ongeluk niet zoekt, niet door schuine woorden, maar door daaden, dan zal ik het voorige misschien door den tyd vergeeten, dog anders is het beeter dat wy blyven, zooals wy nu zyn, want ik leef liever met hem in vyandschap, als dat wy elkanderen zien, in uiterlyk welzyn, en ik tog het zelfde kwaad van hem te wagten heb.

dog hiervan genoeg, ik zal u hier zeeker niet weder over schryven, ik moet hier nog herhaalen, dat het my spyt, dat Gy my u vriendschap hebt ontzegt en onttrokken, dog ik ben overtuigt dat zulks door U geschied is, zonder dat ik er van myn kant reedenen toegegeeven heb; U attachement voor die geen die myn ongelukkig maakt, schynen er de reedenen voor te zyn, wel nu, ik hoop dat gij nooit in het geval zult koomen, dat hy U zoo ongelukkig kan maaken, als hy my gedaan heeft, ik wensche U verders alles goeds en noem my na myn Complimenten aan U vrouw gemaakt te hebben

U Broeder

Aantekeningen:

conceptbrief, dubbelgevouwen, kant 1 t/m 4 beschreven.

1. Hun broer Anthony F.R.E. van Haersolte van Staverden.
2. De tussen haakjes weergegeven tekst is door Johan W.S. van Haersolte doorgestreept.
3. Hun broer Anthony F.R.E. van Haersolte van Staverden.

**41. Brief van A.C. Willem van Haersolte tot den Doorn aan P. Jan Bangeman van de Hulst,
16 augustus 1804.**

Doorn den 16 Augustus 1804

Waarde Broeder!

Ik herrinner myn toen gij in het begin van den zoomer in onze quartieren waart, dat ik uw verzogt heb ingeval er zig een occassie opdeet het een of ander voor myn te koopen voor een 50 à 60 Guldens, om als dan aan de Proffessor¹ te Harderwyk present te doen, thans kan ik uw melden dat ik iets gevonden heb zo dat ik uw bedanke voor de moeite, het staat myn voor dat ik uw zulks al eens geschreeven heb,

dan myn vrouw meent van niet, wij genieten eene volmaakte welstand als meede de familie te Zwolle² en van de Kolk[hof.]³ dog voor eenige dagen was 't jonge gebooren kind⁴ ziek zo dat men vreest dat het geen blyvert zal zyn: Alle ogenblikken ben ik te verwagten onze Oudste Broeder⁵ met vrouw⁶ en vier kinderen⁷ om een agt dagen te blyven. voor het overige geen Nieuws [2] van hier dat uw kan interesseeren: Ontfangt met uw vrouw de hartelykste groeten van de myne en omhelst de lieve Constance⁸ voor ons, Terwyl ik steeds ben met agting

Uw heilw[ensende] Broeder

ACW Van Haersolte

Aantekeningen:

dubbelgevouwen, kant 1 en 2 beschreven, kant 3 en 4 blanco. Adres op enveloppe: P. Bangeman / Soldij boekhouder van de O:J:C: / Amsterdam

1. Niet getraceerd. Zijn zoon C.Willem A. van Haersolte studeerde aan de universiteit van Harderwijk in 1804 af.
2. Hun zusters Anna E. en Anthonia van Haersolte.
3. Hun zus Philippina R. van Haersolte en haar man H. Groskamp.
4. Op 23 juni 1804 was hun zoon Antonie te Zwolle geboren (CBG FA Van Haersolte, Advertenties).
5. Anthony F.R.E. van Haersolte van Staverden.
6. Catharina J.J.Taets van Amerongen.
7. Het echtpaar had acht kinderen.
8. Constance V. Bangeman, dochter van P. Jan Bangeman en Wilhelmina M. van Haersolte.

Bijlage 1

Advies van de professoren P. Bondam en M. Tijdeman, 5 augustus 1790

< [toevoeging door M. Tydeman:] In zaken, wegens de Hovezathe Haarst met der zelve onderhorige Erven, Katersteden en Landeryen, in dezen Scholtengerigte gelegen, en op den Inventaris des nagelaten Boedels van wylen den Heer Rutger van Haarsolte, Heer van Haarst en Tautenburg, den 7 September 1786 geexhibeerd, als fideicommissair goed opgegeven, voor dezen WelEd.Gestr[enge] Scholtengericht der stad Zwolle ongedecideert hangende, eensdeels tusschen de HoogwelGeboren Vrouwe Assuera Lucia van Haersolte, Douariere van Heerd, en, ingeval dezelve niet admissibel mogte bevonden worden tot die gemelde fideicommissaire goederen, tusschen den Hoogwelgeb.Gestr[enge] Heer A.B.C. Van Dongen, nomine uxoris, en tusschen de Hoogwelgeborene Vrouwe, Johanna van Haersolte, Douariere Blanckvoort, als mede andersdeels, tusschen deze opgemelde drie pretendenden tot de successie in dat fideicommissair goed, en tusschen de erfgenamen van wylen Vrouwe Swana Geertruid Nauta, Geboren Kuinder; de Erfgenamen van D[okte]r H. Meulenbelt; den Heer Oud Burgermeester Gelderman; en den Heer L. van Munster, als Markenrichter van Haarst, alle te zamen sustinerende, *dat het Fideicommis zou zyn caducq, en derhalven deze goederen, gelyk alle de overige goederen in den Boedel bevonden wordende van den laatsten eigenaar, den Heer Rutger van Haersolte, in leven Heer van Haarst en Tautenburg, ab intestato zyn gedevolveert op den Hoogwelg[eboren] Vrouwe van Haersolte Douariere Van Heerdt, die, dezen Boedel onder beneficie van Inventaris aanvaard heeft, en by wyder gevolg ook zal moeten lyden, dat deze goederen, zo wel als de overige Boedels goederen ter afbetaling van de Boedels schulden, worden verkocht;*

't Gemelde Gericht, met vooringenomen advys van de Ondergetekende Regtsgeleerden alle de hier inde over gelegde schrifturen en bewyzen naukeurig gelezen en geexamineerd, en op alles gelet hebbende, waar op in dezen tot administratie van onpartydige justitie enigzints te letten stonde, verklaard, dat het fideicommissaire verband zo als tot in den vierden graad inclus by testamenten van wylen den Heer Rutger van Haersolte, in Leven Drost van Zalland, van den 1 Novemver 1674, op de door hem natelatene goederen gelegd is, al noch subsisteerd, en niet caducq is; verklarende over zulks de opgemelde Crediteuren in hunne gedane eisch en conclusie tot verkoping van die fideicommissaire goederen uit hoofde van de door hun gesustineerde caduciteit van t fideicommis, niet ontfankelyk. En verder rechtdoende tusschen de drie onderlinge pretendenden tot de successie van die fideicommissaire goederen in quaestie, erkend insgelyks Mevrouw de Douariere Heerdt, als niet voldaan hebbende aan de Conditie, by het opgemelde Testament van wyl[en] den Drost Rutger van Haarsolte zo expresselyk gerequireerd, en verder uit dien hoofde ook den Hoogwelg.Gestr[enge] Heer Dongen nomine uxoris, niet admissibel tot die gemelde goederen, adjudicerende overzulks de Hovesathe Haarst, en onderhorige goederen, zo ver dezelve uit den Boedel van wylen gemelden Heer Rutger van Haarsolte, in leven Drost van Salland herkomstig zyn, en in gevolge deszelfs testamentaire dispositie laastelyk door den Heer Rutger van Haarsolte Heer van Haarst en Tautenburg als fideicommis bezeten zyn geweest, aan Mevrouw de Douariere Blankvoort, als zynde de eenigste, welke ingevolge de gemelde Testamentaire dispositie, als gesubstitueerde fideicommissaire Erfgenome, haar regt tot de successie in die goederen thands heeft gepraetendeert, egter onder die expresse voorbehouding, dat gemelde Douariere Blankvoort de Crediteuren wegen uitzetting, dykgelden en andere reeele lasten, voor zo ver deze, aan Haar Hoogwelgeborene geadjudiceerde goederen, daar mede bezwaard zyn, uit die gemelde goederen of derzelver opkomsten, zal moeten voldoen, zo en in dier voegen, als by de eerste sententie in cas van praeferentie en concurrentie van den 4 April 1789 aan deselve Crediteuren hun competerend recht op die goederen, die met deze lasten zyn bezwaard, als andersins, is voorbehouden geworden.

En worden de Kosten van deze procedure om redenen, gecompenseert en wel zo dat een ieder der lrtgerende Partyen zyne eigene aangewende kosten zal moeten dragen, dog zullen de Advys en Sportulpenningen, zo als op de Pronunciatie dezer sententie zullen komen te vallen, alleenlyk gedragen worden voor de eene helft by Mevrouw de Douariere Heerdt en deszelfs Schoon zoon, den Heer Dongen, en voor de andere helft by Mevrouw de Douariere van Blankvoort. >

De ondergeser. gezien en geëxamineerd hebbende alle de stukken en documenten, behoorende tot de tweede Procedure in cas van preferentie en concurrentie over den onder beneficie van Inventaris gediëerden Boedel van wylen den HoogWelgeb[oren] Heer Rutger van Haersolte, in leven Heer van Haerst en Tautenburg, gevoerd in gevolge de sententie; op den 4. April, 1789, by het Scholten gerigte van Zwolle geprononceerd; als, naamlyk,

1. De gemelde Sententie van den 4. April, 1789.
2. Het protocollair-gehandelde van den 13. Juny 1789., met de schrifturen, dien dag geëxhibeerd, van A. tot B.
3. Het protocollair gehandelde van den 18. July, 1789., hier de schrifturen, dien dag geëxhibeerd.
4. Het protocollair gehandelde van den 19. en 26. September, 1789. met een Debath, op eerstgemelden datum gediend.
5. Een boek, behelzende de genealogie van de Familie van Haersolte, door Mevrouw de Weduwe van Blankvoort overgelegd.
6. Een Leenacte, by de vorige procedure gebruikt.
7. Den Inventaris der vorige procedure, met eenige stukken daar by vermeld:

Conform den Inventaris, van den 31. October 1789., door den Heer Scholtus dezes Gerigts, en Bedienden van partijen geteekend: en gelet, waar op, in dezen, tot administratie van onpartydige justitie, te lasten stond; hebben bevonden, dat de hoofdzaak, welke thans te decideeren staat, als zynde by de vorige sententie, om redenen, by dezelve, in het breede, vermeld, ongedecideerd gebleven, deze is: naamlyk: of de Havezathe Haerst, met derzelver Erven, harer Steden, en Landeryen, in de Boerschappen Haerst, Genne, en Berkum, gelegen, en op den Inventaris des nagelaten boedels van wylen den Heer Rutger van Haersolte, Heer van Haerst en Tautenburg, den 7. Sept[ember] 1786., geëxhibeerd, door de Vrouwe Inventarisante, als fideicommissair goed opgegeven, als nog, als fideicommissair moet beschouwd en gehouden worden: en, zoo ja: wie dan van de drie pretendentes, het zy Mevrouw van Haersolte, Douariere van Heert; of wel de Heer Van Dongen, *nomine uxoris*; of, Eindelyk, Mevrouw van Haersolte, Douariere [2] van Blankvoort, als gerechtigd tot dat fideicommiss, moet gehouden worden? - waar uit dan verder, vanzelve gedecideerd wordt, of de Crediteuren des Boedels alleen tot den overigen boedel gerechtigd zyn? dan of zy ook op gezegde Havezathe Haerst *cum annexis*, hun regt vervolgen kunnen.

Om welke questie wel te decideeren, het, voor alle dingen noodig zal zyn, vooreerst, de Testamentaire dispositie < 95 > van wylen den Heer Rutger van Haersolte, in leven Drost van Zalland, van den 1. Nov[ember] 1674., geopend d[e] 4. Febr[uari] 1675., zelve in te zien: en, dan, na te gaan, zoo wel: of er nog, volgens dat Testament, een fideicommissair bezwaar subsisteert: als: of er, werklyk, nog iemand aanwezig zy; en wie die zy; welke, in gevolge der woorden en de uitgedrukte meening van den Testateur, zig als gerechtigd tot de Fideicommiss beschouwen, en preferentie tot het zelve sustineeren kan?

Raadplegen wy, in de eerste plaats, de gezegde testamentaire dispositie, wy bevinden, dat de Testateur, na 't vermaken van eenige Legaten, en van zyne Veluwsche goederen; en na den Lyfting zyne boedels aan zyne Ehevrouw besproken te hebben, tot zynen "eenigen en universeelen erfgenaam institueert, in alle zyne te voren < 1.35 > in spcere niet vermaakte na te latene goederen, zynen Neef Rutger van Haersolte, tot Herksen, zoon van zyn overleden oudsten broeder Antony van Haersolte: < 96 > en, in cas van vooräflyvigheid van den zelve, zynen oudsten zoon en leenvolger: of, by gebrek van een zoon, < 97 > den oudsten zoon en leenvolger van zynen zaligen broeder Simon van Haersolte." Dan vervolgt de Testateur aldus: "En om vorders de successie myner na te latene goederen te ordineren en te reguleren tot myne intentie en oogmerk, zo beveel en begeer ik wel ernstelyk, dat alle die goederen, dewelke myn voorn[oemde] Neef Rutger van Haersolte tot Herksen; of deszelfs zoon en leenvolger van my, ten gevolge van deze myne dispositie, zal beërven, gefideicommiteerd zullen zyn en blyven, van den eersten successie af tot den vierden graad descendent inclus, altyd de oudste voor [3] de jongste, en de zoons voor de dogters; - dat ook die zoons en dogters, noch voor noch na myn overlyden, aan geen andere als adelijke vrouwen of mans van vaders en moeders zyde zullen mogen trouwen, als by verbeurte van myn erfenis ten profyte van de naaste in grade, 't zy mans of vrouwspersoone. En, daar die devolutie op een ongetrouwde vrouwspersoone mogte vallen, dat alsdan zoodane vrouwspersoone niet anders zal mogen trouwen als aan den naam en familie van Haersolte, by verbeurte als voren: Want myne zeer ernstelyke begeerte is, dat myne goederen, zoo lang als heteenigszins mogelyk zal zyn, by den naam en familie van Haersolte zullen verblyven. Maar, in cas

myn voornoemde neef Rutger van Haersolte, of deszelfs adelyke descendenten, zonder egte adelyke lyfserfgenamen als voorz[egd] mogten komen te ver-sterven en te deficieeren, tot den vierden graad inclus, zo wil en begeer ik, dat die van my heergekomene goederen, geheelik en zonder eenige detractie van Trebellianique of anders, wederom zullen komen devolveeren op den oudsten zoon van myn zal[ige] broeder Simon van Haersolte, of deszelfs adelyke descendenten, alsdan in leven zynde, tot den vierden graad inclus; doch op de oudste voor de jongste, en de zoons voor de dogters, als voren. Gelykvals wil en ordonneer ik Testateur, dat die goederen; dewelke myn voornoemde Neef Zweder van Haersolte, en, by vooraflyvigheid van deszelven, zyn broeder Wilhelm van Haersolte, beide zoons van myn zal[ige] broeder Simon van Haersolte, uit kragt van deze mijne dispositie, 't zy directelyk of bij Substitutie, van my zullen komen te beërven, zullen zyn en blyven gefideicommitteerd in en aan de familie of descendenten van myn voorn[oemde] zal[ige] broeder Simon van Haersolte, op de oudste voor [4] de jongste, en de zoons voor de dogters, tot den vierden graad inclus, mids dat zoo wel dezelve wydere descendenten, als myn voornoemde Neeven nooit anders als aan adelyke familiën van vaders en moeders zyde zullen mogen trouwen, als by verbeurte van all het gene van my geërfd en hergekomen zal zyn. En, daar, by gebreke van manlyke descendenten, die devolutie mogt vallen op eene dogter, zal dezelve dogter, indien zy nog ongetrouwd is, aan eenen van den naam en familie van Haersolte moeten trouwen, by verbeurte als voren; zonder dat, in eenige gevallen, die Trebellianique of andere portiën zullen gedetraheerd mogen worden. En by gebreke van adelyke descendenten myns voorn[oemde] broeders Simon van Haersolte, substitueer ik diezelve de descendenten myns neven Rutger van Haersolte tot Herksen, alsdan in leven zynde, mede de naaste in grade, de oudste voor de jongste, en de zoons voor de dogters, als voorz[egd].”

Zien wy nu, of er, volgens de intentie van den Testateur; en volgens den geheelen teneur, en samenhang; en volgens uitdruklyke bewoordingen van het Testament, nog een fideicommissair bezwaar subsipeert? zoo vinden wy: dat te dezen gerigt, zoo wel de Hoogwelgeb[oren] vrouwe Assuera Lucia van Haersolte, Douariere van Heerdt: als derzelve schoonzoon, de Hoog WelgebGestr[enge] Heer A.B.C. Van Dongen, *nomine uxoris*: en de Hoog Welgeborene Vrouwe Johanna van Haersolte, Douariere Blankvoort; allen hetzelfde beweren en staande houden: doch, hier in, gecontradiceerd worden door de Erfgenamen van wylen vrouw Swana Geertruid Nauta, geborene Kuinder: de Erfgenamen van d[okte]r H. Meulenbelt: den Heer Oudburgemeester Gelderman: en den Heer L. Van Munster, als Markenrigter van Haerst.

< [toevoeging door M. Tydeman:] welke sustineren, dat *het gezegde Fideicommiss zou zyn caducq, en derhalven deze goederen, in den Boedel bevonden wordende, van den laatsten Eigenaar, den Heer Rutger van Haersolte, in leven Heer van Haarst en Tautenburg, ab intestato zyn gedevolveert op de Hoogwelgeborene Vrouwe van Haersolte, Douariere van Heerdt*, volgens hun, op den 18 Julij 1789. geexhibeerd Debath, Art[ikel] 65. >

Dat de Heer Testateur zyne nalatenschap, voor zoo ver hy over dezelve niet speciaal anders had gedisponeerd, en dus, daar onder, ook de Havezaat Haarst cum annexis, met fideicommiss, tot in den vierden graad, heeft willen bewaren; [5] en ook, werklyk, bezwaard heeft; daar aan zal, denken wy, niemand ligtlyk twyfen, die de bewoordingen van het Testament, hier voor opgegeven, slegts aandachtig naleest: gelyk er ook niet kan getwyfeld worden, of er in den nagelaten, en onder beneficie van Inventaris gacdiëerden Boedel van den laatstöverleden Heer Rutger van Haersolte, Heer van Haarst en Tautenburg, die fideicommissaire goederen aanwezig zyn: gelyk zulks *en* evidentlyk by de Deductie van Mevrouw de Douariere Heerdt, den 6. Jan[uari] 1787. overgegeven, aangetoond en bewezen is; *en*, onzes wetens, door niemand gecontradiceerd of ontkend word: gelyk al mede voor zeker en vast moet gehouden worden, dat dit fideicommiss nog niet geexpireerd is: dewyl het zelve nog niet tot in den vierden graad is gedevolveerd:

< [toevoeging door M. Tydeman:] zynde het zeker, en alleszints in regten bekend, *quod primium gradum non primus faciat institutus, señ fideiciarius; sed demum primus fideicommissarius, atque ita quibros demum fideicommissarius liberum in rebus fideicommissariis arbitrium nanciscatur*, volgens de leere van Voetius en *Comment ad Titulum ff. ad SCtum Trebell. num. 33.* Gelyk ook in ons geval; daar de Testateur uitdruklyk gewild heeft, dat zyne goederen *gefideicommitteert zullen zyn ende blyven, van den eersten successieur af tot den vierten graad descendent inclus*, niet alleen zeer apticabel, maar ten eene maal decisoir zyn de woorden van den beroemden Rechtsgeleerden Sim[on] Van Leeuwen, in zyne *Censur. Forens. Part. 1. Lib. III. Cap. 7. n. 14.* alwaar hy leert, *ejus-modifideicommissum perpetuum non esse, ged tantum ad quartum successionis gradum extendi*,

connumerando ab es, ad quem posre prime heredis mortem hereditas cumtali onere obvenit, usque ad quartum ulteriorem gradum melative: persona enim ex pressim & nommatim gravata gradum non facit, sed ejus de mum successor. Men zie verder aangaande deze Rechtsleere de by Voetius en Van Leeuwen, aangehaalde andere Aucteuren. >

Maar dan ontstaat de groote en queestieuse vraag; of er, werklyk nog iemand aanwezig zy; en, wie die zy, welke, in gevolge van de uitdruklyke woorden en meening des Testateurs, als gerechtigd tot dit Fideicommiss moet gehouden worden; en, dus, preferentie boven alle andere crediteuren, die geen gelyk of beter regt hebben, kan sustineeren? - dan, of, in begindsel, het zy wegens defect der conditie, waar aan de successie in het fideicommiss is vastgemaakt; het zy wegens geheel versterf der genen, welken, volgens den wil des Testateurs, tot dit fideicommiss geroepen zyn; het geheele fideicommiss voor vervallen gehouden worden; en; dus, even als de overige boedelsgoederen, *ad usum jus habentium*, komen, en gedistraheerd worden moet?

Hier moeten wy dan onderzoek doen aangaande 't gesustineerde regt der drie concurrente pretendenten; zynde, in de eerste < 177 > plaats, Mevrouw de Douariere Heerdt: in de tweede plaats, als deze wordt afgewezen, de Heer Van Dongen, *nomine uxoris*: en, eindlyk, in de derde plaats, Mevrouw de Douariere Blankvoort.

< [toevoeging door M. Tydeman:] Om dit onderzoek met eenige order voegzaam te kunnen doen, zullen wy vooraf de argumenten, zo als in de wederzydsche schrifturen der litzgerende partyen zyn opgegeven, en de gronden, waar op wederzyds sustenuen rusten, kortelyk moeten praemitteren; en dan, om tot eene regtelyke decisia te komen, overwegen hoe ver dezelve in regten gefundeert zyn. >

[6] Wat dan, in de eerste plaats, betreft Mevrouw de Douariere Heerdt: deze toont zeer wel, dat zy is eene dogter van den Heer Sweer, of Assueres van Haersolte: - en, dat deze was de zoon, - en, gevolglyk, dat zy is de kleindogter, van Rutger van Haersolte, Heer van Herksen, welke by 't Testament van den Heer Rutger van Haersolte, Drost van Zalland, tot zyn eenige universeelen erfgenaam is geïnstitueerd: - gelyk ook de laatstoverleden Heer van Haarst een kleinzoon was van dienzelfden geïnstitueerden erfgenaam, Rutger van Haersolte, tot Herksen: - weshalve zy zig tot deze fideïcommissaire successie gerechtigd houdt, zoo lang er niemand opkomt, die even na descendeert van Rutger van Haersolte tot Herksen.

In de tweede plaats, komt de Heer van Dongen *nomine uxoris*, die zig wel geen party stelt tegen zyne Vrouw Schoonmoeder: doch, van een' anderen kant, contradictie vreezende, concludeert, dat, ingeval, dat wanneer aan zyne Schoonmoeder eenige wezendlyke obstaculen mogten voorkomen; dan aan hem, *nomine uxoris*, of aan zyne egtgenoote, de Havezaat Haerst, *cum annexis*, zal worden toegekend.

De derde Competetrice, eindlyk, is Mevrouw de Weduwe Blankvoort, welke susteneert, dat, den laatstoverleden Heer van Haarst, zonder kinderen, of wettige descendente na te laten, overleden zynde en geen andere descendente van wylen Rutger van Haersolte tot Herksen, behalve Mevrouw van Heerdt, en hare dogter, meer overig althans niet bekend, zynden: thans het cas ex paart, waarin, volgens het Testament, tot het fideicommiss geroepen worden de in leven zynde adelyke descendente van des Testateurs broeder Simon van Haersolte, tot den vierden graad inclus: en dat Mevrouw van Heerdt, zoo wel als hare dogter, Mevrouw van Dongen, door het Testament zelf uitgesloten worden: als hebbende Mevrouw van Heerdt, in het aangaan van haar huwelyk, niet voldaan aan den uitdruklyken wil des Testateurs, en, daar door, de fideïcommissaire erfnis verbeurd, volgens de duidlyke uitspraak van het Testament: en kunnende, dus, ook Mevrouw van Dongen niet admissibel zyn tot deze successie; om dat hare grootmoeder van vaders zyde geene adelyke, maar eene burger dame geweest is: daar tog de Testateur, uitdruklyk, ge[7]statueerd heeft, "dat de descendente van Rutger van Haersolte tot Herksen aan geen andere, dan *adelyke* vrouwen of mans *van vaders en moeders zyde* zullen mogen trouwen, dan by verbeuren zyner erfnis ten profyte van de naaste in grade": en zy geen ander regt tot het fideicommiss kan pretenderen, dan *encdiate* door hare moeder, van welke zy de *spes fideïcommissi* zoude hebben moeten ontvangen: doch welke *spes fideïcommissi* hare moeder reeds verloren had, eer zy deze dogter ter wereld bragt; en dus op deze hare dogter, onmogelyk, kon transmittieren. Zy, daarentegen, Mevrouw Blankvoort, descendeert van Simon van Haersolte, binnen den vierden graad, en uit beiderzyds adelyke ouderen; als zynde zy de dogter van Antoni Zwier van Haersolte tot Bredenhorst, en van Vrouwe Coenradina Willemina van Dedem; welke haar vader, Antoni Zwier, de zoon was van Antoni van Haersolte tot Elsen, en van Johanna van Haersolte: welke Johanna van Haersolte de dogter was van den reeds dikwerf genoemden Simon van

Haersolte, en van Adriana Josina Bentinck; zynde zy, Mevrouw van Blankvoort, dus eene agterkleindogter, dat is, afstammende in den derden graad van dien Simon van Haersolte: en zynde, daarënboven, ook haar wylen Eheheer, de Heer Johan Gerard Blankvoort, zoo van vaders als van moederszyde, uit alöm bekende incontestabele oudädelyke geslagten gesproten, zynde een zoon van den Heer Willem Frederik Blankvoort tot Benthuis, en van Johanna Gerarda Schimmelpenninck, dogter van Alard Schimmelpenninck en Geertruid Becker: welke branche van Schimmelpenninck uit denzelfden Stamvader met de thans nog in de Ridderschap van Veluwe beschrevene Schimmelpennincks van der Oije, oorspronglyk is, volgens Docémnart AA., en BB., by de Deductie, den 13. Junij, 1789, overgelegd.

Hier tegen wordt, door Mevrouw van Heerdt en den Heer van Dongen, bij derzelver Debath, geëxhibeerd *in judicio*, d. 18. July 1789., geporeerd, dat geene descendente van gemelde Johanna van Haersolte, dogter van Simon van Haersolte, tot deze successie kunnen adspireeren, om dat zy er nooit toe geroepen zyn geweest: dewyl, volgens het Testament van wylen den Heer Landdrost Rutger van Haersolte, in cas de Adelyke descendente van Rutger van Haersolte tot Herksen komen te deficiëeren de goederen niet moeten devolveeren op de descendente [8] van Simon van Haersolte, maar op *den oudsten zoon* van Simon van Haersolte, of *deszelfs adelyke descendente*. Gelyk ook de dogters van des testateurs anderen broeder, Antony van Haersolte, in de Haerster goederen waren uitgesloten, hoewel tot de Veluwsche, als zynde aangekogte goederen, medegeroepen: en gelyk ook wezenlyk eene dogter van dien Antony van Haersolte geleeft, en descendente gehad heeft: namelyk Anna Elizabeth, getrouwd aan den Collonel van Haersolte: wier zoon, Antony Adolf, de vader was van Vrouwe Anna Elizabeth van Haersolte, Douariere van Pallandt tot Eerde. Zonder dat hier tegen uit het woordje *gelykvals*, waarmede de volgende periode van het testament begint, zou mogen geargumenteed worden; als zynde doorgaans, zonder eenigen byzonderen nadruk, eertyds gebruikt: en, wilde men het anders nemen, dan zou Mevrouw van Eerde, geboren van Haersolte, als een agterkleindogter van Antony van Haersolte, moeten voorgaan. Ja, als Mevrouw van Blankvoort tot de fideicommissaire nalatenschap gerechtigd was, dan zouden, te gelyk met haar, nog vele anderen even zeer gerechtigd zyn: namelyk, alle de kindskinderen van Johanna van Haersolte, dogter van Simon van Haersolte; en, onder dezelve, *de oudste* voor de jongste, dat Mevr[ouw] van Blankvoort niet zal sustineeren te zyn. Er is ook niet bepaald, dat de descendente uit een dogters zoon zullen geproseeerd worden door de descendente uit een dogters dogter van Simon van Haersolte.

Eindelyk, had Mevrouw van Blankvoort ook nog moeten bewyzen, dat haar overleden mans moeder, Gerharda Johanna Schimmelpenninck, adelyk geweest is.

Indien nu Mevrouw van Blankvoort beweert, dat Mevrouw van Heerdt uitgesloten is, om dat haar mans moeder, *Mölenschot*, een burger Dame geweest is; dan moet zy dit bewyzen: terwyl men dezer zyds dien aangaande zyne onkunde of twyfelächtigheid belydt. Maar, als Mevrouw van Heerdt, om die reden, uitgesloten wordt; dan moet, zekerlyk, Mevrouw van Dongen in hare plaats treden, als zynde de naaste in graad, zoo wel aan den eersten Successeur, Rutger van Haersolte tot Herksen, als aan de uitgeslotene Dame: [9] en hebbende ook niet gepuceerd tegen de conditie, by testament gerequireerd: als zynde getrouwd aan een heer, die van Vaders en Moeders zyde Adelyk is. Zonder dat aan Mevrouw van Dongen obsteert, 1° dat zy haar regt *mediate* door hare moeder hebben moet: dewyl zy haar regt niet dericeert uit eenige daad van hare moeder, maar *ex jure familia*, het welk niet verloren wordt door de kinderen, al hebben de omdat zig hetzelfde, ook voor der kinderen geboorte onwaardig gemaakt. Noch ook: 2° dat Mevrouw van Heerdt haar regt al verloren had voor de geboorte harer dogter, en dat zulks toen al op den naasten in graad was overgegaan: om dat men hier zien moet, wie de naaste in graad was, toen het fideicommis verviel? dat is, ten tyde van het overlyden van den laatsten successeur: en die naaste in graad was toen zekerlyk Mevrouw van Dongen. Kunnende ook zeer wel Kinderen, voor hunne geboorte, een *spes Successionis* verkrygen. En rekent men dan naasten in graad ten tyde wanneer Mevrouw van Heerdt trouwde; dan waren er toch velen nader, dan Mevrouw van Blankvoort.

Noch ook: 3° dat de intentie des Testateurs geweest is, zyne goederen aan geene anderen na te laten, dan die van volkomen adelyke stammen waren: dewyl tog Mevrouw van Dongen, ongetwyfeld, van vaders en moeders zyde adelyk is: en er geene reden is, om des Testateurs woorden verder uit te breiden, dan die liggen. Te min, dewyl des Testateurs intentie, of de reden der uitsluiting, niet geweest is, dat hy niet wilde, dat zyne goederen op geene anderen komen zouden, dan die van vaders en moeders zyde adelyk waren: daar tog de goederen, met fideicommis bezwaard, nooit tot de egtgenooten

konden overgaan: maar wel, dat hy 't voor een fout, of *crimen*, hield, aan de zulken te trouwen, welken niet van vaders en moeders zyde adelyk waren: weshalve, de uitsluiting odieus blyft: daar tog geene kinderen voor der ouden misdaden boeten moeten. Noch ook obsteert aan Mevr[ouw] v[an] Dongen, 4., dat de uitsluiting is ten profyte van den *naasten in graad*, zonder dat er van kinderen gewaagd wordt: daar tog onder de benaming van *naasten in* [10] *graad*, ook kinderen begrepen zyn: en het onzeker was, of uit zulk een huwelyk kinderen zouden geboren worden: ook, iemand, by voorbeeld, eene jonger suster, nader in graad zyn kon, dan de kinderen: eindelyk, daar de kinderen van zoodanige, tegen testators wil getrouwde, persoonen niet worden uitgesloten: welke uitsluiting zeer hard zoude zyn, ten opzigt van kinderen, die den wil des Testateurs gedaan hadden. Ook obsteert niet, 5. dat Mevr[ouw] v[an] Dongen den naam van Haersolte niet voert; dewyl zulks by 't Testament niet als eene *conditio sine qua non* verëischt wordt: dan alleen ten opzigt van nog ongetrouwde vrouwen: en de Testateur er meer op gesteld geweest is, dat zyne goederen bleven by de descendenten van Rutger van Haersolte tot Herksen, dan dat die bleven by den naam van Haersolte: daar ook de *naam en familie* zoo zaamgevoegd worden, dat Mevrouw van Blankvoort, buiten de familie van Haersolte getrouwd, hier, in hetzelfde gebrek verseert.

Mevrouw van Blankvoort, by haar Debath, ten zelfden dagen (18. July 1789.) geëxhibeerd, beweert, voornaamlyk, dat, indien aan Mevr[ouw] van Heerd eenig wezenlyk obstacul mogt voorkomen, waar door zy niet zou kunnen succedeeren in het fideicommis; dat dan datzelfde obstacul ook Mevrouw Van Dongen moet uitsluiten: om dat, als deze tot de successie zoude gerechtigd zyn; dan ook hare moeder, op dien tyd, toen zy hare dogter ter wereld bragt, zelve nog de *facultas succedendi* moet gehad hebben: en als zy dezelve niet had, zy dan ook die op hare dogter niet transmittieren kon: en, omdat de prohibitive dispositie van den Testateur weinig tot zyn oogmerk dienstig zoude zyn, indien, de moeder, wegens mesälliance, zynde uitgesloten, evenwel de kinderen, uit die verbodene mesälliance gesproten, van het fideicommis konden jousseeren: daar tog de Testateur die prohibitie gedaan heeft, om zyn geslagt, van generatie tot generatie, buiten alle vermenging met den burgerstand te houden. Ja, indien Mevrouw van Dongen konde begrepen worden, uit zig zelve regt te hebben tot deze fideicommissaire [11] successie; zo zoude evenwel moeten blyken, dat zy niet uit een door den Testateur geïmprobeerd huwelyk geboren ware: iets, 't geen de Heer van Dongen zelf schynt gevoeld te hebben, daar hy zig ook op zyne eigene adelyke geboorte beroept, en dus erkent, dat tot dit fideicommis niemand gerechtigd is, dan die toont, naar den wil des Testateurs getrouwd te zyn. Waar tegen niet obsteert, dat der ouden misdaad den kinderen niet toegerekend moet worden: dewyl die regel wel doorgaat in een *imputatis immediata*; zoo, dat de misdaad der ouden de kinderen niet priveeren kan van het regt van fideicommis, het geen aan de kinderen zelve door den Testateur gemaakt is, en waar in zy *jure proprio* succedeeren: hoewel ook zelfs in dit cas sommige regtsgeleerden anders leeren: maar niet doorgaat in een *imputatio mediata*, welke hier plaats heeft, als zynde Mevrouw van Dongen geene zoodanige egte adelyke dame, als welke de Testateur geroepen heeft: dewyl gelyk gelyken voorbrengt. Ook obsteert niet, dat, in gebreke van volkomen adelyke descendenten van Rutger van Haersolte, geroepen wordt *de naaste in graad*: dat, volgens de woorden, en intentie van den Testateur geenszins tot de kinderen, uit zulk een door hem verboden huwelyk gesproten, kan toegepast worden: en althans niet op Mevrouw van Dongen, welke een graad verder van den Testateur afstaat, dan Mevrouw van Blankvoort. Had hy 't anders begrepen, dan zou hy gezegd hebben, dat, in het meergemeld geval, zyne erfenis verbeurd zou worden *ten behoeve der kinderen, uit zulk huwelyk zullende verwekt worden*. Blykende des Testateurs meenig duidelyk genoeg uit het gants beloop en de bewoordingen des Testaments: byzonder, daar hy zegt: “maar in cas - zonder regte adelyke lyfsërfgnamen als voorz[egd] mogten komen te sterven en te deficieeren.” En kunnen hier dus geene generale leeringen ter contrarie van applicatie zyn; dewyl de vraag niet is, wie voor adelyk gehouden wordt, in andere gevallen: maar wie door den Testateur voor egt adelyk gehouden, en, als dusdanig, door hem tot zyne successie geroepen en gerechtigd verklaard worde: dewyl, anderszins, ook wylen de Heer van Heerdt, schoon van eene burger moeder, ook adelyk was. Gelyk ook elders de adeldom van vaders en moeders zyde gerequireerd wordt, als in het kwartier van Zutfen, om in de Ridderschap beschreven te worden; en, in Overysse, om van de prebenden van de [12] Ridderschap te kunnen joussteren: alwaar dus ook de applicatie van den regel, dat de kinderen niet lyden moeten om de daden der ouden, geene plaats heeft. Verder, obsteert aan Mevrouw van Blankvoort niet, dat zy afstamt uit eene dogter, en niet uit een' zoon, en wel den oudsten zoon, van Simon van Haersolte: dewyl het klaar genoeg blykt, dat de Testateur geenszins de dogters van Simon

van Haersolte heeft willen uitsluiten; gelyk hy ook, in de volgende periode, spreekt van de *familie en decendenten* van zyn broeder Simon, dezelve, by substitutie, tot een ander fideicommis roepende. Eindlyk, doet het niet ter zaak, of er mogelyk anderen, even na, of nader, berechtigden uit de linie van Simon van Haersolte zouden kunnen exsteeren: dewyl het genoeg is, dat die niet opgekomen zyn, en dit, in allen geval, aan Mevrouw van Heerdt, of hare dogter, geen regt geven kan, welke, des niet tegenstaande, *incapaces succedendi* zyn: en, eindlyk, kan men ook van zyn regt afstand doen.

< [toevoeging door M. Tydeman:] Overwegen wy nu deze wederzydsch aangevoerde gronden en argumenten onpartydig; > zo zien we klaar genoeg, voor eerst: dat, volgens het Testament van wylen den Landdrost Rutger van Haersolte, de Havezate Haerst, *cum annexis*, is gemaakt fideicommis: en wel zoo, dat dezelve, van Rutger van Haersolte tot Herksen, moest devolveeren op deszelfs descendenten, tot den vierden graad inclus: altyd, de oudsten voor de jongsten, en de zoons voor de dogters:

ten tweede: dat die successie is vastgemaakt aan deze uitdruklyke voorwaarde: “dat die zoons en dogters, noch voor, noch na des Testateurs overlyden, aan geene andere, dan adelyke vrouwen of mans van vaders en moeders zyde zullen mogen trouwen, als by verbeurte van zyne erfenis ten behoefte van de naaste in graad:”

Ten derden: “in geval des Testators voornoemde Neef, Rutger van Haersolte tot Herksen, of deszelfs adelyke descendenten, zonder egte adelyke lyfserfgenamen als voorz[egd] mogten komen te versterven en te deficieeren, tot den vierden graad inclus,” zo wil en begeert de Testateur, dat de van hem hergekome goederen wederom zullen komen en devolveeren op den oudsten zoon van zyn zal[ige] broeder Simon van Haersolte, [13] : of NB. deszelfs adelyke descendenten, *als dan* in leven zynde, tot den vierden graad inclus; doch op de oudste voor de jongste, en de zoons voor de dogters.

Ten vierde: de goederen, welke (volgens voorafgemaakte dispositie) de beide zoons van Simon van Haersolte van hem zouden komen te beërven; zouden zyn en blyven gefideicommiteerd in en aan *de familie of decendenten* van zyn voorn[oemde] zaligen broeder Simon van Haersolte, op de oudste voor de jongste, en de zoons voor de dogters tot den vierden graad inclus: - wederom onder deze uitdruklyke herhaalde voorwaarde: “mids dat zoo wel dezelve wydere descendenten, als zyn voornoemde Neven *nooit anders* dan aan *adelyke* familiën *van vaders en* moeders zyde zullen mogen trouwen, als *by verbeurte van all het gene* van hem geërfd en hergekomen zal zyn.”

Eindlyk: ten vyfde: by gebreke van adelyke descendenten zynes voorn[oemde] broeders Simon van Haersolte, substitueert hy dezelve de descendenten zyns Neven Rutger van Haersolte tot Herksen, als dan in leven zynde, mede de naaste in graad, de oudste voor de jongste, en de zoons voor de dogters.

Uit dit alles blykt, dunkt ons, ten klaarste: voor eerst: dat de Testateur er zeer op gesteld geweest is, dat zyne goederen in zyne familie bleven: ten tweede: dat hij er zeer op gesteld was, dat tog niemand der Haersoltes zig mesällieerde, dat is, volgens zyn denkbeeld, trouwde aan iemand, die niet, ten minste, twee adelyke kwartieren had: ten derde: dat hy, zoo veel men kan nagaan, geene intentie had, om de dogters van Simon van Haersolte, of derzelver descendenten, van zyne erfenis uit te sluiten.

Nu exteert hier het geval, dat de laatstoverleden Heer Rutger van Haersolte, Heer van Haerst en Tautenburg, zonder wettige adelyke lyfsërfgenamen zynde komen te sterven, daar hy de kleinzoon was van Rutger van Haersolte tot Herksen; en, alzoo, 't fideicommis in den tweeden graad descendent bezat; zyne [14] volle Nigt, Mevrouw van Heerdt, mede een kleindogter van Rutger van Haersolte tot Herksen, getrouwd geweest is met een' heer, van wien, met grond, ontkend wordt, dat hy van Vaders en moeders zyde adelyk is geweest: als zynde zyne moeder geweest Mölenschot, van welke men noch adelyke kwartieren voordbrengt, noch zelfs eenigszins durft afsirmeeren, dat haar vader adelyk was: ja, van welke de getuigenissen van twee, in de genealogieën zeer kundige Vriesche heeren, ter contrarie, door Mevrouw van Blankvoort zyn bygebragt: en, daarom, volgens de duidelyke letter van het Testament is uitgesloten, door deze woorden van den Testateur: “Om vorders de successie myner na te latene goederen te ordineeren en te reguleeren tot myne intentie en oogmerk, zo beveel en begeer ik wel ernstelyk, dat - die zoons en dogters, noch voor *noch na* myn overlyden, aan *geene andere* als *adelyke* vrouwen of mans *van vaders en moeders* zyde zullen mogen trouwen, *als by verbeurte van myne erfenis*, ten profyte van de *naaste in grade*.”

Wy merken hierby op, voor eerst, dat het abusief en ongegrond is, het geen sommigen gesteld hebben, dat alle fideicommissen, in regten, als odieus zouden worden aangemerkt, en, daarom, altyd, zoo veel mogelyk, zouden moeten bepaald en ingetrokken worden: gelyk zulks overvloedig getoond is door *Peregrinus de Fideicommissis*, Art[ikel] 1. §. 23. 24. 43 en 44., en den Hooggeleerden Heer

Jacobs Voorden, in zyne *Electra*, Cap[ittel] 20. p[agina] 185-198.

Ten tweede: dat de Heer Rutger van Haersolte, wylen Drost van Zalland, waarschyntlyk, zelf dit zyn testament opgesteld en beschreven hebbe, *sine dolo malo et Jurisconsulto*, gelyk de ouden wel eens gewoon waren te spreken: en het dus niet te verwonderen is, dat, mogelyk, hier of daar, eenige onnauwkeurigheid of dubbelzinnigheid plaats hebbe, die men evenwel genoegzaam aanvullen, verklaren, oplossen, en wegnemen kan uit vergelyking van andere plaatsen in het testament, daar de Testateur duidlyker spreekt, en zynen wil en oogmerk omstandig te kennen geeft: gelyk dit ook alleszins met vele bekende regtpassagiën overeenkomstig is: gelyk de *lex penult. D. de legat. et Dacem I.*, L.u. §.19. *D. de Legat. III.*, en de L. 16: C. *de fideicomm.* in welke achter [15] de regel voorkomt: *in fideicommissis voluntatis magis, quam verborum haberi rationem*. En er zyn duidlyke voorbeelden van zulke ruimer uitleggingen in de C.16. pr.D. *ad Sct.Trebell.*, L.17. §.7 D. *eod.*, L.76 D. *eod.*, en L.1. §.1. D. *de Legar. III.*, zoo dat, hier, nog veel meer, dan gewoonlyk, in alle testamenten, de regel doorga, welke voorgesteld wordt in de L.11. D. *de Reg. Jur. In testamentis planius voluntatis testantium interpretantur*. In zoo ver zelfs, dat meermaals de fideïcommissen van het één geval tot het ander uitgestrekt worden, als men maar reden heeft, om te denken, dat zulks met den wil van den *testator* overeenkomt: gelyk in de L.57 .§.1 D. *ad Set. Trebell*, en de L.15. D. *Quando dies legat. eed.* junct. L.22. pr.D. *ad Set. Trebell*. Om dat het al waarom een bekende, en, ten opzigt van bygevoegde voorwaarden, zekere regel is: *in conditionibus testamentorum voluntatem potius, quam verbe spectari oportere*: L.101. D. *de condite et demonstr.*, *quoniam in iis primum locum voluntas defuncte obtinet, easque regit*. L.19. D. *Eod.* Welke zelfs in de fideïcommissen zoo veel kragt heeft, dat men ook daar wel een fideïcommis aanwezig stelt te zyn, waar de woorden des testateurs niets diergelyks zeggen, als men maar deszelfs wil gissen kan. L.64. D. *de Legar. II.* Mag men dan stellen, dat er een fideïcommis is, waar de woorden het niet eens te kennen geven: veel meer zal men een aanwezig fideïcommis, van het één geval tot het ander, dat uitgelaten en overgeslagen is, mogen en moeten uitstrekken, argum. L.21. D. *de Reg. Jur.*

Ten derde, merken wy op, dat, al schynt de bygevoegde conditie des Testateurs, dat zyne toekomstende fideïcommissaire erfgenamen *niet anders* mogen trouwen, dan aan *adelyke* mans of vrouwen, *van vaders en moeders zyde*; in den eersten opslag, hatelyk, en belemmerend voor de vryheid van huwelyken: evenwel dezelve, *voor eerst*, niet alleen, nergens, door eenige wet is verboden te stellen:

< [toevoeging door M. Tydeman:] maar, integendeel, en wel voornamelyk oudtyds, by verscheiden wetten, zelfs onder verscheide straffen, alle onegale Huwelyken van Adelyke Personen, uitdrukkelek verboden zyn geweest, gelyk men ten vollen bewezen kan vinden by *Jo. Georg. Cramers in Comment da Juribus & praerogativis nobilitatis avitae. Cap. III. pag.116. & Cap.IV. § 3. pag.205 & seqq.* >

maar, ten tweede, dat het, [16] ongetwyfeld, den Testateur vrij stond, zoo zorgvuldig voor de eer en luister van zyn oud adelyk geslacht te waken, als hy met eenige mogelykheid dagt te kunnen doen: ten derde, dat er evenwel genoegzame gelegenheid tot huwelyken overschoot, al mogt men geene andere egtgenooten kiezen, dan welke van vaders en moederszyde beide van adelyken bloede en geslachte was:

< [toevoeging door M. Tydeman:] Zynde eene dusdanige Conditie geenzints eene beletting van Huwelyk; daar het zeker is, dat er genoeg van Adelyken bloede en geslachte zyn, met welke men zig in den Ehestand kon begeven; zynde in dit geval ten eene maal decisoir, 't geen gestatueerd gevonden wordt in de L.63.porn: ff. *de Condet. & demonstr.* alwaar men deze nadrukkeleke, en op ons geval volkomen applicabele woorden vindt. *Cum cta legatum set, si Trtio nun nupsert, vel cta, si neque Titio nequa Sep, neque Maevis nupsert, & demque, si plures personae* (gelyk in ons geval alle Burgerlyke personen, of niet van rechten Adel) *comprehensae fuerint, magis placuit, cuilibet eorum sinupsert* (Gelyk Mevrouw van Heerd getrouwd is geweest met een Heer, welke van moederszyde van geen Adelyke familie was) *amissuram* (NB) *legatum, nec videri tali conditione viduitatem insunctam, cum alii cuilibet*, (mids, volgens de wil van den Testateur, van Vader en moederszyde van Adel) *satis commode possit nubere.* >

en, eindlyk, ten vierde, dat het eene *conditio potestativa* is, die men, naar zyne keus, vervullen kan, of niet: zoo dat, als iemand oordeelde, meer voordeel te zullen verkrygen, of gelukkiger te zullen zyn, met eene egtgenooten, die niet uit twee adelyke ouders gesproten was, zulks aan zoodanigen vrystond; die, daar door, dan, vrywillig, van deze fideïcommissaire successie renuncieerde: gelyk zulks begrepen moet worden het geval van Mevrouw van Heerdt te zyn.

< [toevoeging door M. Tydeman] Zynde wederom in dit geval ten eenemaal applicabel en alleszints

decisoir het gestatueerde van Keizer Antoninus by de *L.2. Cod. de institutionibus & Substitutionibus*, alwaar wy lezen, *Conditioni sub qua testamente matris tuae heres instituta es, si non parasti, locum habet substitutio*. Immers, daar Mevrouw van Heerdt getrouwd is geweest aan een Heer, welke van Moeders zyde van geen adelyke afkomst is, gelyk de testateur uitdrukkelek gewild heeft, dat moeste zyn, kan haar HWGeboren nooit gezegd worden aan de Conditie, welke haar by Testament was opgelegd, voldaan te hebben; en gevolgelyk kan haar HWGeb[orene] tot het fideicommis indezen niet admissibel verklaard worden, maar moet volgens de aangehaalde woorden, der wet, de *substitutio* plaats hebben, en dus volgens de wil des Testateurs andere gesubstitueerdens geadmitteerd worden; zynde het alleszints in regten bekend; *quod, si yrsius honorati facto non impleatur conditio, dum implere valens implere tamen non vult, etiam pro defecta habetur, nec debetur quod relictum est. adeo at si semel serio professus fuerit sa potestatem, conditionem implere nolle, ad relictum admittendus non sit, cum gam semel susceperis, puta hereditibus, cohereditibus, substitutis, aut ab intestato succedentibus quaesitum sit & nemo consensum suum malterus praejudicium mutare possit*, volgens de leer van Voetius *ad Tit. ff. de Condit. & demonstr. num. 18.* >

Maar, als nu al, Mevrouw van Heerdt, om die reden, wordt uitgesloten; zal dan niet Mevrouw van Dongen moeten worden toegelaten; als welke niet tegen den wil des Testateurs gezondigd heeft; en, na hare vrouw Moeder, *de naaste in graad* is zoo wel aan den laatsten bezitter van het fideicommis; den Heer Rutger van Haersolte, Heer van Haerst en Toutenburg; als aan den eersten bezitter deszelfs, den Heer Rutger van Haersolte tot Herksen? - Wy antwoorden: dat het ons zeer klaar en duidelyk voorkomt,

< [toevoeging door M. Tydeman:] gelyk ook door Mevrouw van Blankvoord in haar Debath wel en te recht, omstandiger aangetoond wordt, >

dat de Testateur, die de moeder uitsluit, zulks geenszins kan geoordeeld worden, te hebben willen doen ten voordeele der dogter, uit zulk eene moeder, wier huwelyk hy zoo geheel afkeurde, gesproken. Behalve tog, dat, hier, de dogter all haar regt, zelfs dat van naaste in graad, alleen *mediate* door hare moeder kan verkrygen: en de moeder, ten tyde der geboorte geen regt hebbende, zulks, gevolgelyk, op hare dogter niet kon overbrengen: zo is het ook gansch niet duidelyk, dat door *de naaste in graad* de Testateur zou verstaan hebben de zulken, die de naaste in graad waren - of aan de uitgesloten, - of aan den eersten, - of aan den laatsten bezitter der fideicommissaire erfenis: neen, maar, veel eer moet men oordeelen, dat hy bedoeld hebbe den zulken, die aan hem, testateur, de naaste [17] in graad zouden zyn. Dit nu is niet Mevrouw van Dongen: neen, maar Mevrouw van Blankvoort is een' graad nader aan den Testateur, dan Mevrouw van Dongen.

< [toevoeging door P. Bondam:] Behalve dus, dat en de Natuur der zaak, een duidlyke regtsleeren, en de behoude wil van den Testateur, Mevrouw van Dongen uitsluiten; kan men ook nog aanmerken, dat dit gepretendeerd regt van Mevrouw van Dongen veelszins gelyk is aan dien grond, welke, in de veertiende eeuw, door Eduard III., Koning Van Engeland, werd bygebragt, tegen Philips de Valois, of Philips VI., koning van Vrankryk. Eduard, naamlyk, was een graad nader verwant aan Karel, den Schoonen, of Karel IV.; den laatst overleden Koning van Vrankryk, dan Philips: doch, dewyl hy zyn regt afleidde van zyne moeder, die zelve nooit regt had gehad tot de opvolging, welke, in Vrankryk, de vrouwen uitsluit, is er algemeen, door de Staten des Ryks, geoordeeld, dat Eduard ook zelf geen regt van opvolging had, >

< [toevoeging door M. Tydeman:] en wel om redenen, *quia in causato non possit esse plus virtutis, quam procedit ab influenti potentia causae*, gelyk zig de zeer beroemde Baldus de Ubaldis in zyn Advys, het geen hy in die gemelde zaak toentertyd heeft afgegeven, uitdrukte. Men kan hier over verder lezen >

< [toevoeging door P. Bondam:] *Otto, Notit. Resumpt. C.4.\$63.p.205., Schoepflin. Illustres ex Britannica historia contro versiae, Cap.5., in zyne Commentationes historicae criticae, p.401.S99., en in het Museum Hagan. T.11. P.1. N.5., en Velly, Histoire de France, Tom.VIII.p.186.193. en volg.* >

Nu valt dan, eindlyk, de vraag, of Mevrouw van Blankvoort, volgens hare susrame, gerechtigd zy tot deze fideicommissaire successie? En hier op kunnen wy niet anders, dan, volmondig, *ja*, antwoorden. Dit tog blykt, vooreerst, uit de eener; ten tweede, uit den geest van het Testament.

Voor eerst: blykt het goed regt van Mevrouw van Blankvoort uit de letter en de woorden van het Testament. Dewyl de Testator, in het geval, dat hier voor handen is, "wil en begeert, dat de van hem hergekomen goederen, wederom zullen komen en devolveeren op den eersten zoon van zyn zal[ige]

broeder Simon van Haersolte, of NB: deszelfs adelyke descendenten, als dan in leven zynde.” ’t Is wel, in den eersten opslag, eenigszins duister en twyfelächtig, of het betschlyk woord *deszelfs* moet gebragt worden tot *Simon van Haersolte*, welke naam naast vooräfgaat: of tot *den oudsten zoon* van Simon van Haersolte, welke benaming van *den oudste zoon* wat verder vooräfgaat: doch zeer wel kan men den testateur zoo verstaan; dat hy heeft willen roepen den oudsten zoon; dat is, den eersten en naasten descendent, van Simon van Haersolte, welke des Testateurs broeder Simon toen reeds overleden was, daar de oudste zoon van dezen Simon, ook elders in het testament gehonoreerd, werkelijk in leven was: en, dezen gestervten zynde, dan de verdere adelyke descendenten van *denzelven Simon van Haersolte*, en niet juist, bepaaldlyk, van Simons oudsten zoon.

< [toevoeging door M. Tydeman:] En zekerlyk, indien men agt geeft, op de allezints gemanifesteerde wil des Testateurs welke op alle mogelyke manieren getragt heeft zyne natelatene goederen by den naam en egte Adelyke familie der Haersolten te doen verblyven, zal men daar uit ten vollen kunnen zien, dat hy ’t betrekkelyk woordje *deszelfs* niet heeft verstaan van, of betrekkelyk heeft gemaakt tot de descendenten van den oudsten Zoon zyns overledenen Broeder, maar alleenig, in cas die oudste Zoon deficieerde, hy als dan gewilt heeft, dat de verdere descendenten van Zynen overledenen Broeder Simon van Haersolte alsdan zouden recht hebben tot die fideïcommissaire goederen. Immers, hoe gemaklyk kon het gebeuren, dat de oudste Zoon voor de testateur zou kunnen komen te vooroverlyden? Kon het niet gebeuren, dat die zelfde oudste Zoon niet voldeed aan de Conditie van ’t testament? Kon dezelve niet een Huwelyk hebben aangegaan met een Vrouw van geen echte Adel, en daar door niet alleen zig, maar ook alle zyne descendenten hebben uitgesloten van deze fideïcommissaire successie? Zelfs al stelt men, dat die oudste Zoon volgens de intentie van den Testateur, aan een van Vader en Moederszyde Adelyke Dame kwame te trouwen, kon het niet gemaklyk gebeuren, dat toch egter uit een zodanig huwelyk *geene* descendenten van den zelve verwekt wierden? ja zelfs, in dien al uit een zodanig adelyk Huwelyk van den oudsten zoon descendenten verwekt zyn geworden, hoe gemaklyk kon het gebeuren, dat zodanige Descendenten van dien oudsten zoon, op den tyd, dat zy uit hoofde van de substitutie konden geadmitteerd worden, niet mee aanwezig of uit hoofde der opgelegde Conditie met capaces fideïcommissi waren.

Indien wy op alle deze gevallen, welke zeer mogelyk waren, agt gaven, zou men dan met eenigen schyn van grond kunnen onderstellen, dat de testateur geen eene van die gevallen zoude hebben voorzien, toen hy zyn testament maakte? Zelfs, daar uit het gehele beloop van ’t testament zonne klaar blykt, dat de testateur zyne goederen, zo ver hem maar eenigzints mogelyk was, aan zyne egte Adelyke familie heeft willen verbinden, zou men wel mogen eene sodanige bepaalde zin en meening aan de woorden *of deszelfs descendenten* geven, waar door de ware meening en oogmerk van den testateur gesubverteerd zou worden, indien men door *deszelfs descendenten* alleen en bepaaldelyk verstond niemand anders, dan de descendenten van dien oudsten Zoon van Simon van Haersolte, en gevolglyk, dat, zo ras ’er geen descendenten van dien oudsten Zoon voorhanden waren, het verband van fideïcommis geeindigt ware?

Een ieder begrypt ligtelyk, hoe zeer eene zodanige gedwongene uitlegging tegen de ware zin en meening van den testateur zou aanlopen. Integendeel indien men die woorden, *of deszelfs descendenten*, zo als dezelve in verband met het immediate voorgaande woord *Simon van Haersolte* voor komen, verstaat en betrekkelyk maakt tot de descendenten van dien *Simon van Haersolte*, dan vervallen eensklaps alle die opgegeven zwarigheden, en dan heeft de testateur dezelve niet alleen zeer wel voorzien, dat plaats zouden kunnen vinden, maar tevens ook dezelve daar door voorgekomen, wanneer hy, nadat hy eerst gesubstitueerd had de oudste Zoon van syn Zalige Broeder Simon van Haersolte, er by voegt, *of deszelfs descendenten*, dat is, indien zomtyds die oudste Zoon, en descendenten van den zelve tot de vierde graad inclus, mogten komen te deficiëren, of zig door mesalliances, en by het Testament expresselyk verbodene Huwelyken zig zyne gunst onwaardig mogten komen te maken, *deszelfs*, Simons *van Haersoltes*, descendenten.

En dat deze woorden in geen anderen zin hier kunnen opgevat worden, blykt, onses erachtens, ten duidelyksten ook uit de volgende Periode van ’t testament, beschouwd in verband met de voorgaande Periode, waar in deze queestieuse woorden voorkomen.

De Testateur namelyk heeft alle zyne overige goederen, waarover hy niet specialyk anders by zyn testament had gedisponeerd, in *twee* soorten verdeeld. In Veluwsche of Geldersche goederen en in Overijsselsche goederen. Zyne Veluwsche of Geldersche Goederen maakt hy aan zynen Neef *Zweder van Haersolte*, en by vooraflyvigheid van hem, aan deszelfs Broeder *Wilhelm van Haersolte*, beide

Zoons van des Testateurs overleden Broeder *Simon van Haersolte*. In zyne Overyssele en andere goederen in tegendeel stelt hy zynen eenigen en universelen Erfgenaam aan zynen Neef Rutger van Haersolte tot Herksen, soon van synen overledenen Oudsten Broeder Anthonys van Haersolte; en in cas van vooraflyvigheid van denselven, zynen oudsten Zoon of leenvolger, of by gebrek van een soon, de oudste Zoon of leenvolger van Zyn Broeder Simon van Haersolte.

Hy verdeelt over zulks zyne goederen in twee branches van zyn familie; en wel zodanig, dat dezelve, zo lang volgens regten mogelyk was, zouden liggen onder een verband van Fideicommiss. Beide Branches beswaart hy met de zelfde Conditien van Successie op de oudste voor de jongste, Zoons voor dochters, en ook, dat geene dier goederen zouden mogen vervallen, dan op zulken van zyne familie, welke geene, by 't testament uitdrukkellyk verbodene huwelyken zouden hebben aangegaen. Hy voorzagt alle mogelyke gevallen, welke tegen zynen zin zouden kunnen gebeuren, of waar in het fideicommissaire verband zou kunnen onvermoedelyk eindigen. En daarom, indien een dier twee branches mogte komen te deficieren, substitueert hy reciproquelyk de eene branche aan de andere. Derhalven, in cas de *descendenten* van Zynen Neef *Rutger van Haersolte* mogten *komen te deficieren tot den vierden graad inclus, zo wil en begeert hy, dat die goederen zullen komen te devolveren op den oudsten Zoon van zyn Zalige Broeder Simon van Haersolte, of deszelfs adelyke descendanten, als dan in leven zynde*. Op die manier voorzien en gezorgt hebbende voor het cas, zo de eene branche, of de descendanten [van] Rutger van Haersolte tot Herksen, soon van zyn overledene Broeder Anthonys van Haersolte, mogten komen te deficieren, gaat hy over tot de tweede Branche, en ingeval die branche mogte deficieren, substitueert hy als dan, in zyne Geldersche goederen, de andere branche, welke zyne Overyssele goederen kregen. Immers immidiaat op 't voorgaande, laat hy in 't testament volgen deze periode, *Gelykvals NB wil en ordoneer ik testateur, dat die goederen* (de Gelderse naamlyk) *die mynen neef Zweder van Haersolte, en by vooraflyvigheid van dezelve, zyn Broeder Wilhelm van Haersolte, beide zoons van myn Zal[ige] Broeder Simon van Haersolte, - 't zy directelyk 't zy by substitutie, van my zullen komen te beerven, zullen zyn en blyven gefideicommitteert, in en aen de familie of descendanten < NB > van myn voorn[oemde] salige Broeder Simon van Haersolte, op de oudste voor de jongste, en de Zoons voor de dochters tot den vierden graad inclus, mids dat zo wel dezelve wydere descendanten, als myn voornoemde Neven, nooit anders, als aan adelyke familien van vaders en moeders zyde zullen mogen trouwen - en by gebreken van adelyke descendanten myns voornoemden Broeders Simon van Haersolte, substitueere ik die zelve descendanten myns neven Rutger van Haersolte tot Herksen als dan in leven zynde.*"

Het woord *gelykvals*, waarmede deze Periode begint, is zekerlyk niet overtollig, of zonder eenige betekenis of nadruk hier gebruikt. Het kan niet anders betekenen, dan, alsof er stond, *of evengelyke wyze, gelyk in de voorgaande Periode of gelykvals, wil en ordoneer ik &c[etera]*.

Maar wat wil en ordonneert nu de Testateur in deze laatste Periode? Immers niets anders, dan dat op gelyke wyze, of *gelykvals*, dat is op eenen zelfden manier, als hy zyne Overyssele Goederen gefideicommitteert had aan zyn neef Rutger van Haersolte tot Herksen, en deszelfs descendanten, en, in cas, dat die deficieerden, daar in gesubstitueert had den oudsten Zoon van Zyn broeder Simon van Haersolte, *of deszelfs descendanten*, nu ook in 't tweede geval op gelyke wyze de Geldersche goederen fideicommitteert eerst aan de descendanten van Simon van Haersolte, zo lang die voor handen waren, en [aan] de opgelegde Conditien voldeeden, de oudste voor de jongste en Zoons voor dochters, en, indien die descendanten van Symon van Haersolte, kwamen te deficieren, substitueert hy weder in derzelver plaats in die geldersche goederen, de descendanten van Rutger van Haersolte, en wel op dezelfde wyze, *gelykvals*, of op gelyken manier, als hy in de Overyssele goederen in de voorafgaande Periode, in cas de descendanten van Rutger van Haersolte deficieerden, gesubstitueert had, den *oudsten Zoon van Simon van Haersolte, of deszelfs < (NB) > descendanten*.

Indien men op dit verband, waar in deze twee Perioden van 't testament, door het woordje *gelykvals* aan een gekoppeld staan, en voorkomen, maar eenigzints let, gelyk men voor al moet letten, wie zal dan zelfs een ogenblik nog kunnen twyfelden, of de woorden *deszelfs descendanten*, gelyk zelfs de rangschikking dier woorden natuurllyk mede brengt, moeten eenig en alleenig verstaan worden van de Descendenten van Simon van Haersolte in 't generaal, en niet bepaaldelyk alleen en in specie, van descendanten van den Oudsten Zoon van dien Simon van Haersolte.

Laat ons eens voor een moment deze laatste betekenis aannemen, en men zal handtastelyk voelen, dat de testateur dan tegen zyne gehele intentie zou aangegaan hebben, en 't geen hy met zo veel omzigtigheid en cantelen heeft willen voor komen, door zodanig uitdrukking ten eenen maal zou

omvergestoten hebben niet alleen, maar in de volgende Periode zig zelve gecontrarieerd hebben.

Indien men de woorden, *of des zelfs adelyke descendanten* alleen betrekkelijk maakt tot de descendanten van den gemelden oudsten Zoon van Simon van Haarsolte, dan moet volgen, dat, zo ras die deficiëren, immers niemand van die descendanten van dien oudsten Zoon het Fideicommiss voor zig eischten, het Fideicommiss alsdan uit zyn en vervallen moet, op welke grond alleenig steund de eisch en conclusie der Crediteuren.

Maar zulks te stellen loopt vlak aan tegen de uitgedrukte woorden van 't Testament in de volgende Periode. Aldaar zegt de Testateur, dat hy *gelykvals wil en ordonneert*, dat die goederen, welke zyn neef Zweder van Haarsolte en by vooroverlyden van den zelve, zyne tweede Neef Willem van Haarsolte uit kragt van deze zyne dispositie, 't zy directelyk, of by substitutie NB. van hem zullen komen te beërven, zullen zyn en blyven gefideicommitteerd in en aan de familie of de descendanten NB. van myn voornoemde Zal[ige] Broeder *Simon van Haarsolte*, op de oudste voor de jongste, en de Zoons voor de dochters tot den vierden graad, mits dat zo wel de wydere descendanten < NB >, als myne voornoemde Neeven, nooit anders als aan adelyke familien van vaders en moederszyde zullen mogen trouwen.

In deze uitdrukkelyke woorden, noemt hy eerst met name den oudsten Zoon, dan den tweeden Zoon van zyn overleden Broeder Simon van Haarsolte, en dan *de wydere descendanten* NB van dien zelfden Simon van Haarsolte, en hy wil uitdrukkelyk, dat alle de goederen, welke uit kragt van deze zyne dispositie, 't zy directelyk, of NB by substitutie zouden komen geërft te worden, zullen zyn en blyven gefideicommitteert in en aan de familie of NB *descendanten* van voorn[oemde] zynen Zaligen Broeder *Simon van Haarsolte* tot den vierden graad inclus.

Hy wil derhalven in deze zeer verstaanbare woorden uitdrukkelyk niet alleen dat de goederen, *directelyk*, of by institutie van hem gekregen en geërft, hoedanige waren de Geldersche goederen, maar ook dat de goederen welke *by substitutie* zouden mogen geërft worden uit kragt van zyn dispositie, eerst aan de oudste, by gebrek van dien aan den tweeden, en dan verder aan de *wydere descendanten* van dien Simon van Haarsolte zullen blyven gefideicommitteert eerst *tot den vierden graat inclus*.

Hieruit moet noodzakelyk volgen, dat zo lang er eenige adelyke descendanten binnen den vierden graat inclus van dien Simon van Haarsolte voorhanden zyn, het Fideicommiss ook stand moet grypen. Maar nu vragen wy, wat vóór goederen zyn het, welke de descendanten van Simon van Haarsolte, by substitutie NB zouden by tyd en wyle van den Testateur kunnen erven? Immers gene andee, dan welke by forme van Institutie eerst *directelyk* aan een ander waren vermaakt, en, waar in sy, ingevalle die andere branche aan wien dezelve onder de last van gelyke Fideicommiss tot den vierden graad directelyk gemaakt waren, mogte komen te deficiëren, in dat cas gesubstitueerd waren.

En welke zyn nu die goederen? Immers geene andere, dan die Overijsselsche goederen, welke directelyk gemaakt waren aan Rutger van Haarsolte, en deszelfs descendanten, en welke goederen by *substitutie*, indien de geïnstitueerde fideicommissaire Erfgenamen binnen den vierden graad inclus deficieerden; als dan moesten *devolveren* op de andere branche, en wel 1° *op den oudsten Zoon van Syn Salige Broeder Simon van Haarsolte*, of 2° *deszelfs Adelyke descendanten*.

Terwyl nu in de volgende Periode de Testateur uitdrukkelyk gewilt heeft, dat ook de goederen, *by substitutie* van hem verkregen, zo wel als de goederen, *directelyk* van hem geërft, *zullen zyn en blyven gefideicommitteert in en aan de familie of descendanten van zyn Broeder Simon van Haarsolte*; wie zal, of kan dan die questieuse woorden in de eerste periode of *deszelfs adelyke descendanten* anders opvatten, dan in dien natuurlyken zin, welke ongedwongen op de eerste lectuur vanzelve voortvloeit, dat de Testateur daar door verstaan heeft de verdere of *wydere* descendanten van Simon van Haarsolte en niet bepaaldelyk alleen de *descendanten* van den oudsten Zoon van den zelve, met uitsluiting van verdere descendanten van zyn Broeder Simon van Haarsolte.

Anderzints zou op een sotte en gekke manier de Testateur in de volgende Periode gewag hebben gemaakt van de *wydere descendanten* van zyn broeder Simon van Haarsolte, en het zou ten eene maal overtoollig zyn geweest, dat hy de *by substitutie* NB. verkregen goederen fideicommitteerde aan de *descendanten* in genere, van gemelden *Simon van Haarsolte, tot den vierden graad inclus*; indien hy niet in de voorgaande periode die zelfde descendanten van Simon van Haarsolte tot de substitutie geroepen had. Want immers, indien hy alleen de woorden *of deszelfs adelyke descendanten* hadde betrekkelijk willen maken, tot de descendanten van den oudsten Zoon van Simon van Haarsolte dan kon hy in de tweede periode van geen *fideicommissair* verband der *by substitutie* verkregene goederen

in en aan de familie of de descendenten van Simon van Haarsolte gewaagt hebben, want dan het geval niet mogelijk was, dat eenige goederen van den testateur by forma van substitutie op de wydere of verdere descendenten, van Simon van Haarsolte niet mogelijk konden devolveren; en was dan in de volgende periode, het bepaalde wegens het fideicommiss der goederen, welke by substitutie zouden mogen devolveren op de descendenten van meergemelde Simon van Haarsolte, ten eenemaal overtollig en onnut.

Daar het nu zeker is, dat thans de descendenten van Rutger van Haarsolte tot Herxen deficiëren, doordien Mevrouw van Heerdt niet voldaan heeft aan de expresse conditie, by testament opgelegd, en dus Haar Hoog Welgeb[orene] by het aangaan van een Huwelyk, zo expresselyk by den Testateur verboden, moet gerekend worden gerenuncieerd te hebben, zo voor zig, als haare descendenten, aan de spes fideicommissi, moeten als nu noodzakelyk die goederen, welke met verband van fideicommiss bezwaard zyn tot den vierden graad inclus, ingevolge het testament devolveren tot de gesubstitueerde Erfgenamen. Deze nu zyn de descendenten van Simon van Haarsolte.

Ende dewyl niemand anders van de descendenten van gemelde Simon van Haarsolte meer voor handen zyn, immers niemand anders op dezelve thands praetensie maakt, dan Mevrouw van Blankvoort, hebben wy om alle gemelde redenen moeten oordeelen, dat in dit geval uit hoofde van die substitutie, Mevrouw van Blankvoort tot die fideicommissaire goederen geadmitteert moeste worden. - >

Dat nu Mevrouw van Blankvoort eene adelyke descendente van Simon van Haersolte is, door deszelfs dogter Johanna, wordt door niemand bedisputeerd.

Maar Ten tweede: deze verklaring wordt verder volkomen bevestigd door den geest van het Testament: dat is: door des Testateurs duidlyke [18] meening en intentie, welke hy in het ganser beloop des Testaments, heeft in het oog gehouden, en met klare woorden beschreven: byzonder, daar hy zegt: “Want myn zeer ernstelyke begeerte is, dat myne goederen, zoo lang als het eenigszins mogelijk zal zyn, by den naam en familie van Haersolte zullen verblyven.” Nu kunnen, in ons exteerend geval, des Testateurs goederen niet blyven by Mevrouw Van Heerdt, noch by Mevrouw Van Dongen, welke laaste ook geheel geen naam van *Haersolte* ooit gedragen heeft: derhalve moeten derzelven aan Mevrouw Van Blankvoort, geborene *Van Haersolte*, worden toegewezen: daaröm, omdat als men oordeelt, dat Mevrouw van Blankvoort de goederen niet moet hebben, dezelve alsdan onder de crediteuren van den laatstoverleden bezitter zouden moeten gesmaldeeld worden: en dus althans niet *by den naam of familie van Haersolte*, volgens des Testateurs uitdruklyke begeerte, zouden *verblyven*.

En dus blykt dan tevens zonneklaar, dat de Crediteuren, welke zig tegen Mevrouw Van Heerdt, Mevrouw Van Dongen, en Mevrouw van Blankvoort, hebben verzet, ook allen behooren afgewezen te worden, als kunnende geen regt op het fideicommiss pretendeeren, dan in geval het geheele fideicommiss caduc en geëindigd is, welk, gelyk wy getoond hebben, hier het geval niet is.

Egter oordeelen wy, dat in deze gansche procedure geene der litigeerende partyen voor een *temereering litigans* kan gehouden; en dat, daaröm, de kosten behooren gecompenseerd, en, door elk der partyen zyne eigene kosten behooren betaald en gedragen te worden.

Om alle welke redenen, wy, S.M. van oordeel zouden zyn, dat behoorde te worden gepronuncieerd de navolgende sententie.

[19] Salvo mehore,

Aldus by ons Ondergeschrevene, reeds op den 2 Maart 1790, binnen Utrecht, onderling goedgevonden te adviserer; en als nu, by nadere extensie van t gemelde advys, by ons onderteekend

den 5 Augusti 1790

Binnen Utrecht by my

P. Bondam

en Binnen Campen by my

M.T

Aldus gedaan en geadviseerd by ons ondergeser.

Te Utrecht, d. 2. Maart, 1790.

M. Tydeman.

Aantekeningen:

HCO FA Van Haersolte (237.1), inv. nr. 353.

Bijlage 2

Antwoord op het verzoekschrift van Johanna Blankvoort-Van Haersolte en Johan Willem Simon van Haersolte, circa 23 maart 1793.

Op den req[ues]te van de Vrou Wed[uwe] Blankvoort houdende, hoe zij als tegenwoordig Bezittersche van de Havezathe Haarst met de daar onder gehoorrende goederen thans moest betalen het collateraal door het versterf van die goederen op haar, verschuldigt geworden: Dat de laatstvorige Bezitter van die goederen wijlen de Heer R: van Haersolte tot Haarst verscheidene renten bij deszelfs leven vervallen van Capitalen in die goederen gevestigd, gelijk ook diverse Markteschulden hadde onbetaalt gelaaten, waarvoor zij Requestrante was en wierd aangesprooken, en waar voor de Haarster goederen geaffecteerd waaren; Dat ook eenige capitaalen op die goederen door vorige bezitters gehijpotheecqueert, waaren opgezegd, ter voldoening van dewelke de nodige onder zoude moeten worden gesteld.

Dat zij ten dien einde wel genegen was te doen verkoopen de stamboomen bij den Huise Haarst die niet meer op voordeel staan als mede het Erve het Blik in de Buurschap Haarst gelegen, en daar uit het weder inpooten van jonge boomen, voorts gemelde reëele Lasten en Capitaalen voor zo verre strekken kan te voldoen.

Dat zij Remonstrante ook wel oordeelde daar toe bevoegt te zijn als sustineerende het fideicommis daar op gelegd door den Heer Rutger van Haersolte in leven LandDrost van Salland bij deszelfs Testament van den jaare 1674, met haar ten einde te zijn, of zo die goederen nog fideicommis mogten kunnen geoordeelt worden, als dan na haar overlijden te moeten vervallen op [2] haar Dogter die hier in mede consenteerde.

Dog dat haar Neev Jan Willem Simon van Haarsholte sustineerde na doode van haar Remonstrante het naaste tot die Haarster goederen geregtigt te zijn.

Dat wijl nogtans, als gezegd de goederen voor gemelde reëele lasten en schulden aanspraaklijk en executabel waaren, zij, met genoemde haar Neev of deszelfs gemagtigde en bediende (:die ten blijke van zulks dezen Req[ues]te mede hadde getekent:) was overeengekomen gemelde stamboomen en Erve het Blik publicq te doen verkopen en de penningen daar van geproveniëert zo verre strekken kunnen tot voorschreven einde te employeeren en eerbiedig te verzoeken.

Dat de gemelde stamboomen bij den Huise Haarst als mede het Erve het Blik te Haarst in zo verre nog mogten kunnen geoordeelt worden het fideicommis bezwaard te zijn van de band van fideicommis mogten werden ontslagen ten einde dezelve publicq te doen verkopen en met de penningen daar van proveniërende de ten req[ues]te gemelde reëele Lasten en Schulden zo verre doenlijk is, te betalen, allesins buiten eenige projudicie van de sustenice¹ en het regt zo van haar Remonstrante als van de Heer Jan Willem Simon van Haarsholte voornoemt.

Is na deliberatie goedgevonden het verzoek ten req[ues]te gedaan te accordeeren en dien ten gevolge de gelibelleerde stamboomen en het Erve het Blik zo verre nog mogt kunnen geoordeelt worden met fideicommis bezwaard te zijn van dien band te ontslaan, mits dan nog de penningen daar van proveniërende zullen mogen en moeten geëmployeert worden tot betaling van het gelibelleerde Collateraal als mede van zodane Capitalen en daar van verschuldigde renten waar voor de Haarstergoederen wettig zijn verbonden dog niet tot voldoening van agterstallige Markten schulden.

*Saturdag*²

Aantekeningen:

HCO voormalig GAZ AAZ01-97, 416-417.

1. Projudicie van de sustenice: voorkeur van levensonderhoud.
2. Het voorgaande stuk was getekend: Vrijdag den 22 Maart 1793.

Bijlage 3

Brief van J. I. van Doorninck¹ aan Johan C. van Haersolte tot Haerst, 20 augustus 1867.

Aan J.C. B[aro]n van Haersolthe van Haerst.

Het stuk: beginnende: Wij Johan Krul; is de acte van bewaar-geving in handen van Schepenen van Zwol.

Dat, aanvangende met: De Gedeputeerden; is het octrooi en de approbatie der testamentaire beschikking van Rutger van Haersolthe tot Haerst, over zijne Overijsselsche leenen. Het inliggend stuk is het origineel testament waarvan ik voor U afschriften heb doen maken.

Het hierbij gevoegd advijs van de Hoogleraren M. Tijdeman en P. Bondam is in 1866 op de veiling der boeken van Prof. H.W. Tijdeman met enige andere losse papieren voor eene kleinigheid door mij gekocht en word U hiernevens geschonken, onder conditie, dat, als ik het eens raadplegen wil, ik het kunne leenen.

Zwolle 20 Augustus
1867

J. van Doorninck¹

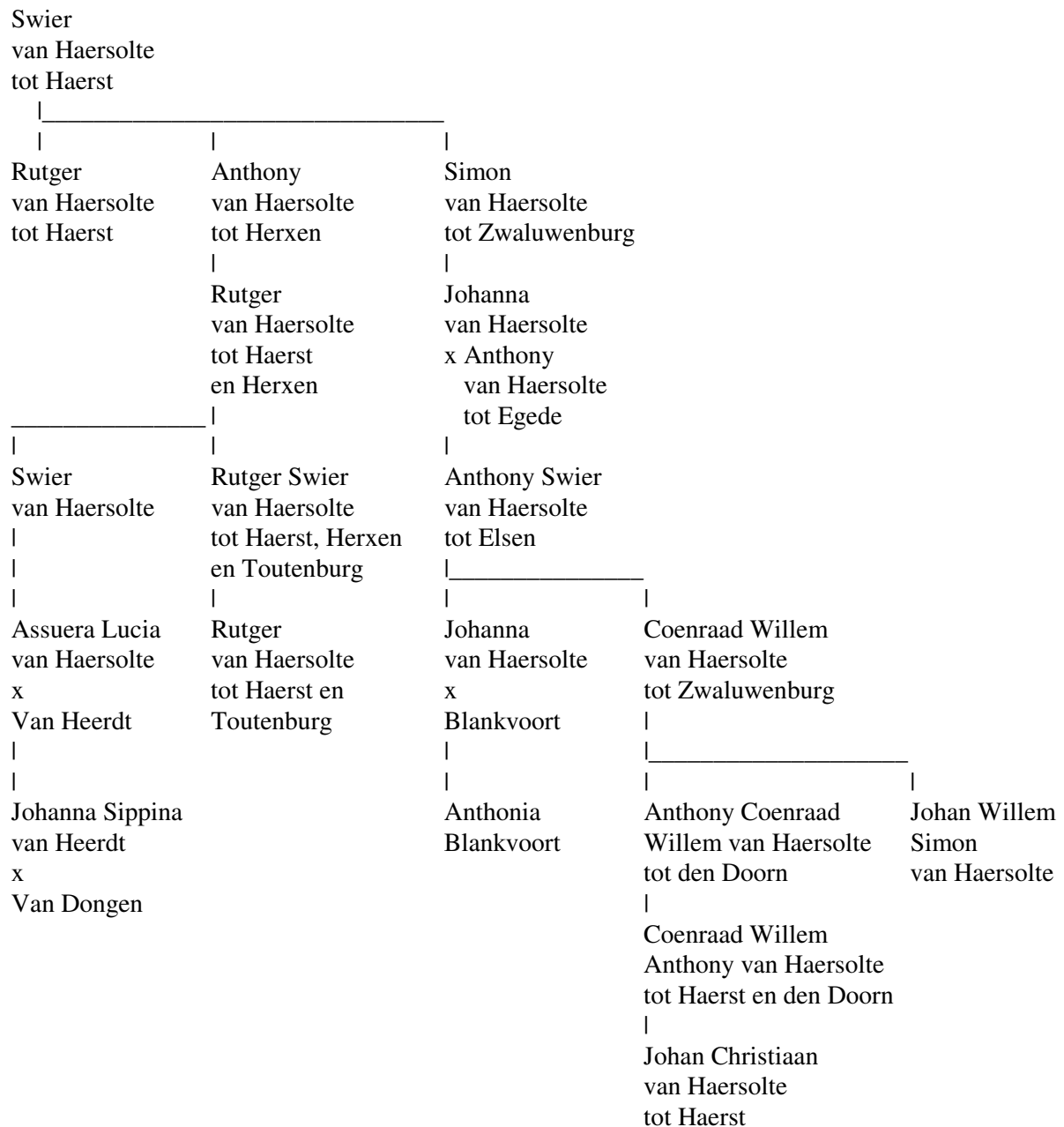
Aantekeningen:

enkel, kant 1 beschreven, kant 2 blanco.

Inliggende brief bij het advies van de professoren P. Bondam en M. Tijdeman.

1. J.I. van Doorninck, archivaris te Deventer.

Stamboom van de erven van Haerst

Gebruikte afkortingen en literatuur

BGO	<i>Bijdragen tot de Geschiedenis van Overijssel</i>
CBG	Centraal Bureau voor Genealogie, Den Haag
FA	Familie Archief
GAZ	Gemeente Archief Zwolle, nu Historisch Centrum Overijssel
HCO	Historisch Centrum Overijssel
NA	<i>Nederland's Adelsboek</i>
ORAZ	Oud Rechtelijk Archief Zwolle
RAD	Rijksarchief Drenthe

- Aa, A.J. van der, *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden*, 13 delen, Gorinchem 1839-1851.
- Anspach, J., 'De familie Van Ingen. Eene bijdrage tot de kennis van het Kamper patriciaat', in: *BGO* 10, 1-27.
- Boels, H., *Binnenlandse Zaken. Ontstaan en ontwikkeling van een departement in de Bataafse tijd, 1795-1806*, 's-Gravenhage 1993.
- Doorninck, J.I. van, *Geslachtkundige aantekeningen ten aanzien van de gecommitteerden ten Landdage van Overijssel zedert 1610-1794, met eenige berigten omtrent de voormalige havezathen in dat gewest*, Deventer 1871.
- Elias, A.M. en P.C.M. Schölvink, medewerking H. Boels, *Volksrepresentanten en wetgevers. De politieke elite in de Bataafs-Franse tijd 1796-1810*, Amsterdam 1991.
- Franken, M.A.M., *Dienaar van Oranje. Andries Schimmelpenninck van der Oije. 1705-1776*, Zutphen 2002.
- Fritschy, J.M.F., *De patriotten en de financiën van de Bataafse Republiek, Hollands krediet en de smalle marges voor een nieuw beleid (1795-1801)*, 's-Gravenhage 1988.
- Gevers, A.J. en A.J. Mensema, *De havezaten in Salland en hun bewoners*, Alphen aan de Rijn 1983.
- Gou, L. de, *Dagboek van een patriot. Journaal van Willem Hendrik Teding van Berkhout*, 's-Gravenhage 1982.
- Hansen, M.L., *Akelige tijden. Johan Willem Simon baron van Haersolte en zijn nazaten. 1764-1901*, Epe 2005.
- Palmer, R.R. en J. Colton, *A history of the modern world*, New York 1971.
- Tuchman, B., *De waanzinnige 14de eeuw*, Amsterdam / Brussel 1982.
- Veer, P. van 't, *Daendels maarschalk van Holland*, Zeist 1963.

Index

- Amsterdam 19, 52
 Antonius (Antoninus), keizer van Rome 61
 Arnaud, Juliana Dorothea Hisq Marie van Haersolte-
 d' (Jule, vrouw, Vrou van den Doren) 12, 18-
 20, 29-31, 33, 35, 52
 Bangeman, Anna Theresia Jacoba van Haersolte-
 (Annette, Antje, burger-meisje, vrouw,
 Egtgenote, beminde, zuster) 12, 16-20, 22-26,
 28-31, 33, 35-38, 40-44, 47, 49, 50
 ----, Constance Vicente 52
 ---- van de Hulst, Pieter Jan (Jan) 51, 52
 Bekker (Backer), Geertruid Schimmelpenninck (van
 der Oye)- 57
 Bentinck, Adriana Josina van Haersolte- 57
 Berkhout *zie* Teding van Berkhout.
 Berkum 54
 Bezier (Besier), Augustinus Gerhard 22, 28, 29, 33
 Blaauw, J. 31
 Blankvoort, Anthonia Coenradina Wilhelmina
 Johanna Assuera (Dogter, Freulen Blankvoort)
 12, 14, 18, 48, 49, 66, 68
 ----, familie 9
 ---- tot Benthuis, Johan Gerard (Gerrit, echtgenoot,
 man) 57, 68
 ---- tot Benthuis, Willem Frederik 57
 Blik, erve Het 12, 66
 Bondam, Pieter 11, 14, 53, 61, 65, 67
 Burdelinde, J.S. 44
 Campo Formio 24
 Capellen van Rijsselt, Frederik Benjamin van der
 (oom, oom van rysselt) 17, 18, 25, 26
 ----, Luthera Anna Agatha van Haersolte-van der 25
 ----, Petronella Hélène Clasina (Leentje) van
 Haersolte-van der 26
 Caten, H. ten 29, 30
 Cramers, Jo. Georg. 60
 Daendels, Herman Willem 31
 Dall, Th. ten 46-48
 Dedem, Coenradina Willemina van Haersolte-van
 56
 Den Haag (de Haag, La Haije, S'Hage, S'Hagen) 15-
 20, 22, 24, 28-30, 36, 38, 44, 46, 48, 50
 Kneuterdijk (KneuterDyk) 16, 20, 24, 36, 38
 't Voorhout 50
 Deventer 29, 67
 Deventer, Salomon van 15
 Dongen tot Oldengaerde, Anton Bernard Coenraad
 van 9-11, 53-58
 Doorn, huis Den 14, 21, 24, 28, 33, 36, 38, 39, 48,
 51
 Doorninck, J.I. van 67
 Edward (Eduard) III, koning van Engeland 11, 61
 Engeland 41
 Frankrijk (Vrankryk) 24, 31, 41, 61
 Frans II, Duits keizer (keyzer) 23, 24
 Frederik Hendrik, prins 7
 Friesland 8, 9
 Gelderman, Jan 53, 55
 Genne 54
 God (Godt)
 Grevenstein, Henricus 18, 20, 21, 22, 28, 29, 40
 Gronden, Willem Steven van der (Van der Gronde)
 29
 Groningen 30
 Groskamp, Antonie 52
 ----, Hermanus Hendrikus 28, 40, 52
 Haersolte (Haarsolte, Haarsolten, Haersolthe)
 ----, Anna Elisabeth van Haersolte-van 8
 ----, Anna Elisabeth van Haersolte-van 57
 ----, Anna Elisabeth van Pallandt-van (dochter,
 Mevrouw van Eerde) 57
 ----, Anna Elisabeth (Annabet, Anne Bet, Zuster) van
 13, 14, 18-26, 29-50
 ---- tot Herxen, Anthony van 7, 8, 57, 68
 ---- tot Egede, Antony van 10, 57
 ---- tot Elsen, Anthony Swier van 10, 68
 ----, Anthonia (Toontje, toto) van 13, 19, 20, 22-28,
 52
 ---- tot Herxen, Egede en Paaslo, Anthony (Antony,
 Anthonys) van 54, 57, 63, 68
 ---- van Staverden, Anthony Frederik Robbert Evert
 van (Toon, Oudsten Broeder, Ontfanger,
 Directeur) 12, 14, 22, 36-39, 46, 50-52
 ---- tot de Doorn, Anthony Coenraad Willem van
 (Willem, Broer van de Doorn, Heer van den
 Doren, U) 12-14, 18-21, 24, 26, 28, 30-36, 46,
 48-52, 68
 ---- tot Elsen, Zwaluwenburg, Bredenhorst en
 Staverden, Anthony Swier (Antoni Zwier) van
 56, 68
 ----, Assuera Lucia (Lucretia) van Heerdt-van (vrouw
 Moeder, schoonmoeder) 8-12, 53-57, 59-61,
 65, 68
 ----, Carolina Isabella Elbertina Cornelia (Caroline)
 Montanus-van 13, 19, 38, 40, 43-47
 ----, Coenraad Willem van (broer, Papa, vader, oude
 heer) 9, 12-26, 29-43, 45-49, 68
 ---- tot Haerst en den Doorn, Coenraad Willem
 Anthony (Willem, zoon) van 14, 18-20, 22, 52,
 68
 ----, Coenradina Anna van Heeckeren-van 13
 ----, Coenradina Wilhelmina Maria Josepha
 (Coentjen) van 49
 ----, Emerentia Philippina Cornelia (Ems, Emsien,
 Emsje) van 13, 14, 16-21, 24, 26-29, 32-34, 37,
 38, 42, 43
 ----, familie Van 7-9, 12, 47, 52, 54, 55, 62, 65
 ----, Frederik Benjamin (Frits) van 12, 21, 26, 29
 ---- tot Haerst, Johan Christiaan van (1809-1881) 67,
 68

- , Johan Willem Simon (Jan, zoon, Broer, Monsieur De Haersolte) van 12-30, 32, 34-51, 66, 68
- , Johanna van Pallandt-van (dochter) 10
- , Johanna van (Simons dochter, grootmoeder) 8, 10, 56, 57, 65, 68
- , Johanna Blankvoort-van (zus, tante, tante Blankvoort, Mevrouw Blankvoort, (Me)vrouw van Blancvoord, Remonstrante) 8, 9, 11-18, 20-41, 43-45, 48, 53-59, 61, 65, 66, 68
- , Philippina Roberdina Groskamp-van (Zuster Groskamp) 13, 19, 27, 28, 38, 40, 52
- tot Haerst, Oosterveen en Staverden, Rutger van (Testateur, Landdrost) 7-11, 53-62, 64, 66-68
- tot Herxen (Herksen), Toutenburg en Paaslo, Rutger van (neef) 7, 9-12, 54-59, 61, 63, 65, 68
- tot Haerst, Toutenburg (Tautenburg) en Paaslo, Rutger van (Heer van Haarst) 8, 9, 53-56, 59, 61, 68
- tot Haerst, Herxen, Toutenburg en Paaslo, Rutger Swier van 68
- tot Zwaluenburg en Bredenhorst, Simon (Symon) van 7-10, 12, 54-57, 59, 62-65, 68
- tot Haerst, Oosterveen, Bonkenhave en Zwaluwenburg, Swier van (vader) 7, 16, 68
- tot Bredenhorst en Staverden, Swier (Zweder) van (neef) 55, 62-64
- , Swier (Sweer, Assueres) van 56, 68
- , Tjalling Homme van 8, 56
- tot Bredenhorst, Zwaluenburg en Staverden, Willem (Wilhelm) van 55, 63, 64
- , Wilhelmina Maria (Mitje) Bangeman-van 27, 28, 49, 52
- Haerst (Haerst, Haersolte), buurschap 7, 10, 12, 53-55, 66
- Haerst (Haerst), havezate 7-9, 11, 12, 14, 16, 18, 19, 23-30, 32-34, 36-38, 42-44, 46, 48, 49, 53-56, 59, 66
- Halwijn, heer 27
- Hannodiau, Maria Josepha (mama) 23, 24, 27, 28, 41-43, 49
- Harderwijk (Harderwyck) 16, 19, 51, 52
- Hasselt 22
- Heeckeren van Waliën, Ludolf Frederik Hendrik van (man)
- Heerd, Johanna Sippina van Dongen-van (dochter, dogter, vrouw) 9-12, 56, 57, 58, 59, 61, 65, 68
- tot Eversberg, Boldewijn van (echtgenoot, heer, man) 58, 60, 61, 68
- Heilige Roomse Rijk, het 24
- Hendriks, Hendrik 48
- Hoche, generaal 37
- Hultman, Carel Gerard 33
- Ingen, Herman van 22
- , Johan Otto van 22
- Kampen (Campen) 22, 27, 65
- Karel IV (Karel den Schoonen), koning van Frankrijk 61
- Kolkhof, huis De 52
- Krul, Johan 67
- Laak, Lucas van de 37
- Leeuwarden 18, 19, 22
- Leeuwen, Simon van 11, 55, 56
- Leiden 50
- Linde, Just van der 28, 29, 32, 43, 45
- Lestevenon (Listevenon), Willem Anne 31
- Marle, Gerrit Willem van 22
- Meulenbelt, Dokter H. 53, 55
- Meyer, C. 31
- Molenschot (Mölschot, moeder, schoonmoeder), Johanna Sippina van Heerd-van 9, 57, 59
- , familie Van 9
- Montanus, Anthonius (man) 38, 40, 43-47
- Munster, heer L. van 53, 55
- Nauta-Kuinder, Swana Geertruid 53, 55
- Nessink, heer 33
- Overijssel (Overyssel) 7, 58
- Pallandt, Elisabeth Margaretha van Haersolte-van (vrouw, Ehevrouw) 7, 54
- tot Oosterveen, Elbert Anthony van 10
- Parijs (Parys) 23, 26, 31
- Pasteur, Jan David 31
- Philips VI van Valois, koning van Frankrijk 11, 61
- Ravestein, R.W. 19, 20
- Rodesteijn, huis 25
- Rijn (Rhyn), de 23
- Salland (Zalland) 7, 60
- Sandberg van 't Laar, Albertus 48, 49
- van 't Laar, Rudolf 49
- Schimmelpenninck, Alard 57
- van der Oije, familie 10, 57
- (van der Oye), Gerhardina Johanna (Johanna Gerarda) Blankvoort- (schoonmoeder) 9, 10, 57
- Schuls, heer 27
- Sjaantjen 49
- Slothouwer, heer 18
- Soesdijk 35, 49
- Spanje 31
- Stuurman, apotheker 27
- Taets van Amerongen, Catharina Jacoba Johanna (vrouw) 52
- Teding van Berkhout, Willem Hendrik 29, 30
- Tegelaar, heer De 29, 30
- Texel 29, 41
- Tijdeman (Tydeman), professor Hendrik Willem 67
- , Meinard 11, 14, 111, 53, 55, 56, 59-62, 65, 67
- Ubaldis, Baldius de 11, 61
- Utrecht (Utrecht) 13, 15, 16, 19, 20, 25, 27, 35, 37, 42, 49, 65
- Koningsplein (Place Roijale) 20, 27
- Valkenaer, Johan 31
- Veluwe 22, 39
- Voetius, Gisbertus 11, 55, 56, 61
- Voorden, Jacobs 60
- Vos van Steenwijk tot Nijerwal (vos van nyerwal), Jan Arent de 31
- Weldam, kasteel 33
- Winter, Jan Willem de 31
- IJsselvliet, huis 22

Zeeland 31, 37
Zutphen, graafschap
Zwolle (Zwol, Zwoll) 7-9, 12, 14-24, 26-30, 33, 36,
37, 40, 42-44, 46, 48, 49, 52-54, 67
Kamperstraat 12
Melkmarkt 27, 28
Zwollerkerspel (Zwoller-Carspel) 48

Eerder is in deze serie verschenen:

1	DIERBARE LAURA
Brieven van Rudolf Sandberg 1823 – 1830	14.-
2	HOOGH WEL GEBOREN HEER EN NEEF
Brieven van de patriot Adolf Warner van Pallandt tot Zuthem 1782 – 1787	8.-
3	NAAR PARIJS
Een reisverslag van enige Zwolse heren naar de Franse hoofdstad in 1777	7.⁵⁰
4	LIEVE NAATJE
Brieven van Elsje Feith aan Naatje Siertsema, en andere familieleden	8.⁵⁰
5	EENE REYSE NA VLAANDEREN EN BRABAND
Een reisverslag van Lambertus Nilant uit 1768	8.⁵⁰
6	AEN ALLE VRINDEN MET RESPECT
Correspondentie van familie Nilant 1698 - 1762	9.-
7	VAN FOLIO TOT DUODECIMO
Negen particuliere Zwolse bibliotheken	10.-
8	VERLOREN HUISELIJK GELUK
Gedichten en overpeinzingen 1795 - 1817	7.⁵⁰
9	BANKROET
De ondergang van Johan Willem Simon baron van Haersolte 1810	17.⁵⁰
10	GELIEVE HET DAER HEEN TE DIRIGEREN...
De brieven van Willem V aan Arend Sloet tot Tweenijhuizen 1771 - 1785	9.-
11	ALLER TREFFENDST EN STOUT
De huwelijksreis van J.C. baron van Haersolte naar Duitsland, Zwitserland en Italië in 1837	6.-
12	BROEDER IN APOLLO
Brieven en alba amicorum van Zwolse dichters 1800 - 1840	12.-
13	EEN GROTE TOUR
Hendrick Jordens in Engeland, Frankrijk, Zwitserland en Duitsland 1684 - 1685	10.-
14	LEVENSBERICHT
De autobiografie van J.F. Serrurier 1771 - 1844	11.-

15 EEN HELE COURANT		
De correspondentie van de familie Bangeman 1804 - 1881		11.-
16 REISEBOEK		
Vijftien reisverslagen van de jonge graaf van Rechteren Limpurg 1804 - 1813		8.-
17 DE GEWIGTIGSTE GEBEURTENISSEN		
Het studentendagboek van Adolph F.L. graaf van Rechteren Limpurg 1814-1817		12.-
18 OVER GROTE KEIEN NAAR PARIJS		
De huwelijksreis van graaf van Rechteren Limpurg 1824		7.-
19 LIEVE PAPA!		
Brieven van W.B. Blijdenstein, bankier te Londen aan B.W. Blijdenstein, bankier te Amsterdam 1895-1907		14.-
20 AANGENAME RENCONTRES		
Drie reisherinneringen aan de Rijn 1821, 1840 en 1865		8.-
21 PERROKIETEN EN PAPAGAYEN, PAPAIJERS EN PISANGS		
Een reis om de wereld 1824 - 1826		7.-
22 SCHOUWSPLEN		
Een reis naar de Middellandse Zee 1834		8.-
23 HET ANKER WORDT GELIGT		
Brieven vanuit de hele wereld van J.C. baron van Haersolte 1824 - 1834		14.-
24 HERINNERINGEN AAN DUITSLAND		
Harzgebergte 1856, Taunusgebergte 1872, Baden-Baden 1902		9.-
25 EN ROUTE		
Drie reisjournalen van Rudolphina gravin van Rechteren 1827, 1836 en 1838		9.⁵⁰
26 EER EN LUISTER		
Het proces om de havezate Haerst 1786 - 1803	Digitale uitgave	5.-

O V E R I J S S E L S E H A N D S C H R I F T E N

Te bestellen bij Streng, Woesterweg 5, 8162 RW EPE
T 0578 614388 **M** jcdtreng@planet.nl **W** strenghansenpublicaties